

Academia Bârlădeană

Anul XXVIII, 1(90), Trimestrul 1, 2023

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:

C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

Dimitrie Cantemir

350 de ani de la naștere, 300 de ani de la trecerea în veșnicie

(26 octombrie 1673 – 21 august 1723)

Dimitrie Cantemir, consilier al țarului Petru I

Numele marelui cărturar
înscriș pe una dintre plăcile
de marmură, pe fațada
Bibliotecii „Sainte-Geneviève”
din Paris.

CUPRINS

Ioan Dănilă , <i>Centenare publicistice bârlădene</i> 2	<i>certificatului de naștere al Târgului Bârlad</i> 15	Teodor Pracsu , <i>Ioana Dor - Logodnă în singurătate</i> 28
• In memoriam C. D. Zeletin	Marcel Proca , <i>Spitalul „Bârlad și Elena Beldiman”. Doctorul Constantin Codrescu</i> 16	Theodor Codreanu , <i>O poetică a ecourilor?</i> 29
Cătălin-Andrei Teodoru , <i>C.D. Zeletin – drag prieten și companion de zboruri în înalt</i> 3	• Poezie	• Istorie și critică literară
C.D. Zeletin , <i>Decalogul Academiei Bârlădene</i> 4	Adrian Voica 18	Dan Sandu , <i>În trecerea anilor</i> 30
• Dimitrie Cantemir (1673-1723)	Eugen Deutsch 18	Aristotel Pilipăuțeanu , <i>Autograf pe un distih</i> 32
Elena Monu , <i>Dimitrie Cantemir. Informații genealogice și biografice</i> 5	Simion Bogdănescu 19	Horațiu Stamatin , <i>„Istoria ce nu ne mai încapă astăzi”</i> 34
Ramona Chițiga , <i>Dimitrie Cantemir, Savant și Domn</i> 6	Dumitru Merlușcă 19	Teodor Pracsu , <i>Gheorghe Gherghe. Zăicoi. Oameni și locuri</i> 35
Simion Bogdănescu , <i>Cantemir și Caragiale între „Istoria ieroglifică” și „O scrisoare pierdută”</i> 7	Georgeta Popovici 19	Ghiță Cristian , <i>Preotul Alecu Dumitrașcu-Tăune și poeziile lui</i> 36
• Istoriografice	Magdalena Lazanu 20	• Eseu
Costin Clit , <i>Câteva documente inedite despre satul Tămășeni de la fostul ținut al Fălciului</i> 9	Alexandra Florentina 21	Roxana Galan , <i>Regenerarea lumii la început de an: Noul An</i> 37
Elena Monu , <i>Un mare filantrop uitat: Constantin N. Corbu (1833-1895)</i> 14	Nina Toma 21	• Istoria limbii
Gheorghe Gherghe , <i>Geneza târgului Bârlad. 615 ani de la semnarea</i>	Tincuța Horinceanu Bernevic 21	Teodor Oancă , <i>Din antroponomia românească (IV)</i> 39
	• Patrimoniu cultural	• Traduceri
	Cela Neamțu 22	Carmen Bulzan , <i>Simion Bogdănescu</i> 40
	Nicoleta Arnăutu , <i>Cela Neamțu - doamna tapiseriei românești</i> 24	Viața Academiei 41
	• Ecouri ale unui debut literar	
	Simion Bogdănescu , <i>Dor de poezia Ioanei Dor</i> 27	
	Valeriu Stancu 28	

IOAN DĂNILĂ

CENTENARE PUBLICISTICE BÂRLĂDENE

„Weimarul României” nu-și dezmințe faima nici în zona presei. Într-un singur an, cel în care am intrat de câteva luni, instituția centenarului înregistrează trei publicații apărute la Bârlad. Să le luăm pe rând, cu precizarea că informațiile le-am desprins din „Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică”, coordonată de Marian Petcu (Iași, Editura POLIROM, 2012). Prezentarea bibliografică este semnată de Monica Păun, de la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui, care preia contextual informația din monumentalul „Dicționar al presei literare românești (1790-2000)” al lui Ion Hangiu (București, Editura Institutului Cultural Român, 2004, s.v.), care a consultat respectivele publicații la Biblioteca Academiei Române.

La 1 ianuarie 1923, apare hebdomadarul „**Idealul**”, cu subtitlul „Revistă lunară literară-politică-socială”. Din iunie același an, se mută la București, cu apariții până la 23 sept. 1923. Înregistrează un hiatus până în februarie 1936, când reapare cu titlul ușor modificat: „*Idealul*. Publicație lunară”. Orientată spre stânga (dă tiparului texte despre ideologii clasei muncitoare și studiile critice ale lui Constantin Dobrogeanu-Gherea), publicația își asumase misiunea „să împrăștie peste tot locul lumina și adevărul”, popularizând literatura română și cea universală. E o tribună a ideilor novatoare, deși discutabile, dar și un spațiu al democrației:

combate mișcările studențești antisemite, luând drept aliați, prin maxime, pe La Bruyère, Pascal, Herder, Traian Demetrescu ș.a. Anatole France este prezent cu un fragment din „Răscoala îngerilor”, iar la „Revista revistelor” sunt prezentate „Gândirea” și „Cugetul românesc”.

În martie 1923, iese de sub tipar primul număr al lunarului „**Freamătul literar**”, cu subtitlul „Revistă tradiționalistă”. Va înregistra, sub conducerea unui comitet, 5 numere, între care ultimul, dublu, deci până în luna august. Orientarea este către re poziționarea provinciei culturale: „Centrul a fost cucerit mai ușor de manierele literare străine; provincia e mai aproape de mireasma gliei” (Gr. Veja, „Revistele de provincie”, în nr. 4-5). Publicațiile care apar în țară au avantajul că „pregătesc și dau posibilitatea de afirmare viitoarelor talente, păstrează neatinsă aroma caracteristică fiecărui colț de țară”. Semnează poezii G. Ranetti și Enric Furtună, prozatorii Petru V. Gidei și Cornelia Buzdugan, dar și G. Tutoveanu, Virgil M. Duiculescu, Gh. Bujoreanu. Un eveniment din 1920, Festivalul „Al. Vlașuță”, este prezentat acum.

De la 15 iunie 1923, până la 15 septembrie, apare „**Tribuna liberă**”, cu subtitlul „Politică-literară”, coordonată de un comitet. Printre colaboratori îi găsim pe G.M. Zamfirescu și Eugen Relgis.

CĂTĂLIN-ANDREI TEODORU

C.D. ZELETIN – DRAG PRIETEN ȘI COMPANION DE ZBORURI ÎN ÎNALT

Am trăit până la 6 ani la Văleni, comuna Vișoara (fostă Băsăști), în casa bunicilor de pe tată, apoi ne-am mutat la Vaslui, însă am petrecut vacanțele de iarnă și de vară tot la Văleni. Casa bunicilor era vis-à-vis de Pădurea Văleni, altădată proprietate a familiei Roșca Codreanu. Nu de puține ori bunica ne arăta spre pădure și ne indica locul *La Lac*, în dreptul unor stejari seculari: acolo Gheorghe Roșca Codreanu voia să facă școala în care să învețe, în „dialectul latinesc”, 100 de elevi, așa cum am aflat mai târziu din testamentul marelui filantrop, mort la doar 32 de ani, la Viena, în urma unei cangrene la intestine.

Curiozitatea de a afla mai multe despre Gheorghe Roșca Codreanu m-a făcut să iau legătura cu doamna Alina Butnaru, muzeograf la secția *Personalități Bârlădene*, de la care am aflat mai multe informații și care m-a îndrumat către președinta Academiei Bârlădene, doamna profesoară Elena Monu. Domnia sa mi-a vorbit despre arborele genealogic al familiei Roșca Codreanu, înrudirea lor cu familia Kostaki și despre multe altele; mi-a dat de asemenea informația că la București

urma să se lanseze o carte despre Principesa Elena Bibescu, vară a fraților Roșca Codreanu, cărora autorul, nimeni altul decât domnul C.D. Zeletin, le-a dedicat un întreg capitol.

Așa am ajuns la conferința *Principesa Elena Bibescu, muziciană de geniu*, susținută pe 24 februarie 2008, la Sala Atelier a Teatrului Național București și l-am întâlnit pe domnul profesor C.D. Zeletin. Am urmărit cu mare interes prezentarea făcută de domnia sa, la început părând un om timid, dar pe măsura derulării subiectului, pe care îl stăpâna cu desăvârșire, cu o dezinvoltură și un talent oratoric dobândite de-a lungul carierei universitare. Prezentarea vieții marii pianiste Principesa Elena Bibescu și a începuturilor pariziene ale marelui muzician George Enescu, mulțimea de detalii și date biografice au lăsat audiența fără cuvinte. La sfârșitul conferinței, am primit un autograf de la autor, iar după ce i-am împărtășit interesul meu pentru familia Roșca Codreanu, mi-a scris pe colțul broșurii conferinței numărul de telefon de acasă – *C.D. Zeletin: 318.83.38* – invitându-mă să îi fac o vizită pentru a discuta subiectul mai pe îndelete.

Am dat curs invitației și l-am vizitat acasă, în strada Barbu Delavrancea nr. 61, unde l-am cunoscut în universul său, la biroul de lucru de lângă „banca merovingiană”, înconjurat de teancuri de manuscrise, de mii de cărți în bibliotecă, dar și de covorul de flori ale grădinii din jurul casei. Mi-a povestit, cu o cuprindere enciclopedică, întâmplări din existența domniei sale, a numeroaselor personalități cunoscute de-a lungul vieții, despre Burdusacii copilăriei, despre familia sa mult iubită, despre nobilii frați Gheorghe și Neculai Roșca Codreanu, despre principesa Bibescu, despre „moș” Virgil

Caraivan, despre George Tutoveanu, despre tot ce înseamnă „frumusețea și spiritualitatea ținuturilor tutovene”.

Locuia împreună cu fratele mai mare, Paul, căruia îi spunea Lulu și care i se adresa cu apelativul Dada, poveste istorisită în *Dada & Dada. Fulguri din copilărie*, volum terminat, rămas în manuscris, pe care am avut onoarea să-l citec, să-l tehnoredactez și să-l corectez, împreună cu doamna profesor Elena Popoiu și cu poetul Simion Bogdănescu, volumul fiind pregătit pentru tipărire încă de acum un an.

Eram întâmpinat de fiecare dată cu mare dragoste de către ambii frați, iar eu îi iubeam la fel cum îmi iubesc părinții. Discuțiile nu începeau până când domnul Zeletin nu făcea o cafea cu caimac la ibric, cu tot ritualul de decantare și punere în ceșcuțe, sau până când nu mă servea cu trufe ori alte dulciuri nelipsite din casă și pe care le iubea nespun. Începeam prin a ne „jelui” unul altuia, eu, că nu am timp să fac anumite lucruri, dumnealui, că nu mai are putere, că uită. Ne încurajam reciproc, apoi treceam la subiectele preferate: Bârladul și personalitățile lui, politica

actuală și chiar geopolitica. Astfel întâlnirile noastre s-au transformat în „eterne rememorări tutovene”, cum îi plăcea să le numească.

Au urmat 12 ani de „scumpe răscoliri în istoriile tutovene”, „uniți în zboruri și trudă”. Domnul Zeletin „mă chinuia”, cum îi plăcea să spună, cu mici rugăminți mai mult sau mai puțin tehnice – să scanez și să editez fotografiile, să tehnoredactez vreun text, să trimit un email – lucruri obișnuite pentru mine. Îmi făcea mare plăcere să îl ajut. La un moment dat, mi-a propus să preiau un proiect al domniei sale pe care nu avea timp să îl realizeze: alcătuirea unui album de portrete și caricaturi desenate de Victor Ion Popa. Am acceptat provocarea cu interes, mai ales că am copilărit lângă Dodeștii scriitorului. Am pornit de la câteva portrete din *Adevărul literar și artistic*, numere pe care le deținea domnul Zeletin în arhiva personală. În următorii cinci ani, am descoperit peste o mie de desene ale lui Victor Ion Popa, în colecții de ziare, prin biblioteci, muzee, colecții particulare, cunoscând astfel și urmași ai Mariei Mohor, cea de-a doua soție a artistului. A rezultat un album de peste opt sute de pagini, lansat în 2015, la aniversarea a 100 de ani de la nașterea Academiei Bârlădene. Tot pentru această sărbătoare am pregătit, împreună cu domnul Zeletin, edițiile anastatice ale revistelor *Răzeșul* și *Documente răzășești* ale lui Virgil Caraivan și a volumului de versuri *Covor basarabean* al poetului Dimitrie Iov.

Alte proiecte – precum o *Istorie a Academiei Bârlădene* – au rămas, din păcate, neîmplinite.

Domnul Zeletin mi-a dăruit o mare parte dintre volumele editate de dumnealui, iar pe celelalte le-am achiziționat de la

anticariate. Îl „chinuiam” rugându-l să îmi dea autografe pe fiecare din cele peste 60 de cărți editate, reeditate și îngrijite de-a lungul vieții. Am devenit astfel posesorul unei întregi colecții de cărți semnate C.D. Zeletin. Îmi lipsește doar un volum, ediția bibliofilă Charles Baudelaire, *Florile Răului*, scoasă la Editura Aldine, în anul 2004. Pe lângă acestea, cum domnul Zeletin mi-a insuflat dragostea pentru personalitățile tutovene și pentru marii români, domnia sa însuși fiind un mare patriot, biblioteca mea s-a îmbogățit cu nenumărate cărți ale scriitorilor A. Vlahuță, G. Tutoveanu, G. G. Ursu, V.I. Popa, V. Voiculescu, T. Chiricuță, T. Pamfile, Gh. Vrabie, R. Boteanu, V. Caraivan, I. Antonovici, N. Crainic, P. Șeicaru, D. Nanu, E. Gârleanu, P. Halippa, O. Ghibu, I. Buzdugan, D. Iov ș.a.

Domnul Zeletin a studiat, a scris și a citit neobosit. În perioada în care l-am cunoscut, a lucrat la reeditarea întregii sale opere literare, sub titlul *Scrieri*, apărute în 7 volume a câte opt sute-o mie de pagini fiecare, la Editura Spandugino, în colecția *Distinguo*. A editat în această perioadă și volume noi: *Centenar George Emil Palade, 1912–2008. Laureat al Premiului Nobel pentru Medicină, 1974. Crestomație de familie, Domnu-i domn și lerui ler, Așternutul insomnicului...* Fiecărui volum îi făcea trei-patru corecturi, iar manuscrisele erau scrise, rescrise pe curat, dactilografiate, apoi corectate, adnotate...O muncă titanică, ținând cont și de starea de sănătate precară din ultimii săi ani și de insomniile ce l-au însoțit toată viața.

Puțini știu că și-a dăruit întreaga existență cercetării în domeniul biofizicii, talmăcirilor din italiană și franceză, scrierii de poezie, proză și istoriografie. S-a stins din viață cu părerea de rău că nu și-a văzut publicat ultimul volum din ciclul *Scrieri. Scrieri 7. Poezie franceză* a ieșit de sub tipar la două zile de la trecerea sa în veșnicie.

Academia Bârlădeană i-a dedicat trei volume omagiale, în 2010, 2015 și cel de-al treilea în anul 2020, cu titlul: *In Honorem/In Memoriam. C.D. Zeletin 85. Omagiu călugărului alb*.

Sper să nu rămână în zadar truda depusă la tehnoredactarea volumului rămas în manuscris, *Dada & Data. Fulguri din copilărie*, volum pe care l-a terminat - conform notelor autorului - ultimele pagini ale manuscrisului arătând suferința prin care trecea în ultimii ani ai vieții. C.D. Zeletin descrie în acest volum împletirea celor două firi care îl defineau, *firea patriarhală, moștenită de pe mamă, și firea modernă moștenită de pe tată*, și rememorează cu atâta dragoste amintiri despre familia sa, despre bunici, părinți, despre fratele mai mare Lulu și sora mai mică, Găbița.

Am scris aceste rânduri la împlinirea, pe 18 februarie, a trei ani de la dispariția profesorului C.D. Zeletin, drag prieten și „companion de zboruri înalte”.

18 martie 2023

DECALOGUL intim, deci tainic, al ACADEMIEI BÂRLĂDENE AJUNSĂ LA CENTENAR

1. Prin natura ei, *Academia Bârlădeană* este o societate artistică elitistă, nu democratică.
2. *Academia Bârlădeană* nu este o asociație unde se înscrie cine vrea. E un for spiritual.
3. *Academia Bârlădeană* trebuie să atragă prin prestigiu.
4. *Academia Bârlădeană* nu trebuie să atragă prin generozitate, deoarece generozitatea e nediscriminativă; ea poate fi interpretată ca ispitire, ca o propagandă, contrarie spiritului aulic.
5. *Academia Bârlădeană* nici nu dăruiește, nici nu solicită. Poate însă invita.
6. *Academia Bârlădeană* ține de auxiliarul *a fi*, nu de auxiliarul *a avea*. Ea trebuie să aibă, însă numai prin dar, donație ori atribuire.
7. Bunurile ei materiale recunosc numai sensul centripet.
8. Bunurile ei spirituale recunosc numai sensul centrifug. Ea trebuie să iradieze.
9. *Academia Bârlădeană* așteaptă oferte, nu aleargă după aderenți.
10. *Academia Bârlădeană* își respectă temeiul identitar. Pe măsură ce își consolidează reprezentările vernaculare, legate de Bârlad și de transcendența lui, în aceeași măsură este simțitoare la secunda pulsațiilor universalității. Spiritul ei se deplasează spre zenit, nu spre punctele cardinale ale expansiunii.

C.D. Zeletin,

Președinte de onoare al Academiei Bârlădene

București, 2 ianuarie 2014

ELENA MONU

DIMITRIE CANTEMIR. INFORMAȚII GENEALOGICE ȘI BIOGRAFICE

Originea tătărească a familiei a fost inventată de Dimitrie Cantemir în lucrarea „Viața lui Constantin Cantemir” care nu știa – sau a trecut cu vederea – rădăcinile românești ale Cantemireștilor; neam de răzeși din Silișteni, sat și moșie de pe Valea Elanului. Documentar, spița familiei începe cu Pătru Silișteanul (1490), stăpân al satului, din care a descins Cantemir Silișteanul (1612–1693), numit Cantemir în cinstea unui Mârzac, tătar.

Starea materială modestă a neamului său l-a determinat pe tânărul Constantin Cantemir „să-și caute norocul în țări străine, ca lefegiu”. Întors în Moldova pe la 1660, a folosit banii strânși din campaniile militare pentru a cumpăra pământ în zona Siliștenilor. Acesta a fost temeiul ascensiunii sale în ierarhia politică a Moldovei, ascensiune favorizată de alianțele sale matrimoniale. La Silișteni, conform cercetărilor efectuate de istoricul Costin Clit, Constantin Cantemir a ridicat un schit cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, în preajma satului Silișteni, moșia familiei sale, pe ruinele fostei Mănăstiri Mănești, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Sfântul lăcaș va constitui locul de veci pentru monahia Macrinia, sora ctitorului, înmormântată aici în 1677. Una dintre soțiile lui Constantin Cantemir, Ana (Anița) Bantaș, i-a dăruit trei copii: Antiohie, Dimitrie și Elisabeta, care au rămas orfani de mamă la o vârstă fragedă.

Cantemir s-a implicat în viața politică a Moldovei, urcând în ierarhia politică și militară.

Cunoscut și recunoscut pentru calitățile sale militare, a participat, în anul 1683, în campania impusă de sultan domnilor Țării Românești și Moldovei, Șerban Cantacuzino și Gheorghe Duca. Oștile aliaților Imperiului Otoman au ajuns la Viena, care a fost salvată și datorită intervenției militare a regelui Poloniei, Jan Sobieski. Doi ani mai târziu, Constantin Cantemir, susținut de familia boierești înrudite, a fost „căftănit”, adică turcii l-au numit domn al Moldovei.

Domnia sa a fost tulburată de luptele crâncene dintre „partidele” boierilor, care s-au finalizat cu complotul unor familii mari boierești din sudul țării. Complotul s-a desfășurat în noiembrie 1692, în timpul nunții de la Suseni-Băcani, moșia boierilor Palade. Complotiștii au hotărât înlăturarea lui Constantin Cantemir și înlocuirea sa cu Velișco Costin. Fratele său, Miron Costin, nu fusese la nuntă, pentru că se afla la Barboși de Roman, unde soția sa era pe moarte. Domnul îi pedepsește pe complotiști, în primul rând pe Velișco Costin, decapitat în fața Curții Domnești din Iași. În cele din urmă, presat de Iordache Ruset, poreclit de Neculce „matca tuturor răutăților”, domnitorul trimite pe armaș la Barboși, unde-l decapitează pe Miron Costin. Bătrân și bolnav, bântuit de remușcări, Constantin Cantemir s-a săvârșit din viață în ianuarie 1693.

În contextul perioadei tulburi, boierii fideli au tănuit, timp de o zi și o noapte, moartea lui Constantin Vodă. În răstimp, ei au

pregătit „arzurile” către Țară și Poartă, susținând candidatura lui Dimitrie Cantemir, conform hotărârii luate de Divanul Domnesc și de Mitropolitul Moldovei. Întâmplător se afla la Iași un agă turc, care l-a „căftănit” pe tânărul Dimitrie, prezent la înmormântarea tatălui său în Biserica „Sfântul Nicolae”, edificiu religios amplasat în incinta Curții Domnești.

Domnia lui Dimitrie Cantemir a durat doar trei săptămâni. Anunțat de boierii pribegi, Constantin Brâncoveanu, dușmanul de moarte al Cantemireștilor, a trimis daruri scumpe la poartă, care a decis înlăturarea lui Dimitrie Cantemir. În aceste împrejurări, a sosit la Iași un capugiu, trimisul sultanului, care avea ordinul de a-l mazili pe tânărul domn și, după obicei, urma să-l aducă la Istanbul, unde îl aștepta pedeapsa. Planul domnului Munteniei era de a-l impune la Scaunul Moldovei pe Constantin Duca, pe care îl logodise cu fiica sa, Maria. Întâmplarea l-a salvat pe tânărul Dimitrie. Capugiul, de neam cerchez, Mehmet Pașa Cerchez, fusese un vechi prieten al tatălui său. În favoarea lui Dimitrie a intervenit un mare boier, cerchez de origine, Ștefan comisul Cerchez, care l-a rugat pe capugiu să-l ierte pe „Dumitrașco-beizădeoa...că-i un copil”, cum scrie Neculce. Ajuns la Istanbul, Dimitrie l-a întâlnit pe fratele său, Antiohie, care fusese zălog (garant) în vremea domniei tatălui lor. Mehmet Pașa Cerchez nu numai că i-a scăpat de uneltirile Brâncoveanului, susținute de mii de punji, dar în anii următori, ocupând funcții mari la curtea sultanului, i-a ajutat în diverse modalități finalizate cu revenirea lor la domnia Moldovei.

Reflectând asupra acestor întâmplări, înțeleptul Ion Neculce scrie: „Că, unde va da Dumnedzău, sînt și bani, și prietenii, și de toate”.

Bibliografie:

Ion Neculce, *Opere. Letopisețul Țării Moldovei și o samă de cuvinte*, Editura Minerva, București, 1982, pp. 343- 347;

Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contemporane. Boierii moldoveni*, Editura Minerva, București, 1973, postfață și note de Ștefan S. Gorovei (nota 50, p. 109).

Dimitrie Cantemir, portret din tinerețe

Bisericuța de lemn, ridicată de răzeși din Silișteni la începutul secolului al XIX-lea.

Imaginea actuală a Mănăstirii D. Cantemir din Grumezoaia; vechiul sat, Silișteni, situat între râurile Elan și Recea, a dispărut.

RAMONA CHIȚIGA

DIMITRIE CANTEMIR, SAVANT ȘI DOMN

Dimitrie Cantemir este considerat unul dintre cei mai erudiți umaniști, situat cu mult deasupra cărturarilor vremii sale, formându-și cultura dinspre antici către moderni, preluând limba latină drept instrument esențial al expresiei, Pentru Lucian Blaga, „este *inorogul alb al gândirii românești, făptură stranie și pură, de o genială claritate în previziuni,*” în timp ce pentru P.P. Panaitescu, „Dimitrie Cantemir nu a fost o statuie, ci un om viu în mijlocul societății în care a trăit,” iar, pentru George Călinescu, a fost „erudit de faimă europeană, voievod moldovean, academician berlinez, prinț rus, cronicar român, cunosător al tuturor plăcerilor pe care le poate da lumea, un Lorenzo de Medici al nostru.”

Înzestrat cu excepționale calități pentru munca științifică, căpătase încă din tinerețe cunoștințe vaste de literatură, istorie, filosofie. A fost primul turcolog și arabist din lume, primul traducător al Coranului, cunoștea matematicile, avea vaste cunoștințe de arhitectură, se pricepea în artele plastice și muzică.

Recunoscută de personalități de valoare internațională (Voltaire, Lordul Byron, Victor Hugo ș.a.), opera științifică și artistică a lui Dimitrie Cantemir este umanistă, converge în gândirea modernă europeană, care pune în centrul naturii omul.

Despre Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea, carte scrisă în română și tipărită la Iași în 1698, s-a spus că e mai mult decât un tratat de etică; e întâiul eseu scris în limba română. În această primă lucrare filosofică românească, întâlnim disputele medievale despre timp, suflet, natură sau conștiință. Este, după cum estimează academicianul Virgil Cândea, „prima scriere românească în care probleme precum *inexistența sufletului, a nemuririi sau a învierii să fi fost puse atât de explicit*”. „Istoria ieroglifică, scrisă la Constantinopol în limba română, între anii 1703–1705, este „prima operă literară românească în deplinul înțeles al cuvântului”, consideră criticul Nicolae Manolescu, și totodată „*întâia scriere care cuprinde memorii, cu descrierea amplă a întregii societăți contemporane*”, în opinia lui Sextil Pușcariu.

La propunerea lui Gottfried Wilhelm Leibniz, Cantemir a fost ales, în 1714, membru al Academiei din Berlin, fiind primul român devenit membru al unui for științific internațional: „Filozof între regi dar și rege între filozofi”... „Preafericitul și preaînțeleptul Dimitrie Cantemir... printr-o pildă pre cât de rară pre atât de lăudabilă și-a legat numele de cel al cercetătorilor științelor, și prin alăturarea sa la societatea noastră i-a adus acesteia cea mai aleasă podoabă și strălucire.” În această calitate, savantul Dimitrie Cantemir aduce cu el mirifica înțelepciune orientală, filtrată prin conștiința unui european. Cu aceeași iscusință, el scrie cărți în latină, este preocupat de logică, metafizică și cunoaște filosofia lui van Helmont, vorbește curent turcește, arabă sau persană, cântă la tambură și compune arii pentru derviși sau sistematizează ritmurile muzicii otomane cu lucrarea *Kitab-i-musiki (Cartea științei muzicii)*, intrând în istoria muzicală a Turciei ca fondator al muzicii laice și al celei religioase, sub numele de *Cantemir-oglu* (fiul lui Cantemir).

Istoria Imperiului Otoman (1714–1716) și Sistema religiei

mahomedane (1722) sunt opere prin care domnul român și serenissim principe al Rusiei oferă Occidentului imaginea cea mai consistentă despre împărăția turcească, cultura și religia acesteia.

Vocația sa culturală de punte între Orient și Occident va fi notată în mod concis de Voltaire în „Histoire de Charles XII”: Moldova era cărmuită atunci de principele Cantemir care reunea talentele grecilor vechi, știința literelor și a armelor.”

Dimitrie Cantemir este primul savant român care a făcut cunoscute Europei, în limba latină dar și în limbi vernaculare, istoria, cultura, etnografia, așezarea geografică a țării sale, precum și originea și specificul poporului său., urmând o cale programatică, trasată după un plan bine conceput. Concepția savantului despre unitatea poporului său este exprimată în texte variate, dar reiese în chip sintetic dintr-un pasaj aflat în *Historia Moldo-Valachica*. Astfel, „astăzi moldovenii, muntenii, vlahii transalpini, basarabeni și epiroții se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător, nu vlahi, ci români, iar limbii lor neaoșe îi spun limba română.”

Cu Dimitrie Cantemir, cel care era principe și sta la masă cu marile capete încoronate, care dialoga cu floarea diplomației europene, care comunica direct în empireul savanților vremii, pătrundem în lumea modernă, a echilibrului european, în lumea decăderii imperiilor medievale și a afirmării națiunilor. Era o lume pe care unii au definit-o de „criză a conștiinței europene”, iar alții de „trecere de la mica la marea Europă”.

Surse bibliografice:

Balaban Narcisa Urucu, *Dimitrie Cantemir - simbol al culturii românești în deschidere universală*, în *Ziarul Lumina*, octombrie, 2008.

Constantinoiu Marina, *Dimitrie Cantemir, savant de renume european, un Lorenzo Medici român*, în *Ediția de dimineată*, iulie 2020.

Panaitescu P.P., *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, Editura Academiei RPR, 1958.

Pop Ioan Aurel, *Între real și ideal. Dimitrie Cantemir despre locul românilor în Europa*, Sesiune de comunicări științifice, București, 10 decembrie 2010.

Xenofontov Ion, *Dimitrie Cantemir și Dinastia Cantemireștilor, în Moldova suverană*, 2016.

Numele lui Dimitrie Cantemir, în aleasă companie...

SIMION BOGDĂNESCU

CANTEMIR ȘI CARAGIALE ÎNTRE „ISTORIA IEROGLIFICĂ” ȘI „O SCRISOARE PIERDUTĂ”

Inexplicabile fire apropie, peste timp, unele opere literare, fără evidentă înrudire, și unii scriitori atât de diferiți, la prima vedere, prin „geografia interioară”. Caragiale și Cantemir, „Istoria ieroglifică” și „O scrisoare pierdută”? De unde această corespondență structural-afectivă? Unde își corespund cele două opere de renume, un roman și o comedie? Poate fi „Scrisoarea pierdută” o hieroglifă a hieroglifelor comice și „cifrul diplomatic” (P.P. Panaitescu) al Inorogului secret - o stare genuină caragialeană? Afirmăția, pe jumătate în glumă, a lui Caragiale („Sunt vechi, domnule!”) poate fi încă luată în serios. „Vechi”, mai bine zis, întors nenea Iancu prin „văz monstruos” spre soitării și carnavalescul Orientului (cum au subliniat Paul Zarifopol și I. Constantinescu) și, totodată, răsturnat cu aceeași mască spre Occident (clasicismul comic molièresc) și iarăși întors la balcanismul fanariot!

Pe când citeam „Istoria...” (Ed.B.A.R., 1973) am notat uimit, cu creionul, pe marginea unui paragraf: „Caragiale!” Ca să aflu mai târziu, din observațiile doamnei Elvira Sorohan, confirmarea unei pertinente legături între spiritul cantemirian și cel caragialean: „Dimitrie Cantemir a deschis cariera discursului comico-satiric (pseudo-savant, naiv, abil, de impostură sau demagogic) în literatura română, procedeu adus la nivelul afirmării clasice de Caragiale. Balcanismul spiritualului autor al „Scrisorii pierdute” este încă în multe alte privințe anticipat în lumea pestriță a „Istoriei ieroglifice” căzută prematur în ispita parlamentarismului steril.” (Din „Postfața” la „Istoria ieroglifică”, Ed. Junimea, 1988).

Pentru noi, între Partea I a „Istoriei ieroglifice” și comedia „O scrisoare pierdută” (mai ales actul III!) există surprinzătoare asemănări. Dacă judecăm bine, Partea I, după cum însuși autorul precizează, e tot mijlocul transferat la începutul cărții, așadar corespunde actului III al comediei!

Dar să trecem la demonstrare, întrucât a enunța numai niște păreri fără susținere, fără argumentum, poate fi un act de oarbă cutezanță. Caragiale și Cantemir au șarjat, prin caricatură, mai ales Fanarul, grecismul fanariot, domnitorul moldovean în epoca de infiltrare a acestuia (1705), nenea Iancu în 1884, adică exact peste 179 de ani, dirigit, desigur, și de teoria maioreșciană a „formelor fără fond” și de publicistica și „scrisoarea” eminesciene („tot Fanarul, toți iloții”). Altfel spus, dacă prințul moldav presimțea substituția domniilor pământene, ca unul ce trăise multă vreme în chiar epicentrul intrigilor politicianiste fanariote, dramaturgul i-a ridiculizat, peste secole, rezultatul politicianist, lacom, demagogic și imoral! De la templul Pleonexii cu „stomah” fără fund la „Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flământ” e distanță temporală ca de la Fanar la Ploieștii veacului trecut.

Prințul moldav își expune teoria și finalitatea cărții sale în cunoscuta prefață „Izvoditoriul cititorului/ Sănătate”, prefață în care trei idei vin în sprijinul nostru:

1) Este conștient că ascunde faptele „în mijlocul teatrului cititorilor” (ceea ce, de altfel, și Caragiale urmărește, pentru că, de fapt, „O scrisoare...” conține o infinitate de scrisori pierdute - „Mai trebuie ș-altădată... La un caz iar... pac! la Războiul!”).

2) Și-a frământat mintea ca să potrivească ieroglifile, temperamentul și caracterul chipului uman cu instinctul și

comportamentul păsărilor și animalelor: „firea chipului cu firea dihanii ca să-și răducă tare am nevoie.” (Cât l-a dibuit dramaturgul pe Agamiță Dandanache ne-a lăsat mărturie I. Suchianu!).

3) Nu istoria ca atare, ci „deprinderea ritoriciască” mai mult a urmărit-o, în compunerea secretei sale cărți. Dar parcă I. L. Caragiale în eseul „Câteva păreri” (1896) nu dădea a înțelege că privește în batjocură întreprinderea ritoricească: „A! sfântă retorică! Cu multă pietate mi-aduc aminte de savantul „Cours français de Rhétorique”, prima țâță de la care am supt laptele științei literare...”

Cantemir a înțeles că opera sa țintește și către ceva comic, întrucât în „Scară a numerelor și cuvintelor streine tâlcuitoare” explică posibilului cititor cuvinte grecești precum: *mateologia* - „voroavă în deșert, buiguire, cuvânt fără socoteală”, - și sub acest aspect personajele sale ieroglifice și cele caragialeene „scriitoricești” suferă toate de această boală (inclusiv Cetățeanul turmentat, care e oprit doar de sughițuri, de efectul alcoolului ca să-și dea drumul și el la delir!), *comédie* - „Figuri, voroave carile scornesc râsul și închipuiesc istoriile adevărate”, - și sub acest aspect „O scrisoare pierdută” devine o „Istorie ieroglifică”, întrucât figurile sale acoperă toată scriitura demagogică și prostească a politicianismului nostru din veacul trecut, fiecare personaj fiind utilizat și subtilizat în rol ca hieroglifă comică! și *teatru* - „Locul privelii în mijlocul a toată ivala”, - și aici se potrivește indicația scenică din Actul III: „Teatrul înfățișează sala cea mare a pretoriului primăriei” și credința unor personaje că totul se petrece ca în teatru (teatralitatea teatrului, teatrul în teatru, tehnici relevate de V. Căndea și I. Constantinescu). De pildă: Tipătescu: „- Așa neglijență nu se pomenește nici în romane, nici într-o piesă de teatru.” (Actul III, scena 6).

Rezultă, așadar, că ambii scriitori prezintă lumea ca teatru (Theatrum Mundi). Începutul „Istoriei ieroglifice” și Actul III al „Scrisorii pierdute” au multe puncte comune. E vorba, lucru bine știut, de o adunare, unde se petrece o confruntare politică (în vorbe). La domnitorul moldav păsăreștile și dobitoacele se prezintă „fiestecarea cu ciata sa”. La Caragiale, de o parte tabăra lui Zaharia Trahanache, Zoe, Tipătescu, Farfuridi, de cealaltă, Cațavencu, Ionescu, Popescu, dascălimea, popa și moflujii. Și prozatorul indică starea de fapt a adunăturilor: „dintr-îmbe părțile fiecare dihanie glas de sfat și bolbăitură de învățătură începu a da...” „Rumoarea (din fund)” caragialeană este astfel și ea atent subliniată: „...altă ceva nu să înțălegea, fără numai chiote netocmite și huiete neauzite”. Această „voroavă a mulți și totdeodată” corespunde corului imens caragialean: „Toți: - Știm ce este plebicistul! (Rumoare și protestări în grupul lui Cațavencu: A! A! A!; Toți în grup: A! A! A! Rumoare)”. Până aici a decăzut corul antic!

Garabet Ibrăileanu în strălucitul său studiu „Numele proprii în opera comică a lui Caragiale” a găsit o scânteie de stranie inspirație când le-a oferit drept „formule rezumative”. Ce altceva sunt hieroglifile dacă nu rezumate, sinteze ale realității? Însuși Cantemir, în amintita „Scară...” le explică în acest mod: „ieroglifia - el. - Chipuri de pasiri, de dobitoace și de alte jigăanii și lighioi cu carile vechii în loc de slove să slujii”. Din acest punct de vedere, Cațavencu, de pildă, e o hieroglifa a demagogului politic (cața,

becața, pasăre cârâitoare!). Și dacă prințul moldovean ne arată păsări și animale spre a ascunde oameni politici, nenea Iancu ne prezintă oameni politici ascunși sub nume de păsări, obiecte, alimente (Cațavencu, Farfuridi, Brânzovenescu, Trahanache). Caragiale întoarce ieroglifile. Le răstoarnă. Dacă Agamemnon cucerea Troia, Agamiță subtilizează o... scrisoare!

Să descoperim acum, acolo unde textul e peremptoriu, identități de ieroglife cantemirești și caragialești. Aici vom observa că Vidra întrunește atât calitățile comice ale lui Nae Cațavencu, cât și pe acelea ale lui Farfuridi și ale fiului lui Zaharia Trahanache. Exemplificăm: „în mijlocul teatrului, jigania carea Vidra să chiumă, cu mare obrăznicie sări” (precum Cațavencu!). Dar discursul ei seamănă leit cu acela al lui Farfuridi și cu vorbele fiului lui Zaharia: „Vestită axiomă (...) cel de-ase-menea iubește pre cel șie de-ase-menea (iubirea dară cătră cel șie de-ase-menea va să arete ne-iubirea cătră cel șie nu de-ase-menea)”. Să comparăm. E vreo diferență: „Farfuridi (luând vânt): - Când zicem dar 64, zicem plebicit, când zicem plebicit, zicem 64...” Sau: „Zice: Tatițo, unde nu e moral, acolo e corupție și o soțietate fără prințipuri va să zică că nu le are”.

Vidra vrea să înduioșeze adunarea, s-o patetizeze prin lacrimi prefăcute, iarăși precum Cațavencu, pe care îl inundă plânsul gândindu-se la țărișoara lui: „Acestea Vidra cu lacrimi dzicând, după poruncă în izganie la marginile gârlelor să dusă”.

Bâtlanul își proclamă teoretic prostia, căzând în propria lui cursă a exprimării, anticipând, fără a-și da seama, comicul de limbaj cațavencian: „Însă eu o pasire și de niam și de minte proastă fiind...” La nivel, e doar izbucnirea lui Năică: „vreau ceea ce merit în orașul ăsta de gogomani, unde sunt cel d-întâi... între frunțașii politici...”

Culmea, D. Cantemir insinuează că prostul Bâtlan vocifera în fața unor ascultători și mai proști decât el (cazul lui Cațavencu), o gradație comică de mare efect, pe care nenea Iancu a strecurat-o cu abilitate în textul său dramatic. Auditoriul discursurilor în rol sare imediat la aprobare și aplauze furtunoase: „Toate gloatele de cu socoteală cuvintele a prostului Bâtlan (nu numai cât să mirară) ce încă și foarte plăcându-le, cu mari laude le lăudară (...)”. Tipul demagogului latrans (vezi G. Ibrăileanu) - Cațavencu - vrând să impresioneze prin repetiție și să convingă prin insistență („... că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultra-progresist... că sunt liber-schimbist... că voi progresul cu orice preț (...) Da, da, da, de trei ori da!” corespunde, în adunarea cantemiriană, „crângăitului” marelui Corb, avocat plisucitor în apărarea Struțocămilei: „Pasire iaste Struțocămila, pasire iaste; și iarăși dzic: pasire iaste Struțocămila, dihaniia aceasta, Struțocămila, iaste pasire. Pasirea aceasta și dihaniia aceasta iaste Struțocămila”. Ceea ce denotă și fixismul, rigiditatea celor două personaje în propriile teorii. De altfel, personajele ieroglifice se consideră tare deștepte și tari în oratorie, înțelepte în îngâmfarea lor, dar se dovedesc a fi viclene, demagogice, lipsite de morală politică, înecându-se în „împletectura cuvintelor”. Ce să mai spunem de ieroglifile lui Caragiale... Aceeași eternă contradicție dintre esență și aparență, același clasic comic de caracter și de limbaj!

Să continuăm! Hulpea are apucături de Pristanda. Cum polițaiul, la un moment dat, oscilează între cele două tabere, deoarece nu este sigur cine va câștiga, ca să se chivernisească prin politica acelora „mai mari” decât el, tot astfel Vulpea se șupurește, cu viclenie, ca să obțină „oarece chivernisală politicească”: „Pentru care lucru nu numai a Corbului și a Vulturului, ce de multe ori și a Cucoșului voie caut, și după îndămănanarea vremii cinste și închinăciune a-i da pociu, după vânt întorcând vetrelele”. E curat... Pristanda, gata a se da de partea cui bate vântul. De partea lui nenea Zaharia și a lui

Tipătescu, dar și către Nae Cațavencu: „Trebuie să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca Evanghelia totdeauna...”

Hieroglifa zburătoare Cucunosul cunoaște intrarea ex-abrupto, ciceroniană, revărsându-se tunător asupra tuturor confracților săi cârâitori: „Până când dară, o, pășirilor, în glogozală în zădar vă îngăimați și statul vredniciei voastre în samă nu băgați? Până când vor urla, vor lătra și vor scânci jigăniile și dobitoacele acestea?... Parcă-l vedem și auzim în fața noastră pe Năică becaținul: „Până când să n-avem și noi faliții noștri?”

Discursul lui Farfuridi e mai dificil de înțeles decât discursul personajelor-animale și personajelor-păsări (cu toată înfloritura barocă a sentențiilor), el însuși fiind o hieroglifa, a prostiei și incoerenței: „... pentru ca să dăm exemplu chiar surorilor noastre de ginte latine însă!”

Struțocămila dă semne de... Agamiță Dandanache. Zice despre ea un glas ce se ridică: „din fire capul uscat având...” Chemată „în mijlocul teatrului” și chestionată cine este, ea răspunde „dzicând”: „Eu sunt un lucru mare și voi să fiu și mai mare (...). Aceste vrednicii la mine aflându-să, au nu toate laudele Cucunosului și sămăluirile Corbului mi se cuvin?” Așa și Gagamiță, crede că i se cuvin toate onorurile politice pentru familia lui de la „patruzsopt”! Deși este cu creierii mici (zduncinați de căruță) în craniul prea mare: „Stii, m-a zdrunținat... si clopoței (gest)... îmi țiuie urechile... stii asa sunt de amețit si de obosit”. Comic subtil: „tâmpă mintea săracăi Struțocămile să arată”.

Chiar și ticul verbal *zice-zic*, intrat de acum ca idiosilem în pâlvrăgeala balcanică, încât putem zice *apud Caragiale*, este pisat cu hilară frecvență de „ritriceasca” hieroglifelor cantemiriene, păsărești și dobitocești: Corbul: „și iarăși dzic”; Vidra: „dzicând” etc. Ce să ne mai mire? Ca Pristanda: „Tot vorba bieteii neveste, zice (...). Zic: „Curat!”

Și mai bizar! Se știe că proză *rimată* umple barochismul stilistic al „*Istoriei ieroglifice*”. Iau numai un exemplu dintre cele atât de multe. Pasărea numită Corb: „Și precum pre dinafară *niagră*, din *hereghie*, încă mai *poneagră* pe dinlăuntru era de pizmă și de *mânie*”. S-ar aștepta oare cineva ca în „*Scrisoarea pierdută*” personajele să vorbească în proză rimată? Și totuși e de domeniul evidenței. Proza rimată a capodoperei caragialeene se cuprinde între solilocviul lui Pristanda, al Zoei Trahanache și versificația de muzică ușoară a acesteia din urmă (încă un motiv spre a o scoate pe andrisantă din dramă și a o plasa în comicul pur, alături de celelalte hieroglife-personaje). Actul II, scena 3, când Pristanda, după ce-l „umflă” prima oară pe Nae, rostește singur: „M-am întors cu birja acasă la el, *am căutat* prin toate *colțișoarele*, *am ridicat dușamelele*, *am destupat urloaiele*, *am scobit crăpăturile...*” Și coana Joița, singură, în actul II, scena 5: „... Cu un *mișel* ca el, când ne ține la mână așa de *bine*, lupta ar fi o *copilărie*, o *nebulie...*” Iar în scena 6, către Tipătescu, în ton de șlagăr: „Omoară-mă pe mine, care te-am *iubit*, care *am jertfit* tot pentru *tine*”. Și Dandanache e *poet peltic în proză rimată*, pentru că tot îi trage în versuri: „eu mă-nțeledzi (...) să remâi pe dinafară... fără coledzi!”

Ajunși aici, zicem că „*Istoria ieroglifică*” (roman alegoric, pamflet politic, roman esoteric, hieroglifa amplă în structură, elegie, fabulă etc.) reprezintă *starea genuină a „Scrisorii pierdute”*, iar între Cantemir și Caragiale, tot vorba lui Voltaire, înflorește vița de... grec!

COSTIN CLIT

CÂTEVA DOCUMENTE INEDITE DESPRE SATUL TĂMĂȘENI DE LA FOSTUL ȚINUT AL FĂLCIULUI

Asupra trecutului satului Tămășeni, înglobat în Dodești, s-a aplecat cu acribie Gheorghe Ghibănescu, folosindu-se de documentele cunoscute, multe inedite¹, iar mai recent Gheorghe Gherghe și Mihai Apostu, cu mai puțină acribie, fără folosirea integrală a documentelor publicate în colecțiile cunoscute cercetătorilor și lipsa celor inedite, a unui aparat critic cu note de subsol și a bibliografiei generale necesare la sfârșitul volumului, de altfel util celor interesați, cărora le ușurează munca. Sunt incluse în anexă și materiale semnate de autori diferiți². Cu toate că au dispărut numeroase documente mai ales după „spargerea” și jefuirea lăzilor clucerului Scarlatache Costachi, totuși sunt păstrate numeroase mărturii documentare în arhive, de care ne folosim și noi în demersul nostru, fără o epuizare a lor.

Ion Budză (Buză) și Drăgălina, nepoții popii Scolofendie, Ion, fiul lui Vasilie, cu verii săi, Pătru Gâlț și Mușa, nepoții popii Dragomir, vindeau la 3 februarie 1495 pentru 100 de zloți tătărești satul Dodești de pe Jigălia, „unde a fost Ștefan, mai jos de Tămășel” (Tămășeni). Cumpărătorii erau: frații Pătiu, Petrea și Drăgălina, verii lor, Toader și Nicoară, și unchiul lor, Negrilă Medeleanu³. Satul Tămășeni de pe Jigălia nu trebuie confundat cu cel dispărut de pe apa Tutovei dintre Călimănești și Cristești⁴.

Satul Tămășeni, menționat într-un perilipsis la 9 august 1597⁵, va fi întărit de Ieremia Movilă la 9 martie 1604 lui Cârstea Ghenovici, marele vornic al Țării de Sus, ctitorul mănăstirii Florești, care îl cumpărase de la Todossia și Focșă cu 100 de zloți tătărești⁶. Cârstea Ghenovici își dăruiește partea din Tămășeni mănăstirii Florești. Serdarul Mihălachi Tenudi încredințează la 30 noiembrie 1657 partea mănăstirii Florești din Tămășeni⁷.

Miron Barnovschi Movilă întărește lui Vasilie Corlat diac și nepoților lui, Păcurariu, Toader, Vasilie și Apostol, fiii Irinei, nepoții Gagei, strănepoții lui Pătru și Vlaico la 20 aprilie 1626 stăpânirea peste jumătate din satul Tămășeni, de pe Jigălia, ținutul Fălciu, cumpărătură a străbunicilor lor, „Pătru și fratele său Vlaicul, de la Toader paharnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă ceașnic din privilegiul Gorbăneștilor pentru 60 zloți tătărești, și satul Fântânele unde au fost casele lor și la Horeștii de Sus și Urdești altă siliște mai jos de Găgești și altă siliște la Capul Piscului, care acum se cheamă Bustești”⁸.

Vasile Lupu întărește la 5 februarie 1635 fraților Vasilie Corlătescul⁹ cămăraș, Păcurar. Toader și Apostol, fiii Irinei (Irinei), nepoții lui Corlat cel bătrân, strănepoții lui Gagea, nepotul lui Pătru și Vlaicul, satul Tămășeni de pe Jigălia, cumpărătura străbunilor lor, Pătrul și Vlaicul de la Toader ceașnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă ceașnic, „din privilegiul Gurbăneștilor” și satul Fântânele, „unde au fost casele lor, și, la deal, Horeștii și Urdeștii, o siliște la capul Piscului, care se numește acum Bustești”. Totodată întărește lui Vasilie Corlătescul și cneaghinei lui, Annasiia, „alte părți de ocină, din ispisocul de întărire pe care l-a avut socrul lui, Sofron stolnicel, de la Miron Barnovschi voievod” părțile de ocină de la Turbătești, ținutul Cărligătura, și un loc de prisacă în hotarul

Budeștilor, cu loc de hrană pentru porci¹⁰.

Din 23 septembrie 1638 datează cartea domnească dată de Vasile Lupu lui Vasile Corlat și Păcurariu, nepoții lui Corlat cel bătrân, pentru viile celui din urmă de la Tămășeni, „ca altul nimine să nu aibă treabă cu aceli vii a să amesteca sau a le culege fără de sluga domnii sale ce-i scris mai sus”¹¹.

Vasile Lupu poruncește lui Vasilie bănuț din Pâncești la 1 octombrie 1640 să cerceteze pricina dintre Corlat diacul cu Ionașcu ungurul și ginerii popii Râșcanul pentru „o bucată de loc din hotarul Tămășanilor, unde au șazut Drăgoman, ce să chiamă Fântânelili ... iar tu să mergi să oprești pe Ionașcu ungurul și pre toți ficiorii popii Râșcanului de pre acel loc”¹².

Vasile Lupu întărește la 30 martie 1643 lui Vasile Corlat biv vel cămăraș și fraților săi, feciorii Irinei, și nepoților de frați ai lor, feciorii Anei, sora Irinei, nepoții Gagii, strănepoții lui Pătru și Vlaicu stăpânirea pe satele Tămășeni de pe Jigălia, Fântânele, Hureștii la Deal, Hurdeștii, ținutul Fălciu, Corlătești pe Horăiața, Drujești (Streșănești/Strășinești), ținutul Tutova, Gângurești pe Prut, ținutul Iași, seliștile din jos de Găgești, Bustești cu loc de heleșteu și de mori, viile de la Tămășeni, ținutul Fălciului¹³.

Vasile Lupu întărește lui Vasilie uricarul și fraților săi la 5 mai 1652 stăpânirea asupra hotarului Horeștilor, Ștefeștilor și Ordeștilor (Urdeștilor) de la ținutul Fălciului „pre unde s-au apucat din veci, și pre unde sânt stâlpite și hotărâte cu pietri din zilili celi bătrâne, să n-aibă a lăsa pre nime să are sau să cosască”¹⁴.

Iliș Alexandru întărește la 7 martie 1668 lui Pascal Corlat și fratelui său Gligorie/Grigorie, feciorii lui Corlat uricarul, „și altor frați ai lor, lui Păcurariu, și lui Toader Băltag, pre a lor drepti ocini și moșii, din ispisoci de întărituri de la Radul v(oe) vod, și de la Miron Barnovschi v(oe)vod, și de la Vasile v(oe) vod, un sat pre nume Tămășanii, pre pâraul Jăgălie, în țân(u) t(ul) Fălciului, care sat l-au cumpărat strămoșul lor Pătru și frati-său Vlaicul, de la Toader pah(a)r(nic), și de la Negrilă pah(a)r(nic), din dresul Gorăneștilor, și satul Fântânelile, unde au fost casele moșilor săi, și la dialul Horăștilor, și Ordeștii, și o sâliște pre din gios de Găgești, și altă sâliște la sfârșitul piscului, ci acmu să chiamă Busteștii, tot într-acelaș țân(u) a Fălciului”, precum și părțile din satul Ștefești¹⁵.

Tătar Iorga gelepul, ginerele unui răzeș din cei bătrâni, venit de aiurea, primește danie la 28 decembrie 1670 de la Gavril sin Păcurariu, nepotul lui Corlat uricarul, a treia parte din Horești și Tămășeni. Zapisul de danie s-ar fi aflat „cuprinsu într-un ispisoc a Ducăi vodă”. Ionașco sin Băltag și sora sa Avrama vând lui Tătar Iorga gelepul trei bătrâni din Horești, Ștefești și Tămășeni, iar Sofronia, fata lui Noor, partea ei din aceeași moșie. Tătar Iorga gelepul reușește să cumpere părți de moșie în Urdești, Bârseni, Găgești, Bustești, „ce sânt alături mai pe den gios cu Bârseni”. Tătar Iorga închină părțile de moșie Mănăstirii Safa înainte de 16 mai 1705, când au adus călugării pe Buta vornic să le aleagă¹⁶. Într-o hotarnică a lui Negre biv vel căpitan executată anterior datei de 15 iulie 1751 (?) este menționată stăpânirea lui Tătar Iorga gelepul „cât au

fost ... în țară”, plecarea din țară și predarea zăpizelor „la o mănăstire”¹⁷, care nu poate fi Florești, așa cum se insinuează¹⁸. Negre biv vel căpitan reiterează sosirea călugărilor în timpul primei domnii a lui Mihai Racoviță „cu zapisele aici în țară și scoțind acele părți de moșie vânzătoare li-au cumpărat vornicul Lupu de la acei călugări”¹⁹.

Corlat uricarul a fost căsătorit cu Anița, sora lui Ion Bujoranul, de care s-a despărțit. Constantin Duca judecă la 26 februarie 1703 pricina dintre Ioan Bujoranul și Ioan Tălăbir călărașul pentru viile și moșiile de la Tămășeni date danie de „Corlat la dispărțala lor pentru bucate și zăstre ce-au prăpădit Corlat a Aniții”. Ioan Tălăbir își justifică pretențiile printr-un alt act de danie de la Corlat uricarul, susținând că „i-au dat Corlat Aniții 2 talgeri de argint, care au tras 353 dramuri, cu niște cupe și cu o lingură și un inel de aur, au tras 12 un pol vinetici pentru acele vii”. După jurământul lui Ioan Bujoranul de după Paști urma, potrivit poruncii lui Constantin Duca „să ție Ioan Bujoranu viile și un vas de vin care l-au pecetluit să-l ia Bujoranul, iar negiurând să ție Ioan Tălăbir viile și vinul, și această pără să nu să nu să mai pârască piste carte domniei meli, și să i să ia și zăpisul și mărturie de la mâna lui Ioan Tălăbir, dacă a giura Ioan Bujoranul”²⁰.

O nouă judecată se desfășoară odată cu ocuparea tronului de Mihai Racoviță în septembrie 1703. Astfel, Corlat uricarul după ce a „prăpădit ... multe bucate și moșii” ale soției sale, dă în schimb moșiile stăpânite la Turbătești, Văcotești, ținutul Cărligătura și „o parte de ocină stălpită și cu ace vie” de la Tămășeni, vie revendicată și de Ioan Tălăbir printr-un zăpis emis ulterior celui dat lui Ioan Bujoranul, pe care îl acuză de primirea unor „odoară”. Constantin Duca și Divanul îl obligă pe Ion Bujoranul „să giure ... cum că nu știe nimică de acele odoară care au zis Tălăbir că au dat Corlat pentru aceli ce au prăpădit”, jurământ petrecut în fața biv vel spătarului Lupul Costachi, a preotului și a mulți oameni buni. Ioan Bujoranul și Ioan Talabir se judecă și în fața domnului Mihai Racoviță, care la 20 noiembrie 1703 îl dă rămas ca și antecesorul său pe Ioan Tălăbir „ca să nu mai aibă triabă cu ace vie, căci s-au aflat că au dat Corlat rău, și s-au luat și zăpisul și mărturie lui Tălăbir și s-au dat la mâna lui Ioan Bujoranul, deci să-ș(i) ție Ioan Bujoranul via, iar Tălăbir să nu mai aibă triabă cu vie în veci”²¹.

Vornicul Gavril Costachi cumpără două părți din Urdești de la Tătar Iorga și de la Băltag, pe care le dă zestre paharnicului Costandin, ginerele său, care la rândul său împreună cu jupâneasa lui Ilinca, le vând la 17 iulie 1705 vornicului Lupul Costachi. Avrenti, Costandin și Solânca, feciorii Ghinii Dămîneasa, nepoata lui Toader Tamvoaia, vor vinde vornicului Lupu Costachi partea lor din Bârseni. Lupu Costachi răscumpără moșiile dănuite de Tătar Iorga gelepul mănăstirii Safa „ce or cuprinde și ispisooce” din Horăști, Ștefești, Urdești, Bârseni, Bustești și Tămășeni, alese la 12 iulie 1708²².

Sunt atestate documentar cumpărăturile vornicului Lupu Costachi din Tămășeni de la Gavril sin Păcurar, nepotul lui Corlat, de la Ionașcu sin Băltag, de la Sofronia, fata lui Noor, de la Păcurar, de la Grigori sin Costantin, nepotul Nichitii din Pancești și de la Ioan Bujoranul. Mănăstirea Florești își păstra partea de moșie la 20 februarie 1783²³. Ioan Bujoranul a vândut la 21 decembrie 1706 vornicului Lupu Costachi „o parte de loc din sat din Tămășani, ce iaste la țân(u)t(ul) Fălciului, parte lui Corlat, drept 20 lei”²⁴.

Moșiile de pe valea Jigăliei ajung în stăpânirea lui Scărlătache, fiul vornicului Lupu Costachi.

Grigore al II-lea Ghica volnicește la 11 iulie 1738

cercetarea de către Nicolae mare căpitan de Greceni a pricinii pentru pământ dintre Vasile pisar, Istrate pisar, Zorilă, Bosna călugărul și alți razești din Tămășeni și Horodești cu marele armaș Scarlatache Costachi²⁵.

Constantin Mavrocordat poruncește la 28 ianuarie 1742 biv vel medelnicerului Neculai Jora și biv vel căpitanului Negre Apostol să cerceteze pricina dintre Ioan Zorilă aprod, feciorul lui Vasile Șchiopu din Tămășani, Vasile, nepotul lui Pisariu, Varlaam Bosna călugărul, Gheorghită Zbanțu diaconul, Costandin, feciorul lui Darie, nepotul lui Tălăbir și Ioan Deliu cu Scarlatache Costachi clucer pentru moșiile Tămășanii, Urdeștii, Horăștii, Ștefeștii, siliștea din jos de Găgești și Busteștii, de la ținutul Fălciului. Din porunca domnească aflăm că jeluitorii și clucerul Scarlatache Costachi au fost rânduiți spre cercetare la vel logofătul Sandul Sturdza. Primii revendicau statutul de moșeni: „și întribând dumn(ealui) vil log(o)ff(e)t și pi aciști oamini di mai sus numiț(i) din cini să trag și ci dovad(ă) au că sântu moșeni. Și ii au răspunsu că au apucat din părinții lor răspunzându-s(e) că să trag din Ionat, cari că acil (I)onat s-a afla într-un ispisoc a lui Ilieș Alixandru vod(ă) răspunzând că acil (I)onat și cu Drăgan Stoiaș au fost str(ămoși) lui Corlat uricar, însă numai dispri parti moșii din Știștii cii vechi răspundi pi Ionat strămoș Corlătiștilor, iar nu și dispri alti moșii ci au avut ei dispri alți(i) moș(i) di cătră altă parti cari li-ți videa și dumn(ea)voastră”. Scarlatache Costachi a prezentat zapisele de cumpărare ale vornicului Lupu Costachi și „un izvod scris cu slova Bișleagăi di hotărâtură di la Buta vor(nic) di poartă și di la Talpiș, și di la Corni”, în care scria că „s-au alis părtil(e) vornicului Lupului pi zapisi ce-au avut di cumpărăturili și daniili lui Tătar Iorga”²⁶.

Razeșii din Tămășeni, lipsiți de actele justificative, cu excepția mărturiei hotarnice din 1742 a lui Negre căpitan, se judecau la 20 martie 1766 cu lamandache, ginerele banului Scărlătache Costachi. Razeșii resping propunerea veliților boieri făcută prin anafora de a fi desemnați noi hotarnici. Razeșii rămân în stăpânirea a 250 de stâneni²⁷. Lupu Costachi biv vel ban este rânduit ca hotarnic la 28 martie 1766 ca să cerceteze jalba călugărilor de la mănăstirea Florești, care dețineau jumătate din satul Tămășeni, împresurată de razeși²⁸. Mărturia hotarnică va fi întocmită la 30 noiembrie 1766 de către Lupu Costachi biv vel ban și Antohi Luți, vornic de poartă²⁹.

După moartea banului Scărlătache Costachi (după 19 iulie 1759 și înainte de mai 1760³⁰) moșia Tămășeni și părțile din jur au fost stăpânite de serdarul lamandache, iar după decesul acestuia de vornicul Costin Catargiu, până când au fost date de zestre treti vistiernicului Constantin Donici, căsătorit cu Todosiica³¹.

La 2 aprilie 1782, Matei, Scărlătachi și Todosiica, fiii lui Scărlătache și a Mariei Rusăt, ce au „rămas mai mici după moarte(a) părinților”, își împart moșiile rămase și țiganii. Partea Todosiicăi constă în: moșiile Banca, Tămășeni și părțile din jur, Urdești, Bustești, Ștefești, Bârsești și două părți din moșia Idrici. Celelalte două surori, Smaranda și Ileana, își primise partea de zestre de la părinții aflați încă în viață. Învoiala este încheiată în fața biv vel spătarului Costin Catargiu, cumnatul lor, și a spătăresei Ileana, sora lor³². La 20 februarie 1783, Vidrașcu Cațichi vornic de poartă și Ioniță Timircan dau mărturie hotarnică pentru moșiile Horeștii, Urdeștii, Bârsăanii, Ștefeștii de la ținutul Fălciului în urmă judecăților avute cu razeșii de Tămășeni³³.

Ștefan Bosna, Petre Tălăbir, Tacul Zorilă, au dat jalbă domniei împotriva Todosiicăi Costachi, fiica răposatului ban

Scărlătachi, jupâneasa treti vistiernicului Constantin Donici, pentru hotarele moșiilor Horești, Ștefești, Bârsani, Urdești și Bustești, așa cum stă mărturie anaforaia veliților boieri din 24 noiembrie 1786, când hotărâsc stăpânirea moșiilor de clironomii lui Scărlătache Costachi³⁴.

Gavril Butuc a cercetat la 10 august 1796 pricina dintre stolniceasa Todosiica Costachi și răzeșii din Tămășeni pentru împresurarea moșiei Horești³⁵.

Stolniceasa Todosiica Costachi revendică cei 250 de stânjeni din Tămășeni stăpâniți de răzeși înainte de 11 septembrie 1797: Stolniceasa cere „să ia moșie Tămășanii toată supt a dumis(ale) stăpânire, după cum și alte moșii a dumis(a) le, anume Horeștii, i Ștefeștii, i Bârsăanii, i Urdeștii și Busteștii”, „după cuprindere anaforalii ci o are la mână de la dum(nea) lor veliții boeri din letul 1786 noemv(rie) 24, când tot cu acești răzăși, anume Ștefan Bosna, i Petre Tălăbir, i Tacu Zorilă și cu alții a lor au tras giudecată pentru acești moșii de sus arătate, în care anafora esti iscălit și însuș mările sa domnul Alexandru Ioan Mavrocordat v(oe)vod și pusă și pecete mării sale”³⁶.

Hotarnica moșiei Tămășeni din 8 septembrie 1802 atestă stăpânirea mănăstirii Florești pe 280 de stânjeni, „aleși și hotărâți de răpăosatul vornicu Lupul Costachi și de Antohi Luți vornic de poart(ă)” și a urmașilor banului Scărlătache Costachi pe 310 stânjini. De pe la 1798 partea mănăstirii era împresurată de răzeși³⁷.

Ispravnicii ținutului Fălciu au cercetat în 1809 disputa dintre stolniceasa Todosiica (Theodosiica) Costachi și Ioan Tălăbir pentru o livadă din Tămășeni, ultimul fiind dovedit un „acolisătoriu”. Divanul Cnejeii Moldovei poruncește ispravnicilor la 27 februarie 1809 să o împuternicească pe stolnicească ca să stăpânească livada respectivă. Sătenii din Tămășeni pricinuesc mari supărări stolnicesei „sărind cu zurbă la oamenii dum(i)s(a)le cu parii, de nu poate a-și căuta nici de o trebuință, nedând la nimică nici o ascultare, și stricându-i pădurea în țaria lor, dărmând-o și făcând ci li esti voe fără de învoire cu dum(nea)ei”³⁸.

Judecățile dintre Todosiica Costachi și răzeși au fost continuate din 1814 de banul Costachi Iamandi, ginerele stolnicesei -căsătorit cu Zoița³⁹ -, afirmație întărită de anaforaia veliților boieri din 6 iulie 1818, în pricina cu sulgerul Costantin Leondari, preotul Grigore Tigheci, diaconul Mihai Tigheci și Vasile Codrianul pentru moșiile Tămășanii, Fântânilile, Horeștii, Găgeștii, Busteștii, Bârsăanii, Cârpeștii și două părți din Ștefești de la ținutul Fălciului⁴⁰.

ANEXĂ

1. 1668 (7176) martie 7, Iași

† Нѡ Илїаш Александръ воевода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)стїею, г(о)сп(о)даръ Земли Мѡлдавскѡи. Adecă domniia mea dăm și-ntărim slugilor noastre, lui Pascal Corlat, și frăține-său, lui Gligorie, ficiori lui Corlat uricariul, ș-altor frați a lor, lui Păcurar, și lui Toader Băltag, pre a lor drépte ocine și moșii, din ispisoaci de întăritură de la Radul vodă, și de la Miron Barnovschii vodă, și de la Vasilie vodă, un sat pre nume Tămășenii, pre pâraul Jigăliei, în ținutul Fălciului, cari sat l-au cumpărat strămoșul lor Pătru și frate-său Vlaicul, de la Toader păharnicul, și de la Negrilă păharnicul, din drésăli Gorbăneștilor, și satul Fântânelile, unde au¹ fostu casăle moșilor săi, și la dealul Horeștilor, <și²> Urdeștii, <și²> o săliște pre din gios de Găgești, și altă săliște la sfârșitul Piscului, ci acmu să chiiamă Busteștii, tot într-acelaș ținut a Fălciului.

Și așijdiri dăm și-ntărim lor din ispisoc de cumpărătură de la Ion vod(ă), din giumătate din a treia parte doaă părți din partea din gios din sat din Ștefeștii cei bătrâni, la ținutul Fălciului, cari părți de ocină le-au cumpărat strămoși(i) lor Drăgan Stoișea (...) Micul, și de la frate-său Ioan Perșé, și Iacob, ficiori lui Iachim Tâmpa, nepoții lui Ion Căpa(...) drept șeptedzăci zloți bătuți.

Drept acéia acéste sate și părți de ocină, ca s(ă) hie slugilor noastre lui Pascal Corlat, și frăține-său lui Gligorie, ficiori lui Vasilie Corlat uricariul, și altor frați a lor, lui Păcurar, și lui Baltag, și de la domniia mea drépti ocine și moșii, și uric, și-ntăritură, cu tot venitul neclătite și nerușuite nici dănăoar(ă) în véci. I in dastu (?) ne ými[æet pr'd sim listwm g<os>p<o>dva mi.

Вѡс, л(ѣ)т(о) зрѡс (ѡѣпю/ѣюуѣ)март(іе) з (ѡ)л(ѣ)ни.
Гл(а)м г(о)сп(о)динѡ веллл.

Аз, Гѡлѡмѡн Бърлѡдѣн вел л(о)гѡф(е)т, исклѡ (м.п.).
† Гръждеан пис(с)лл.

Arhivele Naționale Vaslui, *Colecția Documente*, 527. Original, difolio (32x21,4), sigiliu timbrat (5 cm diametru) având în scut capul de bour cu stea în șase colțuri între coarne, în părți crai nou și soarele, în partea superioară a scutului, în dreapta și în stânga, câte o rozetă formată din patru buline, timbrat de o coroană închisă terminată în glob cricifer; lambrechini bogăți; sub văleatul зрѡс; în exergă, între două cercuri perlate, legenda: Нѡ Илїаш воевода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)стїею, г(о)сп(о)даръ З(е)мл(и) Мѡлдавск(о)и. Cu o copie pe verso de la începutul secolului al XIX-lea, însemnarea tergală: „1703”, semnătură indescifrabilă însoțită de sigiliu în tuș negru; Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, MCCCXXV/58. Copie.

EDIȚII: *Tezaur arhivistic vasluian. Catalog de documente (1399-1877)*, întocmit de Grigore Găneț și Costică-Ioan Gârneață, București, 1986, p. 47, nr. 96.

¹ Rupt.

² Rupt; completat după copie.

2. 1680 (7189) septembrie 12, Iași

† Ostahie, slug(a) post(el)nicului Ștefan de ținutul Fălciului, s-au căutat în vist(ie)rie la tabla hârtilor la sat la Tămășeni și nu s-au aflat. Deci să n-aibă val nici la o rânduială cât au eșit pe tabla hârtilor despre sătenii de acolo și ce-i vor fi luat, să-i vârtească înapoi.

Вѡс, л(ѣ)т(о) зрѡс (ѡѣуѣ/ѣюуѣ)септ(емвріе) вѣ(ѣ)л.
Басиліе вист(ерник)(м.п.).

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCDLVIII/51. Original.

3. 1703 (7211) februarie 26

18. 7211 <1703> fevr(uarie) 26. Carte domnului Costantin Duca v(oe)vod de giudecata ce au avut Ioan Tălăbir călărașul cu Ioan Bujoranu pentru niște vii ce sânt la țin(u)t(ul) Fălciului la Tămășăni.

Io Costandin Duca v(oe)voda, Bojeiu milostiu g(os) podar Zemli Moldavoscoi. Adică s-au pârât de față înaintea domniei meli și a tot Sfatul nostru, Ioan Tălăbir călărașul și cu boeriul nostru Ioan Bujoranul pentru niști vii ce sânt la țin(u)t(ul) Fălciului la Tămășăni, care vii au fost a lui Corlat uricariul ce-au ținut pe Anița, sora lui Ioan Bujoranul, de care vii arată Ioan Tălăbir un zapis de danie de la Corlat uricariul și o mărturie de la câțiva oameni, cum îi sânt date lui danie, iară Ioan Bujoran arată iar alt zapis de la Corlat cu slova lui, care zapis l-au făcut Corlat la dispărțala lor pentru bucate și zăstre ce-au prăpădit Corlat a Aniții, i-au dat moșii și acele vii. Iar Ioan Tălăbir zisă cum i-au dat Corlat Aniții 2 talgeri de argint, care au tras 353 dramuri, cu niște cupe și cu o lingură și un inel de aur, au tras 12 un pol vinetici pentru acele vii.

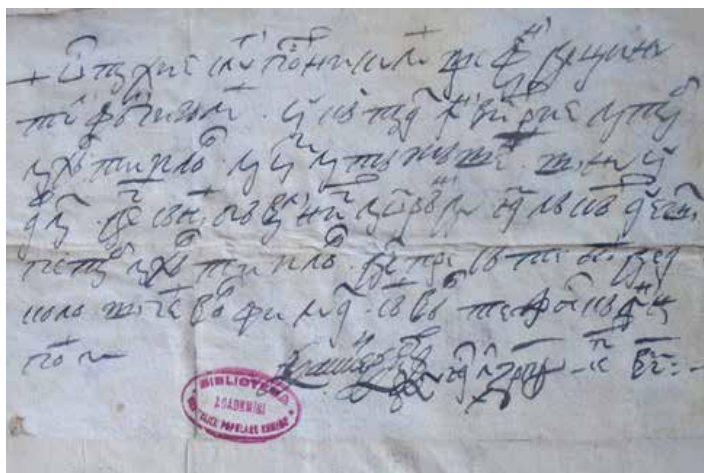
Și când au cerșut Corlat zapisul acela ce-au fost făcut Aniții mai (îna)nte l-au tăgăduit, ș-au mers Anița de au și giurat la sfânta bisărică cum nu-i zapisul la dânsa.

Deci într-alt chip nu s-au putut crede, ce s-au pus zi lui Ioan Bujoranu să m(e)argă după Paști într-o săptămână în sfânta bisărică să-ș(i) de credința cum nu știe el nimica de acela, nici de zapis, și giurând să ție Ioan Bujoranu viile și un vas de vin care l-au pecetluit să-l ia Bujoranul, iar negiurând să ție Ioan Tălăbir viile și vinul, și această pără să nu să nu să mai pârască piste carte domniei meli, și să i să ia și zapisul și mărturie de la mâna lui Ioan Tălăbir, dacă a giura Ioan Bujoranul. Aceasta scriem.

Locul peceții g(os)pod.

Vel log(o)f(e)t procit.

De mini s-au poseduit.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCXXV/67. Suret.

4. 1703 (7212) noiembrie 20

No. 17. 7212 <1703> no(ie)mv(rie) 20. Suret de pe o carte g(os)pod de stăpănit de la mările sa Ioan Mihaiu Racoviță v(oe)vod pe o vie și o parte de ocină din Tămășăni.

De vremi ce s-au pârât de față înaintea domniei mele și a tot Sfatul nostru, Ioan Bujoranul cu Ioan Tălăbir, zicând Tălăbir

că au avut o vie danie de la Corlat uricariu în Tămășăni în dial despre răsărit, și ni-au arătat și zapisul de la Corlat uricariul de danie cum i-au dat lui acea vie, fiindu-i săminții.

Iar Ioan Bujoranul încă ni-au arătat alt zapis de la Corlat uricariul, făcut mai dinnainte de cătră zapesul lui Ioan Tălăbir, scriind cum pentru multe bucate și moșii ce au prăpădit Corlat a fimeii sale Aniții, sora lui Ioan Bujoranul, au dat Corlat alte moșii unde au avut din Turbătești și din Văcotești, de la Cărligătură, și din Tămășăni o parte de ocină stălpită și cu ace vie, care pe urmă au dat și lui Tălăbir, și neavând Corlat cu ce plăti acela bucate și moșii ce au prăpădit el.

Și eșind ei și la Divan la Constantin Duca vodă, trăgând iar la această pără, și aflându-să zapisul Bujoranului mai dinnainte făcut, iar a lui Tălăbir mai pe urmă, și zicând Tălăbir că au plătit Corlat cu niște odoară, iar Bujoranul au fost dat samă atunce că nu știa nimic, și l-au dat Divanul să giure Ion Bujoranul cum că nu știe nimic de acele odoară care au zis Tălăbir că au dat Corlat pentru acela ce au prăpădit și au giurat Bujoranul, precum ni-au arătat și mărturii de la credincios boeriul nostru dum(nea)lui Lupu Costachi biv vel spat(a)r și de la preotul de acolo, și de la alți oameni buni, și ni-au arătat și carte de rămas de la Costantin Duca vodă cum l-au rămas pe Tălăbir să nu mai aibă triabă cu ace vii, căci au fost dat Corlat rău lui Tălăbir. Și pentru un vas de vin încă l-au dat lui Ioan Bujoranul pentru cheltuiala lui ce au cheltuit purtându-l pe la Divan.

Documentul nr. 1

Pentru aceia și domnie me împreună cu tot Sfatul nostru am socotit și am giudecat și am văzut văzând și carte de rămas și mărturie încredințată de la acel boeriu mare și de la oameni buni, precum au giurat Ioanu Bujoranul, l-am dat și domnie me rămas pe Ioan Tălăbir, ca să nu mai aibă triabă cu ace vie, căci s-au aflat că au dat Corlat rău, și s-au luat și zăpisul și mărturie lui Tălăbir și s-au dat la mâna lui Ioan Bujoranul, deci să-ș(i) ție Ioan Bujoranul via, iar Tălăbir să nu mai aibă triabă cu vie în veci, iar de s-ar mai scula Tălăbir să mai tragă pâră, să fie de cercetare. Aceasta scriem.

Locul peceții g(os)pod.

Vel log(o)ff(e)t prociit.

Și am făcut eu Lupul Hermeziu diac de Divan suretul acesta la let 1779 april(ie) 25.

De mini s-au poseduit.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/66. Suret de pe suretul din 25 aprilie 1779.

Note:

1. *Surete și izvoade (Documente slavo-române)*, Iași, Tipografia „Dacia” P & D. Iliescu, 1912, volumul VII, p. CXXX-CXXXIII.
2. *Satele de la obârșia Jigăliei. Dodești și Tămășeni*, Bârlad, Editura Sfera, 2020.
3. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 320-322, nr. 177.
4. Costin Clit, *Sate de pe valea Tutovei: Călimănești și Tămășeni. Documente inedite din secolele XVII-XIX*, p. 225-286
5. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, IX (1593-1598), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Sorin Grigoruță, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 350, nr. 266.
6. *Tezaur arhivistic vasluian. Catalog de documente (1399-1877)*, întocmit de Grigore Găneț și Costică-Ioan Gârneață, București, 1986, p. 32, nr. 44.
7. Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Florești, județul Vaslui*, Iași, Editura PIM, 2020, p. 40, nr. 7.
8. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chirca, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p. 62-63, nr. 45.
9. Despre Corlat uricarul și urmașii lui a se vedea Silviu Vacaru, *O familie de pisari moldoveni: Corlat*, în „Arhiva genealogică”, Anul II (VII), 1995, nr. 3-4, p. 151-155; idem, *Diecii țării Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, Iași, Editura Junimea, 2006.
10. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXIII (1635-1636), volum întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agache, București, Editura Academiei Române, 1996, p. 27-29, nr. 28.
11. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXIV (1637-1638), volum întocmit de C. Cihodaru și I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1998, p. 445-446, nr. 473; a se vedea și documentul din 8 iulie 1640 în *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXV (1639-1640), volum întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 397, nr. 388; la *Indicele de nume* este identificat de editori cu cel de pe Jigălia, p. 628.
12. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXV, p. 454-455, nr. 462.
13. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXVII (1643-1644), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 73-74, nr. 64.
14. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/57.
15. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/58.
16. Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Florești*, p. 79-81, nr. 41.
17. Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, VII, p. 235, nr. CXCXV; Într-o lucrare recentă autorii citează eronat pagina 247, nr. CXCX, unde se află documentul din 17 februarie 1803, cu nr. CC, p. 242-251, cu referire la altă arie geografică (a se vedea Gheorghe Gherghe, Mihai Apostu, *Satele de la obârșia Jigăliei*, 83)
18. Gheorghe Gherghe, Mihai Apostu, *op. cit.*, p. 83.
19. Gheorghe Ghibănescu, *op. cit.*, p. 235-236, nr. CXCX.
20. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/67.
21. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/66.
22. Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Florești*, p. 79-81, nr. 41.
23. *Ibidem*, p. 81-82, nr. 42; a se vedea și Arhivele Naționale Iași, Colecția Documente, 422/64.
24. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/64.
25. *Tezaur arhivistic vasluian*, p. 69, nr. 179.
26. Arhivele Naționale Vaslui, Colecția A. Ursăcescu, 57; Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/68; *Tezaur arhivistic vasluian*, p. 70, nr. 183.
27. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/64.
28. Preotul Ioan Antonovici, *Mănăstirea Florești*, p. 20-21, nr. XVIII; Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Florești*, p. 66, nr. 32.
29. Preotul Ioan Antonovici, *op. cit.*, p. 21, nr. XVIII (un rezumat); Costin Clit, *op. cit.*, p. 67-68, nr. 33
30. Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Bârlad, Editura Sfera, 2011, p. 121
31. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/59.
32. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DCCLXXX/1.
33. Arhivele Naționale Iași, Colecția Documente, 422/34.
34. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/59.
35. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/63.
36. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/64.
37. Costin Clit, *Satul Văleni, ținutul istoric al Fălciului. Documente inedite (secolele XVII-XIX)*, București, Editura Triconc, 2019, p. 106-108; republicat în idem, *Documente privitoare la mănăstirea Florești*, p. 119-121, nr. 64.
38. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/65.
39. Elena Monu, *op. cit.*, p. 122.
40. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/60.

ELENA MONU

UN MARE FILANTROP UITAT: CONSTANTIN N. CORBU (1833–1895)

În lucrarea sa despre boierii din Moldova, elaborată în jurul anilor 1840–1857 și editată la Iași, în anul 1892, după moartea autorului, memorialistul Costandin Sion scrie despre familia Corbu: „Moldoveni de la ținutul Vasluiului, răzăși de la Focșasca, tatăl acestora de acum (...) s-au ridicat la boierie de domnul Ioan Sturza pe la 1826.”¹ Informația lui C. Sion a fost confirmată chiar de Constantin Corbu, care donează, prin testament, (1893) o importantă sumă de bani Primăriei orașului Vaslui, „în amintire că în acel județ datează familia Corbu de secole cu proprietatea Fucșasca și Bombotesci.”² Donația va fi făcută de soția sa, Aglae Corbu, în scopul înființării unei școli, care se va numi „Constantin N. Corbu, comandor Coroanei României și soția sa Aglae Corbu născută Botez.”³

Așadar, neamul Corbu a fost o veche familie de răzeși, stăpâni de moșii, care s-au boierit, primind funcții și privilegii în vremea primului domn pământean, Ioniță Sandu Sturza. În momentul redactării testamentului, C. Corbu avea o importantă avere, compusă din moșii, case, terenuri, titluri bancare etc. în județele Fălciu, Tutova, Bacău, Iași. Majoritatea donațiilor, în bani sau sub alte forme, trebuiau împlinite de Aglae Corbu, față de care a avut sentimente profunde de respect, iubire și încredere.

Impresionat de generozitatea bărlădenilor din ale căror donații s-a construit Spitalul „Elena Beldiman” (1876), C. Corbu dăruiește unității spitalicești moșiile Ciocani și Rai din județul Tutova. Din banii obținuți prin arendarea acestor moșii prin licitație publică, Aglae Corbu a donat, mai târziu, o însemnată sumă Epitropiei Spitalului, pentru construirea unei noi secții, anexă a clădirii principale, care a purtat numele „Secțiunea hirurgică, clădită și dotată de Constantin Neculai Corbu și soția sa Aglaia Corbu, născută Botez.”⁴ Filantropul stipula în testament amplasarea în holul secției a busturilor de marmură care-i înfățișau pe soții Corbu, sculpturi care au dăinuit până la 1948. Spitalul primea banii necesari pentru pomenirea donatorilor la 21 mai, sumă care se împărțea la săraci.⁵ Secția de chirurgie a fost dezafectată după 1990, dar clădirea, monument istoric de tip B, a rezistat până în 2003, când, din cauza dezinteresului și neglijenței autorităților locale, a fost demolată.

Între anii 1869–1873, Costache Corbu și-a sporit averea prin cumpărarea a două părți din moșia Mălăiești de la urmașii lui Șerban Kostaki Negel, fratele mitropolitului Veniamin. La acea vreme, era deja căsătorit cu Aglaia (7 noiembrie 1853 – 9 iunie 1937), fiica lui Mihalache Botez, fiul natural al lui Mihalache Cantacuzino Pașcanu, de la care a moștenit moșii de-a lungul Prutului.⁶ Tatăl Aglaei a ctitorit biserici și școli în satele moștenite, iar la Giurcani a ridicat conacul, clădire în care funcționează astăzi un așezământ de îngrijire a bolnavilor psihici. După 1867, anul căsătoriei cu Aglae, Constantin Corbu a contribuit la ridicarea bisericii de la Giurcani, în subsolul căreia au fost înmormântați membri ai familiei Botez.

Proprietar, din anul 1873, al moșiei Mălăiești, Constantin Corbu a făcut numeroase fapte filantropice. A demolat curțile boierești ruinate ale familiei Kostaki Negel, vechi din secolul al XVIII-lea, locul adolescenței mitropolitului Veniamin, dar a păstrat biserica familiei, care a funcționat vreme îndelungată.⁷

Casa Corbu, monument istoric de tip B

Casa Corbu și o parte din atenanse

În mijlocul satului, a construit conacul și biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena, Sfântul Ierarh Nicolae și Sfânta Muceniță Aglaia”. Edificiul religios, bogat înzestrat de ctitor, a fost realizat după proiectul arhitectului Oscar Benisi în stil neogotic, același care a proiectat secția de chirurgie, și a fost sfințit de Episcopul Hușilor în anul 1885. În subsolul bisericii se află 16 cripte, singura ocupată fiind a lui Constantin Corbu. Conform tradiției, pe peretele vestic se află tablourile ctitorilor, așa cum arătau la momentul sfințirii bisericii.⁸ În ceea ce privește conacul, a fost lăsat prin testament Aglaei Corbu, până la moartea sa, apoi, în clădire a funcționat un spital care există și astăzi.

Aglae Corbu a supraviețuit vreme îndelungată soțului, ducând o viață activă, călătorind la Ierusalim, la Sankt Petersburg, în Franța ș.a. A locuit în casele de la Mălăiești, dar și în București, pe str. Corbu, nr. 7 și, îndeosebi, în casa de la Bârlad, pe str. Nicolae Bălcescu nr. 13.⁹ Reședința sa bârlădeană era compusă din casa mare, casele mici ale slujitorilor, grajd pentru trăsură și cai, grădină. În prezent, se păstrează, aproape intact, corpul principal al casei, monument istoric, edificiu în stil neoclasic, construit în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea. În prezent, este proprietatea familiei Stoian.

Note:

1. Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni*, Editura Minerva, București, 1973, p. 121. *Notă:* Moșia Focșasca din ținutul Vasluiului apare în „Condica visteriei Moldovei din anul 1816” de Corneliu Istrati, Iași, 1979, p. 80.
2. *Testamentul lui Constantin N. Corbu*, Bârlad, 28 mai 1893 în *Documente Bârlădene, volumul V. Diverse*, de Iacov Antonovici Episcop Hușilor, 1926, Huși, p. 127.
3. *Ibidem* *Notă:* Regele Carol I a creat Ordinul Comandor al Coroanei României, distincție atribuită persoanelor cu merite deosebite, tradiție continuată de regii Ferdinand, Carol II și Mihai I. Regele Mihai a acordat ultima dată acest Ordin în anul 1945 și, din cauzele cunoscute, ultimul monarh al României a reluat tradiția abia în anul 2005.
4. *Ibidem*, p. 127.
5. *Ibidem*, p. 128.
6. Alexandra Chiliman Juvara, *Un om de bine. Constantin Corbu și ctitoria sa din satul Mălăiești, comuna Vutcani, județul Vaslui, în Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*. Coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, vol. 7, p. 272.
7. C. Istrate, *Mălăiești, pagină de monografie*, în revista *Elanul*, 5 august 2000.
8. Alexandra Chiliman Juvara, *op.cit.*, p. 272.
9. *Ibidem*, p. 274.

GHEORGHE GHERGHE

GENEZA TÂRGULUI BÂRLAD. 615 ANI DE LA SEMNAREA CERTIFICATULUI DE NAȘTERE AL TÂRGULUI BÂRLAD

Documentele emise de administrația centrală a Moldovei, dar și locală a târgului, demonstrează un moment de început al orașului Bârlad. Acest început a fost o inițiativă domnească, principalele cauze fiind administrative și comerciale.

Dorința de a-i depista o mare vechime a făcut din Bârlad al doilea oraș al țării, după Cetatea Albă. Organele locale de partid și de stat au organizat, în 1974, mari festivități pentru a marca o vechime de 800 de ani, considerând anul 1174 ca momentul nașterii documentare, dată sprijinită de istoricul Constantin C. Giurescu. Istoricul din București s-a bazat pe documente care nu au legătură cu spațiul românesc. Istoriografia românească a avut și are obsesia continuității și stabilității multimilenare. Este adevărat că strămoșii cei mai vechi ai românilor au fost getodacii, ramura nordică a tracilor, dar pe aceste plaiuri au trăit și alte populații, unele devenind parte a neamului românesc, altele continuând drumul spre sud și spre vest, altele fiind pulberate de vremuri.

Avem strămoși vechi, dar am avut și momente care ne-au adus în pragul dispariției. În Moldova putea să fie, și în prezent, un stat german al vizigoților sau poate statul maghiar. Șanse sunt ca istoriografia să demonstreze că, lângă Bârlad, la Valea Seacă, a fost capitala statului vizigot. O populație care a avut organizare religioasă și rege trebuie să fi avut și un centru administrativ. Așezarea specifică Culturii Sântana de Mureș de la Valea Seacă este cea mai cercetată arheologic. O așezare unde au

fost puse în evidență sute de locuințe, sute de morminte, ateliere meșteșugărești, trebuie să fi fost ceva mai mult decât una simplă, oarecare. Cum nu s-a depistat, până în prezent, documentar sau arheologic, o așezare-capitală a vizigoților care au trăit pe acest pământ aproximativ 200 de ani, de ce nu ar fi fost aceasta lângă Bârlad, la Valea Seacă?

Putea să fie, în prezent, în această zonă, un stat slav sau turanic. Destinul a fost al nostru, al românilor, să stăpânim acest pământ. Dacă vrea Dumnezeu, deoarece noi, românii, ne clătinăm, vom fi și în viitor...

O viață urbană pe râul Bârlad la începutul mileniului al doilea este exclusă, mai ales în actuala vatră. Cercetarea arheologică nu a fumizat, până în prezent, nicio dovadă pentru o posibilă viață urbană în zonă, cel mult câteva mici așezări rurale specifice Culturii Dridu (secolele VIII-XI).

Timp de cinci sute de ani stăpâni au fost turanicii (pecenegii, uzii, cumanii), mongolii. Ei au fost statul, ei au deținut putere politică. Românii au fost supușii, nu puteau organiza un stat paralel cu cel al stăpânilor. Nu a existat un iluzoriu stat al Bârladului, sau al berladnicilor. Cercetarea a demonstrat că în zonă au fost

numai două populații: români și turanicii, acei berladnici sau brodnici au fost grupări ale unei populații amestecate, instabile, în slujba celor care plăteau.

Nașterea unui târg al Bârladului, a unei așezări urbane s-a produs numai când condițiile au permis. Acestea au fost de ordin administrativ, cadrul geografic fiind inadecvat. Bârladul a devenit

Domnitorul Alexandru cel Bun

o așezare urbană pe un teren care nu oferea condițiile necesare. În zonă au fost multe bălți, terenuri inundabile, terenuri sub nivelul albiei râului, smârcuri, păpurișuri, o zonă cu vegetație hidrofilă, cu pânză freatică foarte sus, terenuri unde iese apă dacă sapi câțiva centimetri.

După unificarea statului, datorită lui Roman I, în timpul domniei fratelui său, Petru al Mușatei, domnia a avut nevoie de un punct de sprijin în partea de sud a țării. Locul din viitoarea vatră a târgului a fost ales datorită unor elemente care au oferit condițiile cerute de domnie. Aici, la Bârlad, se întretaiau două drumuri, cel care venea din sud și mergea spre nord, cu cel care venea din est spre vest. Drumul care venea din est trecea râul pe un pod de lemn. Aici, la acest pod, domnia a fixat un punct de vamă. Principala marfă care trebuia taxată a fost peștele ce venea din pescăriile de la Dunăre și Marea Neagră. Din această cauză, podul de peste Bârlad, de sute de ani, este cunoscut cu numele de Podul Pescăriei. Primii locuitori au fost vameșii și diferiți funcționari ai domniei. Au descălecat apoi negustori, meșteșugari. Toți aveau și preocupări agricole, moșia târgului fixată de domnie, pământul fiind domnesc, permitea. Foarte curând, târgul a devenit și centru administrativ, aici domnia fixând sediul Marelui vornic al Țării de Jos. Domnia, în calitate de *dominium eminens*, a organizat un ocol domnesc, la dispoziția celui care ocupa scaunul de la Suceava, apoi de la Iași.

La începuturile sale, așezarea s-a format în concordanță cu regulile administrative ale timpului. De la capătul podului spre sud, de-a lungul râului, albia fiind diferită de cea cunoscută de noi în prezent, s-a format Ulița veche. Acolo și-au ridicat case și prăvălii primii bărlădeni. De la capătul podului, spre nord, s-a organizat spațiul religios, cu biserica și cimitirul. Mai întotdeauna aceste instituții s-au organizat la marginea așezării: ele formau un loc sacru, un loc al legăturii cu Dumnezeu și al veșniciei, un loc al liniștii, reculegerii, meditației.

Cu timpul, locuitorii au descălecat și de-a lungul drumului ce mergea spre apus. Aceasta a fost a doua uliță a Târgului Bârlad,

cunoscută cu numele de Ulița Mare. Mult mai târziu, pe partea dreaptă a sensului de mers, spre apus, a ctitorit o nouă biserică Vasile Lupu, care, la jumătatea secolului al XVII-lea, se va numi Domneasca. Trecuseră mai mult de 200 de ani de la momentul când Alexandru cel Bun a semnat certificatul de naștere (8 Octombrie 1408).

Prima biserică, Vovidenia, a apărut în același timp cu primii oameni care au descălecat în apropierea podului. Acești primi bărlădeni au avut nevoie de o biserică și un cimitir, dar erau veniți de puțin timp, nu aveau puterea economică, nici permisiune, locul fiind domnesc. Care dintre domnii Moldovei a fost primul ctitor al bisericii bărlădene? Nu putea fi decât Petru I, Roman I, Ștefan, Iuga, Alexandru cel Bun. Primii nu prea au avut timpul necesar. Cel care a avut o domnie îndelungată, stabilă, a fost Alexandru cel Bun. Sigur, el a fost ctitorul, biserica ridicată fiind domnească până la ctitoria lui Vasile Lupu. Ca biserică domnească a perceput-o Paul de Alep, menționarea ei ca fiind biserica Sf. Chiriac este o sugestie. Fiind biserica domnească, a fost ridicată din zid, așa a găsit-o negustorul Martin Gruneweg, în 1584. În jurul ei a fost cimitirul, în spate se întinde până în malul Bârladului (după mutarea Bârladului spre apus, în 1932, pe vechea albie curge în prezent Valea Seacă). Nu a fost nimeni interesat pentru o cercetare arheologică în zonă, mai ales la fundația străzii care trece,

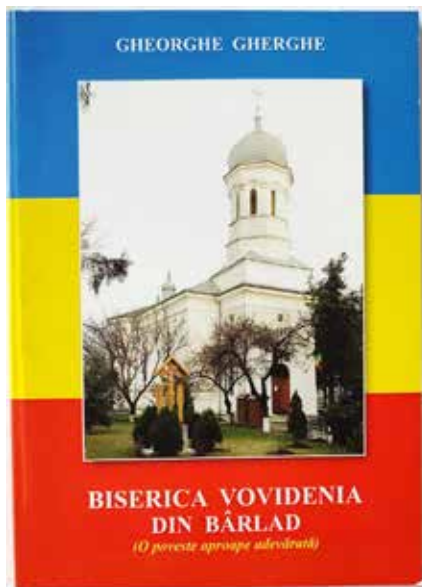
în prezent, prin spatele bisericii.

Existența acestei prime biserici este atestată indirect în 1444, când este menționat acest „adevărat popa Toader din Bârlad”. Trecuseră aproape patru decenii de la prima atestare documentară a Târgului Bârlad (8 Octombrie 1408).

În semn de omagiu, propunem: ridicarea, lângă Podul Pescăriei, a unui grup statuar:

- 1) Roman al Mușatei- unificatorul Moldovei;
- 2) Alexandru cel Bun- ctitorul Târgului Bârlad;
- 3) Ștefan cel Mare- apărătorul Moldovei.

DOAMNE AJUTĂ!

MARCEL PROCA*

SPITALUL „BÂRLAD ȘI ELENA BELDIMAN”. DOCTORUL CONSTANTIN CODRESCU

Spitalul bărlădean a luat ființă în 1838, la inițiativa unei persoane particulare, vorniceasa Elena Beldiman. Prin testamentul pe care l-a lăsat, a impus moștenitorilor săi, frații Neculai și Iancu Greceanu, obligația de a întreține un spital cu 10 „crivate”- paturi. La rândul lor, frații Greceanu au cerut sprijinul Epitropiei Generale Sf. Spiridon din Iași, care și-a dat acordul pentru un număr de 20 de paturi. Dintre acestea, 12 „sponsorizate” de frații Greceanu, iar 8 intrau în sarcina instituției. Localul ales inițial a fost însă cu totul necorespunzător activității căreia îi era destinat ; astfel, Epitropia Generală este nevoită să cumpere un nou spațiu în 1843, schimbat în 1872, date fiind condițiile improprii, cu...un han, unde va rămâne până în 1881, când se va instala în noul local. Obștea orașului s-a angajat să contribuie la întreținerea spitalului, obligând

contractanții care livrau pâine, carne și lumânări spitalului, de a da o anumită parte din aceasta fără plată. Așa cum s-a dovedit, spitalul s-a lovit permanent de probleme financiare care îi amenințau funcționarea...

Din 1866, devenirea spitalului este strâns legată de numele și personalitatea doctorului Constantin Codrescu.

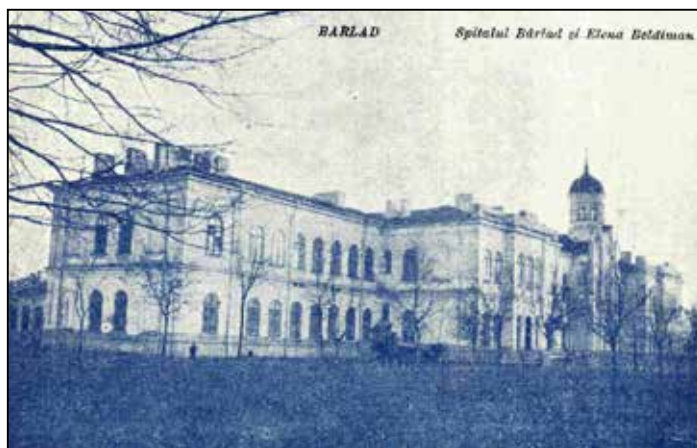
Una dintre cele mai luminoase figuri de medici bârlădeni, Constantin Codrescu (24 ianuarie 1840 – 30 ianuarie 1891) și-a legat întreaga viață de spitalul bârlădean, de urbea natală. Doctor, profesor și scriitor, s-a născut la Bârlad, unde a urmat școala primară, apoi cursurile Școlii secundare la Academia Mihăileană din Iași, încheiate în 1858. Își continuă studiile universitare cu o bursă de stat la Paris, unde absolvă Facultatea de Medicină. În anul 1865, este numit medic secundar la spitalul din Iași, dar, animat de dragostea față de urbea natală, cere Epitropiei Sf. Spiridon, care patrona spitalele din Moldova, numirea ca medic la spitalul din Bârlad: „Dobândisem instrucțiunea mea cu banii poporului, către acesta trebuia să manifest recunoștința mea”, declara el.

Venit la Bârlad în 1866, doctorul Codrescu, preluând conducerea de la dr. Dronescu, găsește localul spitalului într-o stare deplorabilă, acoperământul și dușumelele putrede, zidurile crăpate și infiltrate de umezeală, acoperite de mucegai. Capacitatea paturilor era înădușitoare, deși nu conțineau decât 15 paturi, mobilierul era murdar și zdrențuit, așa că inspira „oroare privitorului”, cum va scrie el însuși. Revenise însă la Bârlad hotărât să-și îndeplinească proiectul pe care-l concepușese, acela de a vedea orașul natal dotat cu un spital modern. Voința fermă a bărbatului de inimă (așa cum îl numește Ștefan Neagoe), aflat în fruntea unei idei mărețe, era de a clădi prin subscripțiuni publice și donații, un palat monumental, unde se vor adăposti, în scurgerea timpurilor, mii de suferinzi ai orașului și județului. În seara de 17 ianuarie 1867, în mijlocul frunțașilor urbei, va ține o conferință memorabilă în scopul împlinirii acestei nobile idei. Cetățenii Bârladului îi încredințează direcțiunea lucrărilor. Planul clădirii, ce se va ridica pe str. Republicii nr. 300, aparține arhitectului Alexandru Orăscu și, pentru data respectivă, construcția reprezenta un progres, clădirea dispunând de un sistem de calorifere în pereți, ce îmbina încălzirea cu ventilația naturală. Zidirea a început și a continuat cu pași rezezi.

La 26 aprilie 1881, are loc inaugurarea noului local pentru spitalul al cărui director Constantin Codrescu avea să fie până în ultimul său an de viață. Și-a îndeplinit prin voință fermă și devotament ceea ce a socotit din primul moment că este o datorie sfântă: îngrijirea celor suferinzi, cum o făcuse cu răniții de pe frontul Războiului de Independență.

Constantin Codrescu a fost și autorul unor lucrări științifice : un *Tratat de Higienă*, lucrare premiată de Academia Română, un *Manual de medicină populară*, un studiu asupra apelor minerale de la băile Slănicului, un studiu-pledoarie motivând necesitatea unui local propriu al Liceului Codreanu, unde a fost profesor de prestigiu...

Plecarea sa la cele veșnice, la doar 50 de ani, a fost resimțită ca o grea pierdere de întreaga comunitate

bârlădeană. Profesorul Stroe S. Belloescu, ce i-a fost prieten timp de 25 de ani, l-a numit, în Cuvântul de despărțire, un „frunțaș cugetător al minții omenеști, demn apărător al națiunii române”, condus de „focul sacru al credinței în Dumnezeuul părinților săi și în viitorul patriei”, având „ca deviză munca și moralitatea” și aflat „totdeauna pe primul loc în toate instituțiile culturale, cetățenești și filantropice.”

Și așa continuă să-l privească bârlădenii, care-i admiră statuia ce se înalță în curtea spitalului.

Opera sculptorului Fritz/Frederic Storck, a fost realizată în 1903, tot prin subscripție publică. Cioplit în marmură albă, impunătorul monument îl reprezintă pe doctor în picioare, cu o carte în mâna stângă, actul de fondare a clădirii spitalului în mâna dreaptă și, pe postament, câteva din publicațiile sale. Soclul statuii, tot din marmură, a fost decorat în relief cu panouri realizate din cununi de lauri.

Clădirea spitalului a fost demolată în 1978, deși era una din cele mai monumentale din oraș...

* Cf. Marcel Proca, *Viața cotidiană în Bârladul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea*, Ed. Sfera, Bârlad, 2011.

V. și Dr. Nicu Botezatu, *Istoricul Spitalului „Bârlad și Elena Beldiman”*; prezentarea *Monumente istorice – Spitalul „Bârlad și Elena Beldiman”*. (1838-1944), în B. O. A., vol. II, p. 541.

ADRIAN VOICA**DISTIURI****SIMETRII**

Cuvintele se numără, știi?
Poetii fac din ele evantai.

VIRGULA

Sunt ca o vulpe: coada mi-o strecor
Printre cuvinte strânse în sobor.

PUNCT și VIRGULĂ

Mai stai, când ai de mers; respiră
Că-i drumul lung prin rugi de liră.

SEMNUL EXCLAMĂRII

Aud cum bate inima-n cuvinte.
La semnul meu, vor lua din nou aminte.

SEMNUL ÎNTREBĂRII

De-s necăjite, vesele, – totuna...
Sunt fulgerul care-a chemat furtuna.

DOUĂ PUNCTE

Împarți? Citezi pe cine? Lângă tine
Mă simt străin și mă-ndoiesc de mine.

DEFINIȚIE??

Rima este-o domnișoară
De condiție stelară.

RAPSODUL PREDESTINAT

- Homer, tu ai orbit când ai știut
Că lira ta e Timpul Absolut!

ȘARADĂ LINGVISTICĂ

De lași câte o literă pe-afară,
Cuvinte (patru) intră în „comoară”.

LAUDATIO??

Rima este un cuvânt
Ce preface versu-n cânt.

SALA ROȘIE

Limba de lemn ajunsă la muzeu.
Alături, o statuie de ateu.

FALSĂ SCARĂ DE VALORI

Ce e simplu e tocit;
Ce e complicat e mit.

A – 4

Foaia-i foaie: se înfoaie
Și desfoaie ca o foaie!

EUGEN DEUTSCH**REVERIE**

Mânat la drum de-o patimă eternă,
Visez să-mi duc spre Polul Nord văpaia
Și-apoi, cotind-o brusc spre Himalaia,
Să-mi luminez cărarea c-o lanternă.

Dar, speriat de profeția maya,
Notez pe hartă orișice cavernă,
În care, cu un bolovan drept pernă,
M-aș aciua cât ține vâlvătaia.

Iar până să înceapă cataclismul
Cobor prin timp spre vechea Atlantidă,
Sfidând c-un epitet anacronismul,

Și renunțând la muza mea modernă,
Conduc de o romantică silfidă,
Recit sonete-n orișice tavernă.

O STANȚĂ DEDICATĂ RONDELULUI

Rondu-mi cere să-i dedic o stanță
Voioasă, plină de exuberanță,
Ușoară ca parfumul de romanță,
Și cât mai dătătoare de speranță.

Îmi pun deci pana-mi suplă în balanță
Când simplu, fără-un dram de aroganță,
Rondu-mi cere să-i dedic o stanță,
Voioasă, plină de exuberanță.

Dar ca să-l scap de orișice creanță
Cer plata înainte (-i dau chitanță!)
Așa că pot obține-o performanță,
Marcată poate de extravaganță,

Brav dedicând rondelului o stanță!

CALEIDOSCOP

Imagini prinse-n file de mătase,
Noian de gânduri ce râvnesc la stele,
Timide, uneori misterioase,
Ecouri agățate de nacele;

Romantice iluzii arătoase,
Cetăți de vis și magice castele:
Imagini prinse-n file de mătase,
Noian de gânduri ce râvnesc la stele.

Torrente de emoții fastuoase,
Umorul atașat de mici șrapnele,
Regrete, împliniri simandicoase,
Aduc cu ele, nițeluș rebele,

Imagini prinse-n file de mătase.

SIMION BOGDĂNESCU

VÂNĂTOR DE TRISTEȚE (1)

Melancolic a trecut frigul vânăt prin prune
 timp ascuns insistent susurat
 dar nu mi s-au limpezit amprente,
 cu degetele pipăi continuu incertitudine
 și nu pot gândi a câta oară
 m-a fulgerat ideea
 de-a opri în loc sufletul pietrelor.
 Am avut, năvălitoare, tentația
 să-ți adulmec genunchii, unghiile
 și pielea coastelor,
 să te vânez în gerul emotiv al dimineții aceleia
 octombriene spre noiembrie
 și să te apăr de gerul mocnit
 și de frigul temporar din prune,
 timidă umbră și pradă iertării,
 să-ți spun că mi-am uitat numele acasă
 ori l-am pierdut pe drum prin troiene,
 prin braniștea fluvială a crucilor lumii
 și doar de aceea mi-a rămas ecoul
 răstignit al unui glonț demult dispărut
 acum și pururea,
 acum și pururea mă rebotez
 păduratic al lupului sau al lupoaii,
 al spurcului sau al spurcării,
 al spurculescului sau lupulescului
 și cu ochi mergători îți mișun brațele,
 genunchii, unghiile și pielea coastelor,
 și-ți ascult stropii de sânge cu nările,
 și ies către zare în șuier de viscol,
 și-mi ascut colții sadici și limba învinețită
 și nu-i clar cine ține degetul pe trăgaci
 spre noiembrie din octombrie,
 bruma ori frigul din prune
 pe inima mea ațintită pe dealuri
 de un anonim vânător de tristețe...

DUMITRU MERLUȘCĂ

La Hades

Mai legănați de umbră par lăstunii
 Prin cochilia lumii fulgerată
 La piață pe un vis își vând nebunii
 Avera lor în verbe încrustată.

Și visul e păstrat lâng-o icoană
 Un vierme roade ramul de măslin
 Din aiurare mai trezesc o toamnă
 La care fără frunze să mă-nchin.

Mi-e universul haos și balanță
 Amar târziu rătăcitor prin sânge
 La Hades stau cu mâinile pe clanță
 Un liliac sub stele mă va plânge.

GEORGETA POPOVICI STRAT

ȚI-AM ZĂRIT CUVINTELE

Ți-am zărit cuvintele
 Erau un șir interminabil de pupile

Clipind când nările
 Urcau și coborau în ele însele
 O tăcere rotundă ca o lună plină
 Ce ne curgeau de sus peste păr
 Peste umăr
 Peste trup
 Amândurora argintia mătase
 Ca peste o masă festivă

M-am temut că vor vrea
 Să ne sărbătorească
 Și nu aveam la îndemână
 Decât câteva clipe
 O felie de aripă îngerească și-un clondir
 Ce-n loc de-alcool păstra în el
 Un fir de busuioc

Dar ce noroc s-a întâmplat
 Că pare
 Ne-a îndestulat pe amândoi
 Și tot ne-a mai lăsat
 Să avem încă de turnat
 Din al său elixir și-acum

DECONTARE

Am decontat a mia oară
 Surâsu-mi nenăscut cu alba ceară
 Ce mi-ai lăsat-o tată
 Cât pentru-un stup
 Încât am devenit albină
 În lumea plătoare de tribut

Iar aripa-mi firavă translucidă
 În loc de pene
 Mi-a prins în ceafă graba lumii
 Ce-aleargă prin corolele golite
 Din ce în ce mai mult

Nu-mi este frig
 Nu-mi este foame
 Pot dar nu vreau să strig
 La cioburi de icoane
 În care sfinții de demult
 Au capetele sparte de canoane
 Și aura păzită de-un mamut...
 Ce latră ca un câine
 Purtând în coadă un covrig
 Pentru oricare promenadă

MAGDALENA LAZANU**Un semn de întrebare
și-un punct înnegrite de fum**

Eterna întrebare
Ce sunt eu? Dar...
ce aspir să fiu?
Eu sunt, acum, o stâncă,
ce, în neclintirea ei, se prăbușește
în golul lăsat de sinele meu,
care, până și el, m-a părăsit.

Ce sunt eu?
Doar negrul fum depus pe-o scrumieră,
pe care au șezut doi tineri îndrăgostiți:
o țigară și patima mea...
Și eu, în fumul din țigară,
în negrul fum depus pe-o scrumieră,
în care a ars inima mea
și puterea mea
și voia mea,
dar nu și nebunia de a mă crede cineva.

Ce sunt eu?
Nu știi nici măcar ce am fost.
Poate ca doar un semn de întrebare,
agățat în cuierul existenței mele aici acum.
Și poate... al meu răspuns,
un punct, la capăt, la final,
de propoziția liniară – viața mea;
un punct în inima mea
și inima mea un punct,
un punct ce se zărește în negrul de fum,
un punct dintr-o întrebare,
albită de fum.

O clipă fără orizont

O clipă fără orizont...
un soare fără timp...
unite himere ale unui om
sedus de viermuiala fratelui său,
cu numele de om, cică.

În punctul în care
clipa fără orizont
și soarele fără timp s-au intersectat,
acolo s-a născut acumul,
acolo va muri,
acolo a și murit omul,
incapabil să trăiască
pe o vreme când ochiul său,
zărește clipa și tunelul ei e lung,
lung, infinit, dar gol,
e clipa fără orizont,
e soarele mort, e soarele desprins
ca o broșă de pe pieptul de mătase a bolții cerești.

Unde sunteți clipe fără somn?
Pe chipul căruia o lungă și caldă privire șade,
pe chipul căruia lumina se scurge,
dintr-un punct înspre un punct,

același punct – viața,
părută mișcare suferindă,
cu mult mai mult mișcată.

Unde sunteți orizonturi pustii?
din clipe scurse prin sita
țesută din fireturi de sori,
despărțite, cu cruzime, de timpurile,
când privirea-mi de om nebun
își mai regăsea nebunia,
în cadența clipelor ce treceau,
vuind, pe măsură ce pașii mă purtau,
gemând, pe un drumeag nocturn
în plină zi, dar știam că am doar un odor,
un scump copil, timpul,
care și-a găsit aleasa,
cu nume temporal, durere!
orizontul ultimei clipe îmbrățișate de mine...

Ce orizont? Ce scump copil?
Ce timp, ce clipă, ce noră dragă?
o mamă disperată?
Nu. Doar o făptură ce-și odihnește ochii pe cerul
ce coboară în mare și atinge punctul,
dar nu mai pleacă...

Iubire, moarte, noapte

Este ansamblul iubirii
în chip de tristețe,
pustiire, durere – amarul vieții,
încadrat de cununa morții,
morții de noapte,
decorată cu stele și lacrimi,
morții de zi,
decorată cu vise și fapte,
fapte de ceară,
ce se topesc la flacăra
Vieții ce arde în moarte
și-n sufletul meu.
Doar că...el nu vede,
fiindcă...încă, încă...mai e noapte,
pe fondul încețosat, în fond,
eu-s drumul în drum spre moarte,
început am, acum,
să merg cu pași iar nu cu șoapte
spre Lumină, spre Tine, spre tine, sufletelul meu,
cu pași de Lumină în Lumina
din care ne-am născut, din care, de fapt,
doar tu te-ai născut,
eu m-am născut din...
timpul când m-am vrut deasupra ta.

În curând, încă puțin
și ne vom întâlni,
în duminica Luminii ce-mi arată,
cu un deget ridicat în sus
și cu altul oprit pe la mijloc,
Iubirea pironită între două degete,
unul spre Tatăl,
altul spre pământ,
iată Iubirea și-n praf de caldarâm
în a morții viață.

ALEXANDRA FLORENTINA

PICĂTURI DE VEȘNICIE

Țărmuri se despart prin orologiul unui rând,
Cioburi de nisipuri brodate în hârtie,
Prin mantia gheții ramurile unui gând,
Scriu o silabă cu pana din poezie.

Un vis în culori conturate cu șoapte,
În picături de veșnicie târziu iubirii,
Pe tâmpile de lut galaxii în noapte,
O arcadă de flori în amurgul privirii.

TOPITE VIORI

În iarna argintie de neînțelese rânduri,
Am dat stiloului un contur în culori,
Fulgii cântă în glas cu atâtea gânduri,
Cu tăceri născute în topite viori.

Raze stinse în râuri de timpuri,
Țărmuri de dor zidite peste nori,
În viața cu lungi anotimpuri,
Număr silabele unei ninsori.

Am construit continente de amintiri,
Hotare de vise conjugate-n secunde,
Am dat timpului mut zarea din priviri,
Dorințe în umbre puțin voi ascunde.

Cununi de lumini în pod de jurămintă,
Vântul pribeag se ascunde în timpuri,
Pașii mei un portal între cuvinte,
Un carusel printre fine nisipuri.

NINA TOMA

Cu sufletul bucăți

Când dorul nu mai știe să aline,
iar păsări mari bat aripi de ninsoare,
cu sufletul bucăți mă-ntorc la tine,
ca un pribeag de pe întinsa mare.

Îmi leg de glezne drumurile toate,
pe care-am mers cu inima în mână,
s-o pun lângă a ta, s-aud cum bate,
că-n pieptul meu, nu vrea să mai rămână.

M-ascund în umbra care-ți crește-n sânge
și ți-aș fugi din ochii scânteind,
aș aduna tot timpul ce ne strânge
să-l duc departe, la străini să-l vând.

Să fug, nu pot, mi-s tălpile obosite,
în locul lor cresc visuri din ruine,
Mă-nalț cu norii ce vestesc ninsoare
și când mi-e dor, mă-ntorc, din nou, la tine.

POVESTE CU FINAL NEAȘTEPTAT

Cândva,
doi tineri
aveau un cerc perfect
pe care îl rostogoleau între ei,
fără teama
că s-ar putea rupe.
Erau atât de orbiți
de strălucirea argintului aurit
care le făcea
noptile și diminețile
pline de farmec,
încât,
n-au luat seama
când nori de plumb
s-au așezat,
de jur împrejurul lor,
și au strivit
linia perfectă a cercului.
Ziua,
soarele încerca să-i acopere fisurile,
noaptea,
luna îl rupea în pătrare.
Azi,
cercul perfect cândva,
e praf de stele căzătoare.

NUMAI TU, NU

Cerul se întunecă a furtună,
Fericirea-i dincolo de nori,
Lasă lumea toată să se teamă,
Numai tu,
iubite,
nu.

Pentru orbi, e de prisos oglinda,
Pentru surzi, minciuna n-are glas,
Lasă toată lumea să mă mintă,
Numai tu,
iubite,
nu.

Bate vânt de toamnă-n ceasul vremii,
Și rămân copacii desfrunziți,
Lasă toată lumea să mă părăsească,
Numai tu,
iubite,
nu.

Timpul șterge amintiri și nume,
Veșnic este numai Dumnezeu,
Lasă lumea toată să mă uite,
Numai tu,
iubite,
nu.

TINCUȚA HORONCEANU BERNEVIC

(de la Casa Memorială „G. Bacovia”,
Bacău)

CA O PASĂRE NEAGRĂ

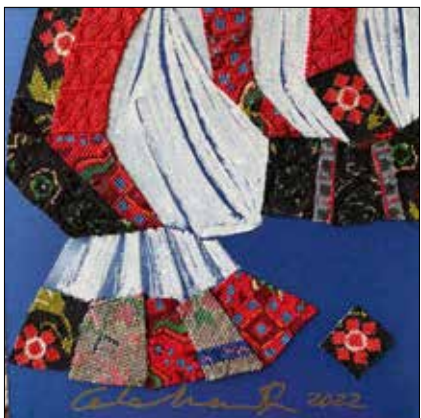
Cu brațele pline de flori
Am poposit ca o pasăre neagră
La mormântul copilului meu.
Globuri de crizanteme,
Petunii și dalii, năsturași,
Trei frați pătați și sângele-voinicului,
Flori roșii, și mov, și albe
Acoperă pătura de pământ nisipos și
amintirile.
Pe cer zboară un avion de pasageri.
Vântul suieră printre două elicoptere ale
armatei
Și printre cruci
Și îmi amintește de frigul morții.
În gară un tren are întârziere 20 de
minute.
Pe crucea de lemn lăcuit
Azi i-am pus o tăbliță nouă.
Umblasem ceasuri întregi prin
magazinele de cadouri
Dar niciunul nu i s-a potrivit ca această
inscripție
De *stop joc*.
Când vin hoții de flori? mă întreb,
Pe întuneric, sfidând liniștea apăsătoare,
În zori, cu ochii cârpiți de somn?
Privesc cimitirul acoperit de culori,
O dronă urmărește Bistrița cum curge
leneșă spre Siret,
Îngerii filmează tik-tok-uri cu alți îngeri
mai mici

Nu există mormânt mai jefuit ca al lui
Tudor,
Poate că imediat ce plec
Apucă buchetele cu mânuțele mici,
Le aruncă pe celelalte morminte și râde
Vrea să mă vadă mereu
Cu brațele încărcate de flori
Scurmând pământul ca o pasăre neagră
Necântătoare.

PACEA LUMII

Fă pace în sufletul tău, în casa ta, în
lumea ta mică,
Îngrijește copacul plin de omizi,
Pune puiul căzut înapoi, în cuib,
Oferă un zâmbet cuiva trist,
apoi joacă-te,
ca un copil fără griji.

CELA NEAMȚU Cămașa veșniciei românești

Petice de frumos

NICOLETA ARNĂUTU

CELA NEAMȚU – DOAMNA TAPISERIEI ROMÂNEȘTI

Numită astfel de istoricii și criticii de artă semnatari ai unor importante studii dedicate operei artistei, Cela Neamțu, cu o creație de peste cinci decenii dedicată tapiseriei, care a consacrat-o, este un nume aristocrat înscris în Galeria de Aur a artei românești.

Originară de pe meleaguri moldave (s-a născut pe 16 iulie 1941 în localitatea Piciorul Lupului, Iași), tână venită la studii academice în București la Institutul „Nicolae Grigorescu” este atrasă de pictură și desen, până în momentul când a descoperit arta țesutului. Era familiarizată din timpul petrecut acasă, unde mama sa instala războiul pe orizontală, țesând splendide covoare, momente care, așa cum mărturisea artista, au devenit amintiri ce o vor însoți pe parcursul vieții.

Cu bagajul teoretic și practic din perioada studiilor, tână studentă, își pregătește examenul de licență la mănăstirile din Moldova, mai ales la Putna. Aici descoperă și studiază valorosul tezaur al țesăturilor medievale românești, de unde s-a inspirat și a creat „punctul de la Putna”. Această invenție tehnică definește o broderie unde locul firelor delicate și prețioase de mătase și metal din cusăturile medievale este luat de cel al lânii, cu un volum mai consistent ce-i conferă țesăturii un relief mai pronunțat, în cadrul compoziției *haute-lisse*. Despre acest element inedit, artista spune: „L-am ales și l-am transformat în modul esențial al zidurilor mele de lână”, punct care, alături de tehnica *haute-lisse*, definește creația inconfundabilă a artistei.

Anul 1966 îi aduce prima recunoaștere: susține lucrarea de licență numită „Altoi”, primește titlul de șefă de promoție și debutează în spațiul expozițional românesc. De atunci, creația artistei (membră titulară a U.A.P. București) figurează în numeroase și prestigioase expoziții, confruntări pe plan național și internațional, un impresionant palmares de participare și tot atâtea recunoașteri: amintim doar Premiul Național „Ion Andreescu”, oferit de U.A.P. din România și Medalia de Aur, conferită de un prestigios juriu internațional, cu prilejul participării (alături de un grup de artiști români, pictori și sculptori) la Salonul Societății Artiștilor Francezi, eveniment exclusivist organizat la „Grand Palais”, Paris, în 2006.

Toate expozițiile artistei deschise în țară sau pe alte coordonate au avut și au, de fiecare dată, darul de a confirma prezența școlii de tapiserie românească în arealul universal contemporan atât de bogat al artelor plastice și decorative.

În itinerariul expozițiilor Celei Neamțu, Bârladul se înscrie ca un loc unde publicul a avut posibilitatea să cunoască și să se bucure de prezența creației sale, în sălile muzeului sau

la Galeriile „N. N.Tonitza”. Creația artistei, dar și personalitatea ei complexă au atras, în decursul timpului, deopotrivă pe muzeografi, critici, istorici de artă și colecționari. Farmecul, grația și marea disponibilitate empatică, și, mai ales, atitudinea elegantă de a răspunde la invitațiile celor care doreau să facă cunoscut marelui public acest gen de artă au contribuit în egală măsură la îmbogățirea palmaresului expozițional al artistei, dar și a ofertelor culturale ale instituțiilor de profil.

Pentru prima dată, creația sa poposește în spațiul expozițional în 1993, an cu profunde semnificații pentru existența Secției de Artă și a muzeului, în general. Cu un an înainte de împlinirea și sărbătorirea, în 1994, a opt decenii

de existență a Secției de Artă, specialiștii muzeului au gândit și derulat un proiect cultural pe cât de complex, pe atât de dificil. La acel moment, clădirea muzeului (unică), devenise, în urma seismului din anul 1990, pentru a doua oară după 1977, o „ruină nobilă”, cum i-am spus cu amărăciune, deoarece tot tezaurul de valori al muzeului a fost strâns și depozitat, fără speranța ca, fie și o parte a lui să revină curând în lumina binefăcătoare a unor expoziții. Timp de trei ani, cu eforturi uriașe, s-a reușit refuncționalizarea unui sediu, numit „Casa Sturdza”, unde să fie readuse, din depozitele supraaglomerate, câteva dintre cele mai importante colecții (în total, șapte); între acestea, colecțiile de artă donate de eminentul chirurg, profesor universitar și colecționar, fiu al locului, Ion Chiricuță (1918–1988), și colecția altui fiu al orașului, medic de profesie și colecționar de vocație, Marcel Vainfeld (1917–1990), ambii spirite enciclopedice, de înaltă ținută civică și morală, având acel dat rar al altruismului.

În anul 1992, conform uzanțelor de la acel moment, am propus, în cadrul Sesiunii naționale a muzeelor de artă, desfășurată la București, ca în anul următor sesiunea să aibă loc la muzeul bârlădean. Programul, sprijinit și de Ministerul Culturii, cuprindea trei importante capitole, dezbaterile pe secțiuni ale sesiunii, deschiderea Muzeului Colecțiilor (care s-a constituit ca studiu de caz) și Expoziția temporară de tapiserie Cela Neamțu. Acesta este momentul când artista devine o admiratoare a muzeului bârlădean și o prietenă a specialiștilor, descoperind aici, în componența patrimoniului, două dintre valoroasele sale tapiserii care, alături de alte șase lucrări, intraseră de curând în muzeu, prin transfer, dar care, din cauza lipsei spațiului, stăteau în depozit.

Începând cu această dată, fiecare prezență a creației artistei la Galeriile de Artă bârlădene și la muzeu a impresionat, grație bucuriei și a constantei preocupări a autoarei de a aduce în fața publicului bârlădean o selecție de lucrări. Dintre aceste

Cela Neamțu și fiul, Lisandru

prezențe, dorim să ne oprim la două importante expoziții, una deschisă în anii din urmă la Galeria „N. N. Tonitza”, cea de a doua, mai recentă, la muzeu.

În expoziția de la Galerii, publicul bârlădean a avut onoarea de a vedea unul dintre cele mai recente și importante proiecte ale artistei, numit „Ferestre pentru Ierihon”. Toate întrebările noastre și-au găsit răspunsuri în cadrul vernisajului, când artista, așa cum procedează cu delicatețe și bucurie de fiecare dată, a făcut confesiuni despre acest proiect. Considerat ca fiind „de suflet”, proiectul debutase în anul 2004, când artista a deschis o expoziție la Institutul Cultural Român din Tel Aviv, unde, printre participanții la vernisaj, s-au numărat Înalți Ierarhi ai Așezămintelor Românești de la Ierusalim. Aceștia au invitat-o în orașul Ierihon, numit și „al palmierilor”, nu departe de Ierusalim, unde a avut ocazia să vadă proiectul unui important spațiu arhitectural monahal, un mare complex polifuncțional. Cu această ocazie i s-a făcut propunerea de a contribui la ambientarea interioarelor destinate întâlnirilor ecumenice internaționale, propunere care, ne spunea artista, „era nobilă și foarte onorantă”, dar, în egală măsură, atrăgea și o „uriașă responsabilitate”.

Când și-a definitivat ideea din perspectiva tematicii și a numărului tapiseriilor ce urma să le realizeze și, mai ales, când s-a conturat posibilitatea sponsorizării cu materialele necesare pentru cele șapte tapiserii pe care și le propunea, și pe care urma să le doneze, a acceptat să-și asume acest frumos proiect.

După realizarea primelor patru tapiserii, în tehnica haute-lisse, cu dimensiunile de 250 cm x 150 cm fiecare, înfățișând impresionante scene inspirate din istoria creștinătății, fidelă crezului, constant mărturisit, de „a dăruii frumusețe semenilor”, artista hotărăște ca, înainte de a ajunge în complexul monahal, să le expună în mai multe spații din țară, între care și Bârladul. Ultimele, un triptic de mari dimensiuni, 500 cm x 250 cm., se aflau în lucru. Astăzi, toate cele șapte tapiserii, donate, se află în expunere permanentă în somptuosul Complex Monahal Românesc de la Ierihon, care, așa cum scria cunoscutul istoric și critic de artă, Dorana Coșoveanu, „devin monedă de aur intrată în uriașa bursă concurențială internațională a artei”. (Cela Neamțu – „Tapiserie”, Ed. Monitorul Oficial, 2017, p. 12.)

Privită din perspectiva timpului, creația artistei este o mărturie autentică despre ceea ce înseamnă a rămâne fidel „dialogului permanent dintre tradiție și inovație” în arta țesutului românesc, așa cum adesea mărturisește. După ani de creație, regăsim acest dialog în cel mai recent ciclu abordat de artistă, „Ia românească”, transformat într-o fermecătoare poveste despre frumusețea portului popular, de data aceasta apelând la desen – care, alături de pictură, a fost prima sa dragoste din timpul studenției – și la tehnica colajului.

În realizarea acestui nou ciclu de lucrări, dincolo de talentul și căutările permanente care îi particularizează creația, întâmplarea a făcut ca niște saci plini cu „petice de frumos”, conținut astfel numit de artistă, să fie salvate și să nu ajungă la coșul de gunoi al distrugerii și, implicit, al uitării. Desfăcând sacii, ochiul versat al artistei a descoperit, în îngrămădeala de fragmente de țesături prăfuite și murdare, nesecatul izvor de frumusețe a costumului popular, cândva mândria iscusinței și talentului țărăncii din spațiul românesc.

Pentru că nu dorim ca prețiosul conținut al sacilor, ajunși

în posesia artistei, să rămână un eveniment anonim, trebuie să adăugăm că stilul colocvial al unor cunoștințe a ajutat-o pe artistă să înțeleagă că i-au aparținut artistei Lena Constante (1909–2005), cunoscută ca autoarea unor tapiserii de mari dimensiuni. Încă din tinerețe, Lena Constante și soțul ei, folcloristul Harry Brauner (fratele cunoscutului pictor Victor Brauner) au făcut parte din echipa reputatului academician Dimitrie Gusti (1880–1955), fondator al Muzeului Satului, profesorul folclorist care a inițiat și coordonat primele documentări asupra artei populare românești din diverse regiuni ale țării. Este momentul când Lena Constante devine unul dintre folcloriștii care au colindat satele românești, prilej cu care a studiat dar a și salvat bunuri de artă populară, aruncate de posesorii lor, multe fragmente de scoarțe regăsindu-se în creația artistei.

Pentru Cela Neamțu, aceste fragmente s-au transformat repede într-un important subiect ce definește ciclul „Ia românească”, alăturat celor binecunoscute – „Ferestre”, „Păsări”, „Istoric” – și o suită de miniaturi textile, între care „Haos și Ordine”.

Cu recente petice, aparent lipsite de semnificație, artista, consecventă ideii de „a păstra și a inova”, transformă, în cadrul unor compoziții în tehnica desen pastel pe carton și a colajului, efemerul, în alcătuirii estetice perene pentru ia românească, dar și pentru creația artistei.

Până la definitivarea acestor compoziții, ne mărturisea cu emoție artista, a trebuit mai întâi să le desprăfuiască și să le spele, activitate ce o definește ca artist profund dedicat conservării autenticității. Toată această etapă a făcut-o să-și aducă aminte de bucuria trăită în copilărie, atunci când mama sa, croitoreasă talentată, o așeza pe prispa casei, unde se juca cu resturile de materiale, confecționând păpuși și hăinuțe. Odată aduse la frumusețea de altădată, artista a trebuit, așa cum ne spunea, să se documenteze „ca o școlăriță conștiincioasă”, pentru a reuși să le grupeze și să le recompună după particularitățile zonelor etnografice de proveniență.

Întâmplător, sau poate nu, în această etapă, aflându-se la un Târg de carte, descoperă la un anticar volumul „Portul popular românesc”, importantă sursă documentară, ce reprezintă prima sinteză ilustrată a portului din toate zonele rurale românești, semnat de Alexandrina Enăchescu-Cantemir, apărut în anul 1939, la Editura Scrisul Românesc, Craiova.

După o atentă documentare, respectând specificul zonelor de proveniență, artista a luat fiecare petic origina, pe care l-a recompus, fără a se abate de la schema compozițională a broderiei, aplicată, de regulă, pe gât, umeri, mâneci și piepții ie românești, numită și „cămeșă cu altiță”. În suita acestor lucrări, dincolo de rigoarea și respectul față de material și față de locul de amplasare a broderiei, artista „confeționează” o ie modelată, de regulă, pe un bust văzut frontal, din profil, astfel compus încât recunoaștem pânza moale și fină a unei ii abia dezbrăcate. Uneori, se oprește asupra unor detalii, prezentând câte o mânecă, surprinsă în două ipostaze ce definesc aspectul de spirală dat de croială, și cel împodobit cu motivul numit „râuri”, dispus diferit, în funcție de zona de proveniență.

Indiferent de abordare, artista, așa cum ne-a obișnuit de-a lungul timpului, prezintă în aceste lucrări un nou miracol vizual, demonstrând încă o dată că *a păstra și a inova* este crezul său, ușor de regăsit și în celelalte cicluri din creația sa,

unde trece miraculos de la tapiserii de mari dimensiuni la cele mici, la miniaturi și, cel mai recent, la colajul textil.

Ia, separat sau ca parte componentă din ținuta, lucrată manual, a femeii din mediul rural românesc, o regăsim și în creația altor artiști, precum C. Rosenthal (România Revoluționară, 1850), N. N. Tonitza, Șt. Dimitrescu, I. Iser, D. Ghiță, C. Baba și alții, cu toții nume consacrate în arta românească, pentru care arta și viața țaranului român au reprezentat subiecte abordate în cadrul unor lucrări.

În această galerie onorantă de artiști, lucrările Celei Neamțu se diferențiază prin aceea că artista salvează niște *petice de frumos din cămașa veșniciei*, formulare admirabilă și grăitoare ce îi aparține, pe care le recompune, redându-i iei o nouă viață.

În anul 2015, artista este desemnată curator al expoziției „La blouse roumaine”, organizată și expusă la Institutul Cultural Român de la Lisabona. Între lucrările celor 40 de artiști participanți, artista expune prima dată două lucrări din cea mai recentă tematică dedicată iei. Începând cu această dată, lucrările sale încadrabile acestei tematici au fost expuse la București și în mai multe locuri din țară, un itinerariu bogat în care a figurat și Bârladul.

Cela Neamțu face parte dintr-o frumoasă familie de artiști, alături de soțul ei, Costin, maestru inconfundabil al pastelului contemporan, și Lisandru, fiul lor, universitar la UNA București, doctor cu o teză din domeniul antropologiei culturale, talentat reprezentant al noii generații postmoderne: pentru artist, cunoașterea și primatul ideii nu au granițe, ceea ce l-a condus la o formă de exprimare între figurativ și abstract, de unde nu lipsește inovația, cum este obiectul pictural, noutate aflată într-un permanent dialog cu formele și culorile din pictura sa parietală.

O particularitate a acestei familii de artiști constă în faptul că, dincolo de expozițiile personale, au înscris în proiectele lor și expoziții în comun, fiecare venind cu o selecție marcând preocupări mai vechi sau de dată recentă, în cadrul cărora diversitatea oferită de stilul fiecăruia și coerența discursului plastic personal au înlesnit descifrarea aceluia secret al dialogului dintre arta plastică și cea decorativă.

O altă particularitate, rar întâlnită, a acestei familii

de artiști, este generozitatea de a dăru din creația lor, disponibilitate prețioasă, specifică oamenilor pentru care respectul față de semenii și instituții, la care se adaugă și simpatia, sunt sentimente esențiale ce definesc prietenia.

Costin, primul din cadrul acestei familii generoase, a dăruit muzeului bârlădean un număr substanțial de lucrări, ce s-au constituit într-un valoros fond care îi poartă numele în cadrul colecțiilor Secției de Artă, și care s-a îmbogățit constant în decursul anilor cu lucrări ce reprezintă cele mai recente preocupări ale artistului.

A urmat Cela, cu mai vechi și recente donații constând din două tapiserii, *haute-lisse*, de mari dimensiuni, ce s-au alăturat celor două existente deja în expunerile permanente ale muzeului, zece lucrări din ciclul *lei* și șase desene. Ultimele șase desene reprezintă cartoanele unor tapiserii din ciclurile „Ferestre pentru Ierihon”, „Pasărea regală” și „Bufnița”. Trebuie să subliniem că aceste desene reprezintă genul specific etapei de concept, acele compoziții încifrate din procesul laborios al realizării unei tapiserii.

Dincolo de valoarea fiecăruia, cartoanele au o importanță și o semnificație deosebite deoarece reprezintă existența în premieră a acestui gen de desen în structura colecțiilor Secției de Artă. De altfel, Cela Neamțu a expus recent (2022), la Academia Română, București, o suită de astfel de desene, alături de tapiserii, gen de expoziție gândit adeseori de artistă din dorința de a aduce în fața publicului o parte din secretele laboratorului de creație a unei tapiserii.

Ultimul, dar nu cel din urmă, Lisandru, a întregit gestul familiei donând un lot de lucrări ce se înscriu ca un capitol important de artă actuală din componența fondului de artă contemporană românească.

Creația și gestul altruist al acestei familii contemporane de artiști dezvăluie o tipologie umană al cărei crez și conduită de viață le descoperim în formulările Celei: „Îmi place să spun că sunt un om obișnuit care face lucruri neobișnuite. Muncesc cu smerenie, pentru a dăru frumusețe semenilor mei. Nu am cultul personalității pe care îl au, de obicei, artiștii. Pentru mine, important este cultul muncii. Iubesc ceea ce fac și rodul activității creatoare. Muncesc până la epuizare, având conștiința lucrului bine făcut.” (Cel mai recent album, 2017)

LA DESPĂRȚIREA DE UN MARE ARTIST

Ne-a părăsit, la sfârșit de Făurar, pictorul **Corneliu Vasilescu**.

Artistul care a făcut din prezențele sale în orașul natal un ritual al reînținerii... Și care visa de atâta vreme la un Muzeu în care opera să-i fie contemplată și valorizată după cuviință.

Înțelegându-i, în sfârșit, visul, Bârladul inaugura, pe 23 octombrie 2022, spațiul său permanent în **Casa Sturdza – Muzeul Colecțiilor**, căruia artistul i-a dăruit, în ani, zeci de lucrări.

Era chiar ziua în care împlinea 88 de ani...

Pe 24 septembrie, deși foarte bolnav, a ținut să fie prezent la panotarea tablourilor ce alcătuiesc acum **Atelierul Corneliu Vasilescu**. Îi putem oricând accepta invitația, înțeleasă de multă vreme de criticul Valentin Ciucă, de a *visa colorat și vorbi în armonii sonore*, spre a desluși, în raporturile dintre imagine și semn, universuri uitate sau pierdute...

SIMION BOGDĂNESCU

DOR DE POEZIA IOANEI DOR

Mi-a venit așa să zic scrisului și scrisul să mă zică pe tăcute într-o pagină albă de mărimea uimitoare a unei memorii fără sfârșit. Într-adevăr, pagina imaculată, aflată în acest cosmos, nu există decât ca posibilitate și probabilitate a cuprinderii unor tainice însemnări/rostiri ce, ambele virtuale, pot să vină de undeva. Și ne așteaptă, posibil, să ne desferecăm, atât cât se poate, chiliile creierului și ale inimii, iar amintirile de odinioară ale sângelui anterior să țâșnească din subconștient, din incoștient și să ajungă pe ecranul/craniul memoriei involuntare/voluntare individuale ca o vibrațiile emoție crescută, din ce în ce, la un sentiment indefinit/indefinibil zis/scris *Dor*. Pre carele nemiînchipuit de mușat l-a aurit printre degete și l-a rebotezat Constantin Noica, filosoful. Dar teoria-i lungă și poezia dorului și mai fără sfârșit...

Așa că, lecturându-i, în alean metafizic, producțiile lirice, mi s-a prelungit pofta creației și, astfel, mi s-a făcut dor de poezia Ioanei Dor!

Este o ființă/poetă neexpansivă, meditativă, cu fior metafizic moldovenesc, provenit pe linie maternă (de la *mater dolorosa*), al cărei eu empiric încă îi domină eul creator, pe cale să se abstragă din trăirea frustră și să se obiectiveze în vizionarismul dominant, superior, oracular, funcționând în sine ca „derealizare a realului” și „irealizare forțată” prin dictatura fanteziei demiurgice. Ea încearcă să iasă cu îndrăzneală în spațiul poetic, după cum dorește: „o femeie/ cu sabia bună/ e o ființă de pasăre,/ taie în două depărtarea,/ se rotește/ în vârtej de cuante/ și se desprinde în cer/ de timpul rănit al luminii.”

Poeta Ioana Dor, după ce a publicat câțiva ani la rând, foarte discret și, asemenea, decent, grupaje de poeme în paginile revistei *Academia Bârlădeană*, și-a luat inima în brațe și s-a hotărât să debuteze editorial cu cartea de față, semnificativ și metaforic numită „Logodnă în singurătate”, intenționând, cu sensibilitate romantică, dar și modernistă, să-și cunune propriul crez al egoului poetic într-un turn de fildeș, într-o solitudine pe care și-o îndrăgește cu fior misterios, ca și cum ar fi singura dragoste în absolutul curgerii ireversibile și ineluctabile. Metafora, aluzivă și oximoronică, polisemantică, a titlului, *închide* și *deschide* în ea identitatea tainică dintre iubire și poezie, trăitoare amândouă într-un singur suflet (*animus/anima*).

Simplitatea aparentă a acestei arte poetice, ca, de altfel, a mai multor poeme din volumul prezent, o fixează ca pe o poetă cugetătoare, după al cărei sens ocrotit de solitudine se conduce însăși viața ei: „Nu știi nici vremea cum va merge,/ Nici spațiul care ne desparte,/ Doar anii noștri s-or alege/ Logodnă în singurătate.” Dar ce contează dacă timpul/ Tot

mișcă piedica-ntr-oi noi,/ Din firea-mi n-o să-ți scoată chipul -/ Vom fi un suflet amândoi.”

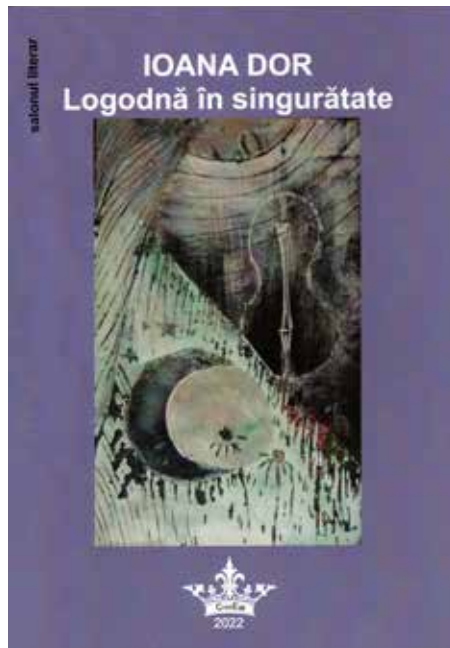
Maxima concentrare a poemelor celor mai multe și *tonul elegiac*, predominanța sensibilității (pasiunii) asupra rațiunii, muzicalitatea, corespondențele și simbolurile o alătură pe Ioana Dor de chopinianul G. Bacovia și de chopiniana Magda Isanos. Ea își trăiește, până în resorturile intime și ultime ale emoției, starea poetică și sensurile incluse în imagini, cercetează gândul

încordat să descifreze partea subatomică a vieții (cele cinci *Cuante!*) și a morții, a creației și a iubirii (dorului, într-o febrilă cale de căutare, încercând un prim pas de zidire în cuvântul etern și o primă direcție majoră de impunere a gloriei sinelui său liric în câmpul eroic al crucilor lumii: „Viață,/ am gloria,/ neputința supremă/ de a muri.”// Nu vreau/ să risipesc nimicul,/ vreau să-l adun.”// Mie nu mi-a fost/ de ajuns/ decât nepătrunsul/ pe câmpul de bătălie/ al crucilor!” (*Eroism crucial*).

La o privire atentă psihanalitică, poemele Ioanei aduc la suprafață unele *obsesii*, în supraveghere conștientă, totuși, ce-i cutreieră sufletul și spiritul și-o fac să fie dominată de dorul absolutului: obsesia timpului neiertător, *mater dolorosa*, patima chinuitoare a viețuirii în singurătate (în dubla ipostază grecească - zeu sau fiară), a căutării sublimului, a inefabilului poetic, a iubitului închipuit (reversul acelei *princesse lointaine* a trubadurilor și truverilor medievali francezi).

Supratema timpului (provenită din motivul *Eheu fugaces, Postume, Postume, labuntur anni* - Horațiu) se susține prin motive lirice romantice, cu precădere: clepsidra, noaptea ancestrală, confuzia planurilor temporice, timpul static parmenidian, secunda faustiană, clipa, orizontul matinal generator de miraj existențial, târziul și destrămarea

ineluctabilă, cum afirmam, și ireversibilă heracliteană. Poemele în cauză trebuie citite în gând cu ochiul foarte atent. Iată: „Ce vine mâine dă să rupă/ Întoarcere de gânduri dusă/ Cum dorul timpului sub lupă/ Se uită-n noaptea descompusă.” (*Nesomn*). Este ideea sau sugestia unui *timp deviat*, abnorm, confuz, nemișcat, „împietrit”, nepăsător. De aceea, eul liric surprinde *dorul timpului*, clipa, „vremea rărită” din cer, miezul de noapte. Aproape fiecare poem surprinde clipa din vremelnicie, Marea Trecere, și clipa eternă, absolutul, timpul universal. Numeroase metafore, morfologice, sintagmatice și semantice, creează o viziune caleidoscopică *revelatorie* mai mult decât *plasticizantă* (ca să rămânem doar la clasificarea blagiană mai cunoscută): „miez de noapte”, „dorul timpului”, „roua timpului”, „vremea”, „anii”, „clipe de ruine”, „vremea cerului rărită”, „timp care așteaptă”, „vreme mult trecută”, „altădată”, „vreme nemișcată” etc.

Ca orice poet/poetă are și Ioana Dor „O, mamă!”, plecată prea curând și demult în țara umbrelor, devenită tot o principală obsesie a lirismului ei elegiac. Necicatrizată, rana continuă să sângereze, după decenii. E o ardere ascunsă, o roadere pe dinăuntru, existențialist camusiană, iar dorul devine metafizică elegie, „muzică de cer” a sufletului poetei.

E de la sine înțeles că *imago pater*, fie și sub forma divinității, nu se găsește în creațiile sale.

Obsesia singurătății – sigur de sorginte romantică – motiv liric deținător al unei circulații speciale, atât în lirica universală, cât și în poezia națională, nu trebuie privită ca un anacronism, ca o marcă depășită, ca un semn al unui regres. Nici pe departe, nici pe aproape! Este *ipostaza esențială a creației*, „rezonanța nocturnă” a dorului poetic și timpul solitar al nașterii în poezie. Cât de frumos o aduce aminte! De aceea mi-e dor de poezia Ioanei Dor: „Unde să împrăști/ bățiile inimii/ dacă nu găsesc/ punctele cardinale/ nici în creierii mărilor,/ nici în sumbra tăcere de munte?/ La est de inimă,/ la vest de suflet,/ la sud de idee,/ la nord de cuantă?// Am să le mângâi/ în căușul viorii. [Cuantă (3)].

De regulă, autoarea își cântă impulsurile și pulsunile vieții, inspirația susținută și generatoare de emoție, însă, în anumite poeme, strecoară inteligent și unele motive cultural-științifice, de ordin livresc, provenite fie din mitologia elenă (Icar, Afrodita), fie din literatura germană (Goethe cu poemul său „Faust” și cu iubita eroului, Margareta – numele și al mamei poetei) sau din muzica marelui pianist polon, Chopin. Atracția față de aceștia consună, cu tonul grav, cu dorul profund, exprimabil și exprimat și în poeziile, concentrate și ele, de proveniență folclorică, *Ecou neauzit* și *Alean de zbor*, în care dorul se logodește, iremediabil, cu destinul poetei Ioana Dor: „Cu aripi din noaptea mea/ Ascuțite către stea// În văzduh m-aș înălța,/ Dar de doruri n-aș uita.”

Uneori, fantezia autoarei iese din Regimul Nocturn al Imaginarului și se îndreaptă spre Regimul Diurn al său într-o traiectorie de la chthonian la uranic, de la „tăcutul pământ” la „zborul” icarian, la urcușul celest, de la întoarcerea în sinea sa la sinele descătușat al zborului. Și atunci se copilărește și pășește în tărâmul universal al copilului, guvernat de *poeta ludens*. Așa în „Chip de copil” și, mai ales, în „Poezie”, unde, sub aparența nevinovată a jocului, sugerează ideea că aceasta poate opri *pribegia neamului*: „Ce să-ți zic de poezie.../ C-aș mai scrie cam o mie/ Să îi dau și lui, și ție,/ Să nu plece-n pribegie!” Cel mai greu de îndurat, pentru cei plecați în străinătate, este dorul... de poezie – echivalent cu dorul de țară!

Invers decât trubadurii, truverii, jonglerii, poeții vaganți, acei îndrăgostiți de o ideală „prințesă îndepărtată”, existentă doar în propria lor închipuire, poeta noastră cântă un iubit adorat în imaginație, poate nu îndeajuns marcat în embleme lirice, mai mult ca o presimțire, în orice caz un zburător presimțit într-o pradă nocturnă: „Dac-ai simți / ce dor îmi e de noi/ ai rupe-n dinți cămașa/ și noapte-ai sfâșia cu gura / din neodihnă/ perna ce te ține./ Ai rătăci fără să știi pe unde/ și-ai merge până n-ai ști unde-ajungi.” (*Sfâșietoare noapte*).

Cartea de poeme, „Logodnă în singurătate”, reprezintă un debut meritoriu, un punct de începere și o nădejde de continuare și perfecționare, iar poeta Ioana Dor, acaparată de emoții lirice firești, o mult dorită prezență lirică în spațiul binevoitor al poeziei bărlădene și nu numai! Începe, de pe acum, să-mi fie dor de poemele următorului volum!

VALERIU STANCU

LOGODNĂ ÎN SINGURĂTATE marchează un debut convingător, matur, impresionant chiar prin sensibilitate, coerență tematică, eleganță stilistică și bogăție imagistică. Revigorarea unor motive și tehnici care vin din poezia populară redimensionează discursul liric al Ioanei Dor, căruia îi conferă un plus de autenticitate.

Versuri limpezi și profunde, memorabile, cu tulburătoare încărcătură emotivă, unele și cu accentuate conotații aforistice, izvorâsc, paradoxal, și din trăiri ardente dar și dintr-o luciditate ființială, necesară desprinderii de un sentimentalism ce ar împovăra scriitura, de nu ar fi temperat cu subtil rafinament.

O îndelungă și migăloasă cumpănire a cuvântului (foarte rar întâlnită la volumele de debut, de obicei mai năvalnice, dar cu precară profunzime) conferă poemelor unitate ideatică, estetică, stilistică, lexicală și tematică, dar și echilibru, armonie, persuasiune, calități ce străbat *LOGODNA* de la un capăt la altul, alături de sinceritate, sentimentul cel mai pregnant, din care se nasc, asemenea unei confesiuni, versurile rostuite aproape în exclusivitate la persoana întâi. Așadar, vorbind despre sine, Ioana Dor vorbește despre alții și pentru alții, adică pentru cei care, asemenea ei, mai cred că poezia poate schimba lumea.

TEODOR PRACSIU

IOANA DOR - LOGODNĂ ÎN SINGURĂTATE

Onomastica debutantei bărlădene Ioana Dor (n. 1979), cu volumul de versuri intitulat oximoronic *Logodnă în singurătate* (Editura Cronedit, Iași, 2022, 76 p.), pare un joc al opțiunilor: doamna Oana Guzman ca pseudonim literar mioriticul Ioana Dor. Și se pare că va rămâne cu acesta. Prefațator este poetul, prozatorul și eseistul Simion Bogdănescu, devenit mentorul oficial al autoarei, ceea ce poate fi considerat un semn de bun augur. Într-o lume literară românească atât de zbuciumată, populată cu genii neînțelese, spirite abisale și titani ai lirei (astfel se autoproiectează narcisistii condeieri contemporani), este nevoie de un ghid, de un „consilier” lucid și atent ca nu cumva aspirantul/ aspiranții la nemurire să se îmbete prea devreme cu apă rece...

Detectăm în volumul Ioanei Dor două categorii de poezii, nu neapărat discordante, dar situate pe paliere stilistice diferite. O primă categorie, redusă numeric, este aceea a liricii „în dulcele stil clasic”, fidelă canoanelor prozodice tradiționale, cantabilă și sentimentală. Cea de-a doua categorie încorporează poezii în maniera neomodernistă și postmodernistă, cu atribute imediat vizibile: vers liber și alb, structuri metaforice ermetizante, asocieri lexicale îndrăznețe, stil dezinhibat. Ai senzația că parcurgi o partitură lirică executată la patru mâini, similară exercițiului pianistic.

Imaginarul poetic nu depășește granițele previzibilului, ceea ce se înscrie în normalitatea unui debut editorial. Timpul, dictatorul suprem, infinitul, tăcerea, cuvântul, mama arhetipală, visul, iubirea, secunda („secunda lui Faust”) ș.a. sunt motivele recurente la care, probabil, va reveni și în viitoarele volume. Decupate selectiv, versurile Ioanei Dor au forță de seducție: „Nepuțința supremă de a muri” (un paradox tulburător), „Aud cum sună raza lunii” (zicere metaforică de bună calitate), „Mă uit în suflet/ Și ard pe ascuns” (zbuciumul discret), „M-au săgetat în undele infinitului” (metaforă cosmologică), „Prin care anotimp m-am rătăcit?” (deruta ontologică), „Nesomnul îmi agață ochii de bolta nopții” (visarea noptică), „Un înțger gri de nostalgie”(cromatică angelică), „Dar când te-ntorceai lumina împietrea” (forța ochiului magic). Un ecou nichitastănescian:

„Întorc un semn destrămat și invers”. Semnificativă pentru tendința postmodernă mi s-a părut poema *Cu ochiul întors*, pe care o citez integral: „M-am scufundat în trup/ cu ochiul întors/ spre sufletul plin/ de fiecare clipă./ E plin de genune/ e plin de gând/ e plin de simțire./ Știi oare câte frumuseți ale lumii/ Străbat prin sufletul meu?”

Douămiistă după vârstă (încadrarea este fatalmente dogmatică), Ioana Dor exersează în diverse chei lirice, etalând o sensibilitate proaspătă. Ochiul ei contemplă cu aviditate universul, căruia nu vrea să-i dezvăluie tainele, în deplină consonanță cu percepția luciferică blagiană. Debutul autoarei stă sub un semn fast, iar timpul sper să ratifice acest pronostic.

THEODOR CODREANU

O POETICĂ A ECOURILOR?

De la Bârlad, primesc o carte de debut, *Logodnă în singurătate*, semnată cu pseudonimul, deja romantic, Ioana Dor, cum decide și prefațatorul Simion Bogdănescu, care sesizează că e vorba, în același timp, și de o modernitate expresivă, ceea ce Hugo Friedrich numea „derealizarea realului”, sau „irealizare forțată”, după cum nuanțează scriitorul și criticul „berladnic”, dar și grafica ilustrativă aparținând Adrianei Mocanu. Ioana Dor este o apariție discretă în mediul cultural al Moldovei de Mijloc dominat de vestita Academie Bârlădeană, înființată la 1 mai 1915, instituție datorată lui George Tutoveanu și celorlalți din grupul întemeietor, folcloristul Tudor Pamfile și preotul Toma Chiricuță (președinte de onoare Al. Vlahuță). Opera Ioanei Dor s-a înfiripat în paginile noii serii a revistei „Academia Bârlădeană”, volumul apărând la Cronedit, Iași, editură patronată de poetul Valeriu Stancu.

În *infraesul* prefațator, specie asumată de Simion Bogdănescu, acesta insistă asupra dimensiunii stilistice temporale a imaginarului poetei, ceea ce ar apropia-o de Bacovia, de Magda Isanos și chiar de trubadurii francezi medievali, crede criticul: „*timp deviat*, abnorm, confuz, nemișcat, «împietrit», nepăsător” (p.6), ceea ce ar indica o „sensibilitate romantică, dar și modernistă”, aspirantă la *absolutul* care ar fi înșingurat, exprimând oximoronica *logodnă în singurătate*, *logodnă între iubire și poezie*, „trăitoare amândouă într-un singur suflet (*animus/ anima*)”. Într-o asemenea perspectivă, sunt semnalate diversele teme și motive, de la *mamă* (cu absența freudiană a *tatălui*) până la motive cultural-științifice (vezi seria de *Cuante 1, 2, 3, 4, 5*), mitologice (Icar, Afrodita), livrești (*Faust*), muzicale (Chopin). Era de așteptat însă o mai extinsă hermeneutizare a acestei *logodne înșingurate* și, totuși, duale, *animus/ anima*. Pentru asta, e nevoie să ne întoarcem o clipă la cele două mituri, arhetipuri, fondatoare de poezie și muzică: mitul lui Narcis și cel al lui Orfeu. Narcis e înșinguratul îndrăgostit de sine însuși, prizonier al *spațiului închis*, și tocmai de aceea rămâne surd la strigătele de iubire ale nimfei Echo, durerile ființării fiind îngemănate cu *timpul*, *ecoul* primordial. Paradoxul începe chiar de la Narcis care cunoaște chinul necuprinderii în brațe a propriului chip din oglinda apei, apropiindu-și *moartea*, dar și renașterea ca narcisă, *floarea* de stil a poeziei. Narcis este condamnat la „împietrire”, pe când cea îndurerată în curgerea timpului, iubita Echo, este destinată *dorului nemărginit* eminescian, retrăit ca *absolut* și de Ioana Dor. Cum Orfeu caută în abisuri de Hades ființa iubită, așa caută eul-*anima* eul-*animus* spre a-l scoate din împietrirea narcisiacă, cum a numit-o, cândva, Francis Bacon. Din acest joc subtil de antiteze își trăiește Ioana Dor *logodna în singurătate*: „Nu știu nici vremea cum va merge./ Nici spațiul care ne desparte./ Doar anii noștri s-or alege/ Logodnă în singurătate./ Dar ce contează dacă timpul/ Tot mișcă piedica-ntr-un noi,/ Din firea-mi n-o să-ți scoată

chipul –/ Vom fi un suflet amândoi”.

Dar până la *sufletul împerecheat* e cale foarte lungă, ca-n *La steaua* lui Eminescu, încât moartea *deodată* (blestemul zmeului-luceafăr este „Un chin s-aveți: de-a nu muri deodată”) rămâne împlinirea dorului nemărginit: „Viață,/ am gloria,/ neputința supremă/ de a muri” (*Eroism crucial*). Iar punctul acela de întâlnire este punctul de încrucișare a brațelor pământ-cer: „Mie nu mi-a fost de ajuns/ decât nepătrunsul/ pe câmpul de bătălie/ al crucilor!” Și: „Un pâlăc de gânduri dă năvală/ S-atârne greu în plumbul sorții,/ Se uită masa cu-ndoială/ Neînțeles, la sensul morții” (*Neînțeles*). Clepsidra măsoară un timp care *așteaptă*, ca Narcis, deși timpul nu *așteaptă*: „Se scurge noaptea prin clepsidra/ Acelui timp care așteaptă” (*Clepsidra*). Iar așteptarea, ca-n universul lui Godot (vezi Samuel Beckett), se cere interogată. Multe texte din cartea Ioanei Dor sunt interogative, căutătoare de sens, de frumuseți, cu ochiul întors către adâncurile interioare: „M-am scufundat în trup/ cu ochiul întors/ spre sufletul plin/ de fiecare clipă./ E plin de genune,/ e plin de gând,/ e plin de simțire./ Știi oare câte frumuseți ale lumii/ Străbat prin sufletul meu?” (*Cu ochiul întors*).

Interogația este semnul prezenței dialogicului. Părintele Dumitru Stăniloae observă (*Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 1978) că lumea nu are consistență *ontologică*, ci doar una *dialogică*. Numai dialogul pământ-cer îl apropie pe om de îndumnezeire, sensul adânc al *întrupării* Mântuitorului. Fără urcușul pe Golgota, e numai „delir” și neant: „Totu-i confuz, nimic stabil,/ Vise incerte, numai delir./ Din deznădejde clipele trec/ Gânduri banale, idei în sec./ Privesc o pendulă și mă nălucesc,/ Încep aiurarea și-mi pare firesc./ N-am niciun rost, n-am niciun sens,/ Întorc un semn destrămat și invers” (*Numai delir...*). Urcușul însuși pe scara mântuirii poate eșua: „Și-am să urc...și-am să tot urc.../ Până n-oi ști unde-ajung...” (*Urcuș*). La nivel infrasenzorial, se rostogolește un adevărat „vârtej de cuante” de neînvinș (*Cuanta*, 4). Trezirea în dimineață readuce înecarea în tristețea ce coincide cu aceea a lui Narcis, înșinguratul în sine însuși, care-și tulbură limpezimea oglinzii simultan cu lamentația timpului-ecou: „În lacrimile pure și pline de durere/ Îmi înecam tristețea și neputința grea”, căci „Știam c-ai să te-nsinguri în prag de dimineață,/ De-aceea eu ieșisem, ca-n calea ta să ies/ Și-ți așteptam făptura, dar în zadar pe ceață/ Și chipul meu cel roșu de lacrimi era șters./ Nu am dormit o noapte ca să te dau vederii,/ Voiam doar întrebarea să poată-a mă ierta,/ N-a fost să fie astfel și mută-mi spun păreri/ Că-n culmea disperării nu te-am putut uita” (*Prag de dimineață*). Întrebarea care *iartă* este prezența dialogicului mântuitor, al copilului, care a fost, cu mama Margareta: „Copilăria-ți mută,/ În veci, nu va pieri,/ Că sufletu-ți, copile,/ Întreg va înfini!” (*Chip de copil*). Infinire a dorului nemărginit cu al Mamei arhetipale: „Când ochii priveau în suflet copilul/ Prin vene-mi curgeau infinitul, destinul./ Cu trupul de smîrnă, cu palmele fine,/ Eternă ești, mamă, printre regine” (*Petalele Margaretei*). Ecou holistic muzical în infrarealitate: „Unde să împrăștii/ bătaile inimii,/ dacă nu gădesc/ punctele cardinale/ nici în creierii mărilor,/ nici în sumbra tăcere de munte?/ La est de inimă,/ la vest de suflet,/ la sud de idee,/ la nord de cuantă? // Am să le mângâi/ în căușul viorii” (*Cuantă*, 3).

Tocmai la acest „căuș al viorii”, „Rostirea mea ascunsă-n gânduri”, cum zice în poema *Neînțeles*, mai are de aspirat și de urcat Ioana Dor în vederea atingerii maturizării expresive depline, anunțată mai ales în textele de ritmicitate tradiționalistă și folclorică: „Mierlă, mierlă, să-mi alungi/ Noptile cât sunt de lungi/ Glasuri, glasuri să răspund/ Peste sufletu-mi profund/ Și ecoul să-ți aud/ Când în noapte mă ascund./ Cu aripi din noaptea mea/ Ascuțite către stea/ În văzduh m-aș înălța,/ Dar de doruri n-aș uita” (*Ecou neauzit*). Ioana Dor poate să surprindă, mai departe, cu o *poetică a ecourilor*, sincronizându-și glasul cu al miticeii îndurerate Echo.

DAN SANDU

ÎN TRECEREA ANILOR

Într-un studiu închinat lui Garabet Ibrăileanu (în memoria căruia a editat și un volum monografic), criticul literar MIHAI DRĂGAN nota: „Cugetările lui Ibrăileanu sunt compensații spirituale pentru un singuratic chinuit de demonul cunoașterii. Sensibilitatea vibrantă și puterea de observație a criticului sunt dublate de o intensă dispoziție reflexivă, vădită de-a lungul întregii sale activități”.

Garabet Ibrăileanu, care a crescut la Poiana lui Iurașcu (azi, Poiana Negri, din județul Bacău), autor al romanului „Adela”, a însemnat între cugetările sale: „Tineretea beneficiază de toate, chiar și de trecerea anilor”; „În tinerete, când stările sufletești sunt vii și multe, timpul trece plăcut și încet, așa că, privind îndărăt la o distanță de câțiva ani, îți pare o eternitate. La bătrânețe, când stările sufletești nu mai sunt vii și se rarifică, timpul trece anevoie și totuși atât de repede, încât, privind înapoi, lucrurile de acum zece ani îți par că s-au petrecut ieri. Așadar natura, pătinoare cu tineretea și ostilă bătrâneței, îi ia acesteia totul, îi dă celeilalte totul!”

CÂNTEC DE PRIETEN

În zodia Cuvântului,
lui **Mihai Drăgan**, Apostolul

Din hrane schilodfi și strune reci
Ne-om înfrupta făptura, ist chip de jinduire,
Căzând abraș, târâș de ciung pe reci poteci –
Dorit prinos iubirilor din fire.
Și n-om mai istovi lumina
Când iată, vai, icoanele de spaimă
Cum cată drept, în pântecoasă vina,
Suspîn de mântuire și de faimă.
Cu pustiiri de cânt icoana și-o desface;
Mult m-ai uitat și fără veste –
Ca apa, moale inima-n rusalce,
Îndealmintrelea, poveste fără de poveste...
Bag seama, între noi, arginturi și rugine:
Să crezi! Mă doare după tine!

Noiembrie 1993

... Se făcea, ca-ntr-o poveste întunecoasă, că-ntr-un liceu de renume din Târgul-Ocnei, prin anii *cincizeci*, un inspector școlar, la o inspecție de rutină, descoperă un elev eminent, neînscris în documentele școlare ale instituției, deși fusese admis în baza unei medii de excepție. Contrariat, mai-marele învățământului regional din acea vreme se interesează de absurdul situației și află, cu stupeoare, că *nefericitul* este doar *tolerat* în liceul trotușean, fiind fiu de *...dușman al poporului!* Și asta era un păcat de neiertat! Tov. Inspector (om zdravăn la cap!) cere toc și cerneală de la cancelarie (stilourile de *fîrmă* stăteau, încă, înfipte în buzunarele salopetei, la unii

dintre chinezii lui Mao!) și-l trece în catalog, cu mânuța sa, pe puiul de rumân care se numea Mihai Drăgan...

„Stau și mă întreb la ce mai folosește entuziasmul. Problema culturii pare a deveni o problemă dificiltoasă, ca și aceea a criticii literare ale cărei frâne – nu chiar toate, dar destul de multe – au ajuns în mâinile unor juni zurbagii și nepregătiți, care sunt mai mult negustori și adeseori mercenari...”

„De când știu să gândesc și să judec, am așteptat libertatea, ca acum să nu mă pot bucura de ea, să scriu și să muncesc mai bine.”

(Din corespondența
prof. univ. Mihai Drăgan)

*

REPERE BIOGRAFICE

1937 – La 6 decembrie (de fapt, la 4 decembrie, dar din cauza iernii grele, este înscris în actele oficiale ale Primăriei abia pe 6 dec.; dată consemnată în certificatul de naștere) se naște, în satul Vișoara, com. Tg. Trotuș, jud. Bacău, Mihai Drăgan, primul din cei cinci băieți (Neculai, 1941-2001; Gheorghe, n. 1943; Ion, n. 1945; Vasile, n. 1950), ai soților Elena (n. Stoian, 1916-1988) și Neculai Drăgan (1911-1987), țărani cu dragoste de pământ.

1949 – Urmează primele patru clase la Școala primară din satul natal, învățător fiindu-i Andrei Lupescu.

1952 – Continuă ciclul II la Școala nr. 2 băieți (azi „C. Negri”) din orașul Târgu Ocna, jud. Bacău. Profesor de limba română: N. Blăgoi.

1955 – Elev la Liceul „Oituz” din orașul Târgu Ocna, după ce, la începutul clasei a opta fusese admis doar să asiste la ore (din cauza ...originii sociale), nefiind înscris în catalog. Cel care i-a insuflat dragostea pentru literatură a fost profesorul de limba română, Dan Protopopescu.

1955 – Susține bacalaureatul și imediat, în august, dă examen de admitere la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

1958 – Student fiind, în anul al IV-lea, îi apare recenzia la volumul „Nicolae Filimon” de H. Zalis, în revista „Iașul literar” nr. 9-10. A considerat-o el însuși debutul său în critica literară.

1960 – februarie – Se căsătorește cu Lenuța Guică, colegă de facultate. În luna iunie, devine absolvent la Facultatea de Filologie, secția: Limba și literatura română. Printre profesorii pe care i-a avut, amintim pe Theofil Simenschy, Al. Dima, N. I. Popa, D-tru Gafițanu, Const. Ciopraga, Ernest Stere, Șt. Bârsănescu, Ariton Vraciu ș. a. Ca student, activează în cadrul Cercului de literatură română și în cenaclul literar.

1961 – martie 27 – Se naște Elena-Lăcrămioara, unica fiică a soților Lenuța și Mihai Drăgan, absolventă, în 1984, a Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” Iași, secția: engleză-română.

În octombrie – Devine asistent la disciplina Istoria literaturii române, Epoca: Marii clasici și susține seminariile de la acest curs.

1963 – Ca tânăr asistent, îndrumă și recenzează lucrări de licență. Până în 1991 a coordonat un număr de 252 de lucrări de licență, din care 102 erau despre opera lui Eminescu.

1964 – Primește Premiul pentru critică literară al revistei „Lucașfărul” pentru studiile despre Eminescu apărute în revistele *Lucașfărul*, *Tribuna*, *Iașul literar*. În iunie participă cu comunicări la Sesiunea națională „M. Eminescu” Botoșani (75 de ani de la moartea poetului).

1967 martie – Dă examen de admitere la doctorat (Comisia: prof. dr. doc. Const. Ciopraga, prof. dr. doc. N. I. Popa și prof. dr. I. D. Lăudat). Participă la sesiunea națională: 100 de ani de la apariția revistei „Convorbiri literare”, Iași.

1968 – Este ales membru stagiar al Uniunii Scriitorilor din România.

1970 octombrie 1 – Este confirmat lector universitar titular. În luna mai 1970, debutează editorial cu volumul „Aproximații critice”, Iași, Editura Junimea,

1971 mai – Apare „Garabet Ibrăileanu”, studiu monografic, București, Editura Albatros, îngrijit și prefațat de Mihai Drăgan. Volumul adună articole reprezentative, note polemice și reflecții critice publicate de Ibrăileanu în revista *Viața românească*. În același an, devine membru titular al Uniunii Scriitorilor din România.

1972 – apare „B. P. Hasdeu”, Iași, Editura Junimea, prima monografie care încearcă să prezinte critic un Hasdeu *in integrum*, lucrare distinsă cu Premiul pentru critică și istorie literară al Uniunii Scriitorilor din România. Pe 3 mai, susține doctoratul cu lucrarea „B. P. Hasdeu” (studiu critic). Comisia: îndrumător științific, prof. dr. doc. Const. Ciopraga și membri: acad. prof. dr. doc. Gh. Ivănescu, prof. dr. doc. Dim. Păcurariu, prof. dr. I. D. Lăudat).

1973 – Apare volumul de critică „Reacții critice”, Iași, Editura Junimea, despre care prof. univ. băcăuan Constantin Călin scria: „Cartea se constituie dintr-o serie de opoziții care în ultimă instanță definesc o atitudine, o etică, un stil. Ce respinge Mihai Drăgan? Critica fără spirit, versatilă, conjuncturală, falsă erudiție, incompetența, manifestările de intemperanță, pompierismul zelos, hemoragia adverbială, aranjamente inefabile, «bizantine», – după cum se vede, abateri de la moralitatea profesiei”.

1974–1990 – Inițiază și coordonează, încă de la apariție (1974) colecția „Eminesciana” a Editurii Junimea din Iași, în cadrul căreia au apărut, până în 1990, 52 (cincizeci și două) de „volume de referință”, cum se exprima Șerban Cioculescu în 1985.

1975 – Participă cu o comunicare la sesiunea națională „Mihai Eminescu” din Botoșani (125 de ani de la nașterea poetului). În fiecare an, începând cu 1975, a îndrumat în medie câte 10-12 lucrări despre Eminescu, pregătite de studenții profesorului săi pentru Colocviul național studentesc „Mihai Eminescu”, multe dintre acestea fiind premiate la cele 15 ediții ale Colocviului, câte au avut loc până în 1990.

1977 – Apare ediția Mihail Sadoveanu, „Vremuri de bejenie. Nunta Domniței Ruxandra”, îngrijită de C-tin Mitru. Prefață și tabel cronologic de Mihai Drăgan. București, Editura Minerva, 1977 (Biblioteca pentru toți).

1978–1989 – în cadrul manifestărilor „Zilele Culturii Călinesciene” de la Onești, participă în fiecare an cu comunicări. Coordonator, împreună cu prof. dr. Eugen Simion, al secției: Literatura clasică.

1980 – Începe să țină ține prelegeri de Literatura română. Epoca: Marii clasici, la cursurile de perfecționare cu profesorii din învățământul preuniversitar.

1982 – apare volumul „Mihai Eminescu. Interpretări, 1”, studiu monografic despre opera poetului, Iași, Junimea, colecția „Eminesciana”, „în care autorul identifică în faza de început a creației eminesciene (1866–1869) idei și forme caracteristice pentru sinteza ulterioară”, după cum a remarcat prof. univ. Alexandru Zub. Apare și volumul II din „Mihai Eminescu. Interpretări, 2”, Iași, Junimea, colecția „Eminesciana”, o carte în care se ocupă cu o minuțiozitate rară de metamorfozele pe care le cunoaște «geniul pustiu» și, apoi, de identitatea creatorului de geniu «prin creație».

1987 – Apare volumul de studii și eseuri „Clasici și moderni”, București, Editura Cartea românească, 1987, „ca o pledoarie în favoarea ideii că marea tradiție este o modernitate clasicizată la care ne raportăm continuu...”, cum spunea în prefața autorului.

1988 –1989 – Participă la organizarea cursurilor naționale „Mihai Eminescu” de la Iași, pentru profesorii de limba română din țară. Susține și prelegeri: august 1988 și, respectiv, 1989.

1989 – Este numit de Ministerul Învățământului membru în zece comisii de doctorat, la Universitățile din Iași și București (teze îndrumate de prof. dr. doc. Const. Ciopraga, prof. dr. I. D. Lăudat, prof. dr. doc. Dim. Păcurariu, prof. dr. Dumitru Micu, prof. dr. Silviu Iosifescu).

La 15 ianuarie, participă cu o comunicare la Sesiunea națională „Mihai Eminescu”, Botoșani. Primește Premiul „Mihai Eminescu” al Uniunii Scriitorilor din România „pentru activitatea de exeget al operei lui Mihai Eminescu”.

La 23 iulie, se naște nepotul, Mihai Sebastian, fiul fiicei sale Lăcrămioara și al lui Ioan Cezar Chihaia, cea mai mare bucurie a ultimilor doi ani de viață.

1992 – Apare ediția „Mihai Eminescu, Poezii” în „Familia”, îngrijită, note și prefață de Miron Blaga. Cuvânt înainte: Ioan Crețu. Prefață de Mihai Drăgan. Oradea, Casa de presă și editură „Anotimp”.

1993, noiembrie 1 – După aproape trei ani de încercări greu de imaginat, cedează și se stinge „cu zile”, luni, orele 16,25, din cauza unei hemoragii digestive.

Repere selectate de **Lidia Lucia AMARIEI**,
Biblioteca „MIHAI DRĂGAN” a Liceului Tehnologic din
Dărmănești, județul Bacău.

ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU

AUTOGRAF PE UN DISTIH

Printre marile personalități pe care am avut norocul să le cunosc la Filologia ieșeană prin anii 60, un loc aparte îl ocupă academicianul Alexandru Dima. Cursul său de literatură universală se remarcă prin bogăția documentară, selecția capodoperelor și a componentelor semnificative, captarea totală a auditoriului prin farmecul expunerii și tonalitatea vocală. Ca orice mare bucurie a sufletului, nici întâlnirea cu marele om nu a durat mult; doar un semestru. Profesorul a fost chemat la București pentru a prelua Catedra de estetică și alte atribuții ale celebrului său coleg, Tudor Vianu, a cărui dispariție prematură produsese un imens regret în lumea universitară și cea scriitoricească. Dar plecând de la Iași, Al. Dima a lăsat de veghe la imensul tezaur cuprins între Ghilgameș și Camus o echipă redutabilă pe ai cărei membri îi alesese cu grijă, cultivându-le prețuirea și atașamentul față de marile valori printr-o manieră de îndrumare specială. Herta Peretz, Ion Constantinescu, Leonida Maniu ne fascinau prin acumulările informaționale, prin pasiunea argumentărilor, dar mai ales prin știința de a ne suscita interesul și de a modera dezbaterile. Locul profesorului Al. Dima fusese luat de Georgeta Loghin, dezavantajată de comparații și de evoluția ei cam ștearsă.

În schimb, aveam ca asistent o prezență valoroasă, de maximă seriozitate și exigență, ADRIAN VOICA, omul salvator care ținea și cursurile cu tematică mai delicată. Cu o siguranță de sine mergând până la infatuare, afișând o veșnică nervozitate, nemascându-și disprețul când, în naivitatea noastră de întârziată adolescență, emiteam vreo nerozie, era decis, prin severitate și forța de a ne activa, să scoată la iveală tot ce aveam mai bun în mintea noastră. Și ne plăcea. Ne plăcea mai ales nonconformismul său, asemănător cu al unor eroi literari care iluminau dezbaterile seminariale: de la miticul Prometeu la romanticul corsar al lui Byron. Proba maximă a dat-o la un examen, desigur. Dar cei examinați în scris eram noi. Obişnuieți să ne mai consultăm, să mai tragem cu ochiul în dreapta și-n stânga, am avut un sentiment de consternare sesizând că de data aceasta corectitudinea urma a fi dusă la extrem. De fapt, nici nu ne făcusem prea multe iluzii. Draconicul nostru supraveghetor în schimb, sfidând regulile de orice natură, s-a plasat lângă o fereastră din amfiteatru, și-a confecționat un toc de formă conică din hârtie, și-a aprins degajat o țigară, căreia i-au urmat și altele, oferindu-ne un spectacol insolit.

Au trecut ani, decenii și ne-am revăzut la o ediție a „Zilelor culturii Călinesciene”. Era foarte schimbat. Bărbatul acela teribil, pe care îmi plăcea uneori să-l imit în relațiile cu elevii mei (mai puțin fumatul în clasă, gest de neconceput), devenise un om trist, șovăitor, timid chiar. Intervențiile sale în dezbateri erau de mare densitate ideatică, dar tonalitatea nesigură diminuă forța argumentativă. Cineva mi-a explicat că

avea grave probleme privind sănătatea și am trăit un puseu depresiv, ca de obicei când observam că lucrurile de mare valoare se risipesc în zadar, că luminoase promisiuni eșuează regretabil. Doar versurile pe care le-a recitat (descopeream că este și poet) erau în consonanță cu timbrul vocal și, probabil, cu trăirile interioare.

Și iată acum o a treia întâlnire cu Adrian Voica, de astă dată prin intermediul lecturii. Cartea sa, „Pepite. Distihuri alese”, apărută în 2022 la Editura „Ghepardul”, cuprinde, cum sugerează și titlul, piese atent selecționate, 480 din probabil câteva mii, căci autorul are în acest sens un parcurs fabulos:

„Distihuri” (2000), „Distihuri noi” (2007), „Distihuri respirând catrene” (2008), „Dicționar de distihuri” (2 vol., 2009, 2010). Abundența nu presupune și lejeritatea redactării. Ideea izbucnită spontan sau în urma unei îndelungate gestații seduce laborios cuvântul ce exprimă adevărul. O mărturisește *SCRIITORUL* însuși pronunțându-se în legătură cu „*finețurile acestei structuri poetice, înălțimea ideilor, lupta permanentă cu expresia, fiecare cuvânt fiind convocat să confere versului sensuri contextuale.*”

Prin distihurile sale, Adrian Voica își asigură calitatea de vajnic apărător al vitalității unei specii lirice cultivate încă din antichitate. Această pereche de versuri strâns unite ca sens i-a pasionat pe elegiacul

Ovidiu, pe Marțial, iar, mai târziu, pe Schiller și mai ales pe Hölderlin. La noi a fost introdus de Samson Bodnărescu, dar dus la perfecțiune de Eminescu prin reunirea a două versuri cu înțeles total: „*Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,/ Prieten blând al sufletului meu.*” El însuși strălucit exeget al versificației, Adrian Voica deține desigur știința perfectă a acomodării prozodice privind această unitate poematică minimă, cum o numește Călinescu. Una dintre cărțile sale, „*Deschiderea arcului*” (2002) este înnobită de prefața Zoi Dumitrescu-Buşulenga, care pune în evidență simbioza lucrativă dintre poet și cercetător : „*Adrian Voica s-a dedicat studiului poeziei pe latura meșteșugului, adică a științei și a artei versificării, și a dat la lumină trei cărți de analiză a metricii, care l-au situat pe primul loc printre specialiștii acestui domeniu [...] Parcurse cu atenție de către cititorul avizat, aceste volume vădesc o evoluție foarte interesantă a cercetării întreprinse de către poetul metrician pe tărâmul versificației.*”

Luând în studiu un eșantion de 20 de distihuri, observăm că, sub aspectul măsurii versurilor, matematica școlară nu pare a avea mare putere. Cele mai multe piese, 12, au versuri echisilabice: 8 silabe (3 bucăți), 9 (1), 10 (3), 11 (4), 13 (1). Celelalte conțin stihuri inegale, diferențele fiind cuprinse între 1 și 6 silabe. Nu contează fragilitatea unei rime sau suspiciunea ce plutește deasupra ei („a fi”/ „copii”; „sublime”/ „tine”). Ținta finală este claritatea cugetării. Cât privește ritmul adoptat,

o spune chiar poetul: „Când mă chemau troheii, la telefon mobil,/ Eram cu amfibrahii acasă la dactil”. Astfel devine versul o comoară trecută prin celebra călimară. Câteodată el se erijează, prin atitudinea defensivă a poetului, în toiag menit să anihileze insultele criticii.

Dacă Shakespeare era subiectul adorației lui Eminescu, acesta din urmă este aureolat de Adrian Voica: „De când pe Eminescu l-avem ca prototip/ Eternitatea are chip”. În salonul distihului, pe care îl stăpânește autoritar, el simte umbra lui Hyperion și predicția maioreșciană conform căreia întreaga poezie română a secolului al XX-lea avea să stea sub semnul lui Eminescu. „Printre versurile crețe/ S-au pitit idei istețe”. Pândind vigilent, Adrian Voica le sechestrează în moara sa literară. Când rezultatele procesului de fabricație a distihurilor îi dau satisfacție, autorul însuși ajunge să se minuneze: „În gândurile mele zgribulite,/ Găsesc din când în când pepite”. Un distih se intitulează „Ars poetica”: singur, nu poate împlini condiția, dar cu mai multe la un loc, poate formula o profesiune de credință. Aflăm că „Distihul e un satelit/ Al spiritului infinit” sau „Distihul e petrolul meu/ Ce din adânc îl scot mereu”.

Poezia nu se învață precum geografia, nu se fură ca meseria, este umbra poetului și statura acestuia contează. „Festina lente” („Grăbește-te încet”) este pentru stihuitor un principiu la fel de important ca pentru pescar sau vânător. Cartea de pe raft este o floare. Deschisă, devine o întreagă lume, amintirea unui timp de fabuloase întâmplări. Cuvintele cărora le place echivocul răsar în mintea poetului și înfloresc în sufletul cititorului, probă concludentă a intrării în perfectă rezonanță. Vocalele și consoanele se sublimează în semnificative icoane, elevând trăirea spre nebănuite puncte cardinale. Poezia este un bob de foc ceresc. Poetul, un visător ocult. În stil argezian, se convertește în arheolog salvând cuvintele pierdute în terna indolență a țărânei. Vorbele deocheate și cele pure își unesc puterile spre a degaja frumusețea din capcana uitării anonime. Noi simboluri trec în vocabule încă înainte ca poetul să pună pixul/ tocul/ penița pe hârtie, respectiv degetele pe tastatură.

Rimele se răsfășă, figurile de stil „vin dichisite/ La margine de vers să se mărite”, „poemu-i ca un brad de jucării,/ Metaforele: globuri aurii...”. Opinia lui Macedonski (logica poeziei este lipsa de logică) dobândește îndreptățită confirmare: „Ilogical cu logic îl impun/ Acei ce scriu cu pană de păun”. Toate acestea au un singur scop: „Îmbracă-te în vorbe, ideea mea frumoasă/ Și în cupeu albastru te urcă grațioasă”.

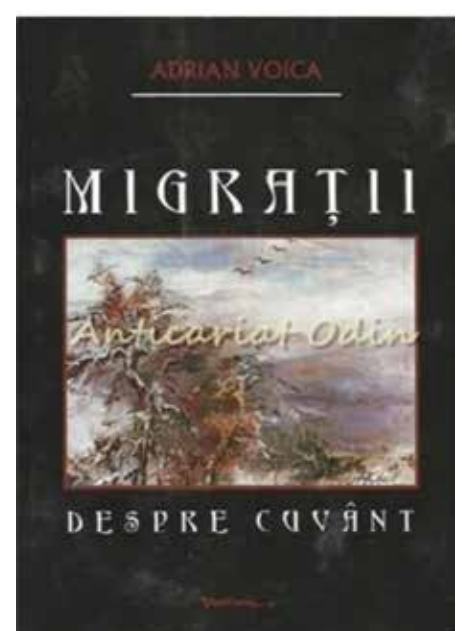
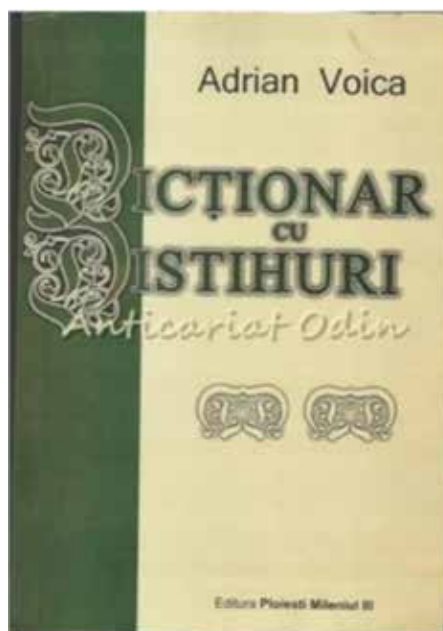
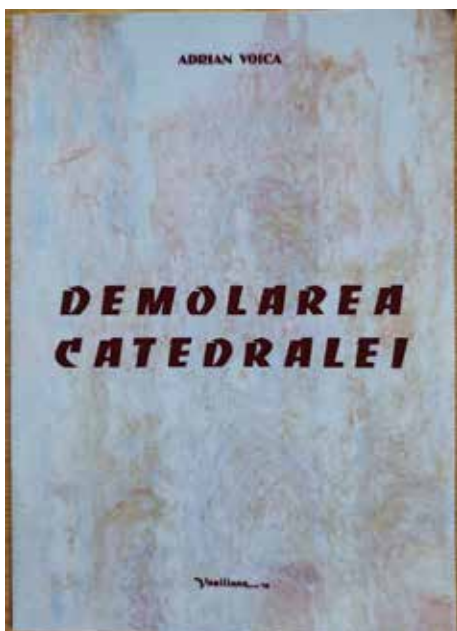
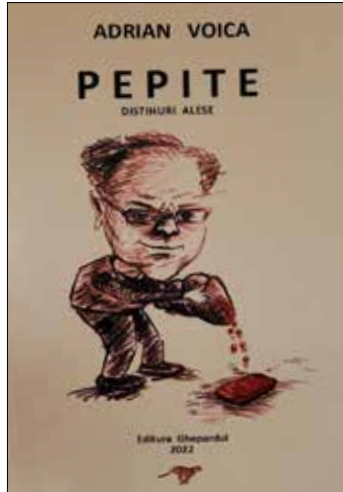
Din înțelepciunea distihurilor rezultă că este imposibil să decelăm dacă merităm sau nu cadoul ciudat numit viață.

Bucuria de a fi presupune și prezența copiilor săltând, cântând de la un gând la altul. Însă viclene capcane pândesc pasagerul labirintului. Tăcerea pădurilor ascunde neliniștea securii. O creangă de dorințe este răpusă de fierăstrăul vorbelor. „Când gândești prea mult, nu-i bine,/ Latră alții-n cor la tine”. Supărat pe spațiu și pe timp, autorul condamnă injustiția: „Suntem egali în fața morții,/ Dar inegali în fața sorții”.

Sfântul sentiment al iubirii își trage totuși rădăcinile din senzualitate: „Ești ca un loz câștigător,/ Când îți dezvălui un picior”. Automat însă frumusețea implică și tristețea. Încruntarea iubitei îngheață trandafirul care fermecător zâmbea. Tinerețea „e ora când livada mânăstirii,/ Se umple de miresmele iubirii”. Bătrânețea te determină să meditezi

că „în orice înăcrare,/ A fost cândva iubire”. Un glas cu palide candori mai cheamă frumusețea din noianul amintirilor.

Multe versuri surprind prin farmecul zicerii („Pe valea ce coboară din vioară”), prin profunzimile ascuse sub un gest banal („Când speli ceșcuța de cafea,/ Omori și visele din ea”), prin sonoritate („Ce frumoasă dropie!/ Aș dori o copie”), prin încărcătura aforistică („Trecutul este mare, iar viitorul mic/ Când aripi de ninsoare sunt vâsle spre nimic”). Cu satisfacție îl redescopăr pe Voica prim, asistentul nostru de altădată, în unele distihuri: „Cârpaciule de vorbe, un vers vreau să-mi refaci,/ Să-mi peticești o rimă și să-mi mai scoți din draci” sau „Oglinda nu vrea să mă mai vadă/ Încât îmi vine s-o arunc în stradă”. Chiar și în declarația testamentară, de a cărei ducere la împlinire îl cred în stare: „Cu mâna scoasă din sicriu,/ Nu voi înceta să scriu...”

HORAȚIU STAMATIN

„ISTORIA CE NU NE MAI ÎNCAPE ASTĂZI“

Recenta antologie de versuri, *Vitrina cu jucării triste*, Ed. Junimea, 2022, 152 p., a regretatului poet ANCELIN ROSETI, prefăcută de eminentul critic literar Gheorghe Grigurcu și însoțită de referințe critice, pune la dispoziția cititorului pagini de lirică selectate din cele trei plachete (*Imperiul mълului*, 1999, *Împăierea lumii*, 2004, *Fericit pe la colțuri*, 2004), publicate în timpul vieții sale. După lecturarea lor putem afirma că avem în fața noastră o mărturie cât se poate de fidelă a ceea ce se vrea să fie creația literară a lui Ancelin Roseti, urmaș al unor vechi familii boierești din Țara Berladnicilor,* el însuși un boier în patria poeziei.

O tematică unitară străbate de-a lungul tuturor poemelor. Într-o construcție barocă a imaginației, într-o sintaxă născătoare de delicii stilistice, moștenite parcă de la maestrul nostru, al tuturor, concitadinul Cristian Simionescu, versurile sale aduc o realitate trăită plener, resimțită în cele mai fine dezarticulații ale ei. Un teritoriu care nu este la îndemâna oricui fiindcă solicită o coborâre dantescă în bolgiile cotidianului. Indexul adună personaje-arhetipuri reprezentative pentru lumea unui „oraș îngrășat de fanteziile sale“. O realitate tragică decăzută sub „retorica bufonului“, condusă de un „bufon al târfelor“, un „bufon înecat în fluviu otrăvit“, unde „neunii risipesc toamna lumii“, aceiași nebuni au „aripi de vultur“ cu o intenție vădit obscură de vreme ce „au pornit în căutarea sufletului născător de trupuri“, unde „îngeri ciufuliți“, unde „trecători de cristal și fantome de piatră“ împreună cu „omul de paie“, cu „limbutul“, „circularul“, cu profeți, clovni, „sfinți iliciți“, alchimiști, „colecționari de zvonuri“, „vânzătorul de lozuri“, „un filosof ... cu o biserică pe umeri“, cu toții vorbind „o limbă în dialectica morții“, cu toții în devălmășie emigrând „în colindul șacalilor“ spre „gușa de pelican a omului politic“. Evident avem o diatribă în nota eminesciană din *Scrisoarea III* declamată de pe „Muntele Satiric“. Se resimte istoria întunecaților ani '90, unde „imperiul mълului“ și „împăierea lumii“ plămădesc aceeași istorie, în deplină falsitate și filistinism: „O patrie fătă de zodia botniței și hrănită de ugerul spitalelor de nebuni“. Unde chiar trimiteri la divinitate nu-și mai au rostul atunci când ea te-mbracă în „cămașa de forță a mântuirii“: „Dumnezeu îmi stă călare pe inimă,/ copleșit de propria-i naștere...“ sau „Dumnezeu cu bube în cap își scutură boarfele, în dosul vorbirii, exersând în grabă, mântuirea pe golgote de mucava“. Avem de-a face cu un biografism hipersensibil: „din gura mea uitată de țipăt cresc iaduri ce se ascut/ și se topesc în filamentele ființei“ sau „strâng în mâini înăcritele sigilii ale fericirii -/ gigantice sloiuri de gheață“, îmbinat cu referințe culturale: „ziua pare un hamlet întemnițat pentru totdeauna în camera de machiaj“.

Realitatea îl trăiește pe autor, și nu invers, e vechea teroare a istoriei: „Răsuflarea înghețată a golemului a căzut asupra-mi, când mă grăbeam spre o captivitate asemănătoare nașterii“. Împăierea se petrece „într-o revărsare de puroi și de rugă fără contururi“. E un peisaj atomizat de la ordinea firească, îngroșat grotesc în părțile care ar trebui să-i dea echilibru, o lume hidoasă, de carnaval, circ, bâlci, abator, o lume telurică, gregară în dezmembrare, prin dislocarea armoniei corporale asemănătoare cea din tablourile lui Francis Bacon, să spunem.

Generatorul de imagini funcționează dihotomic, actantul asumându-și contradicțiile, sensul lor dilematic exprimă dramatismul mesajului, găsim „un nebun cu tâmplele lustruite

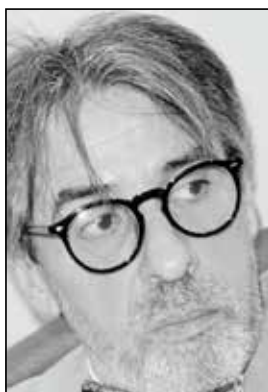
în zori“, „un poet botezat în sârmă ghimpată“, „șuții de buzunare declamă marile poeme antice“, „defunctul și fugarul vor fi compensați“, „mirodeniile și otrava istoriei“, „triumful și ciroul din bârlugul înaltei societăți“, „Eu mă retrag în colivia mea,/ cu toți dumnezeii mei și cu toate lichelele mele“, „întâia mahnire din întâia nădejde se naște“, mai toate cu o nuanță clar ironică, care nu denotă decât o asumare etică, prin deconspirare. De multe ori versurile capătă rezonanța de bronz a unor apoftegme: „unde este geometrie e și o speranță în toate“, „Scrutează în tine și vei vedea cum se plămăiește servitutea“, „istoria se repetă: răsuflarea e un pretext, bucuria o patimă“, „în adâncimi totul devine lege“, „E viața o legendă rostogolită-n culori“, „plânsul nu se măsoară în lumină“. La care se adaugă versuri ce țin de o imagistică, mai degrabă suprarealistă, decât de o exprimare hermetică: „Seducător de vulg, carnea ta fierbinte pisici sinucigașe, tăinuiește!“, „bufnița mi-a înghițit privirea“, „obraz încătușat de ghețuri“, „o aripă răscolitoare de întuneric“, „râsul bicicind orizontul“, „Ard în gura mea lunănarile consolării“, „ploaia intrată pe catalige în oraș“, „zori cu belciuge în nări“, „un curcubeu muieratic lingușește deasupra mea cerul“, „râd cuiele în palme“, prin atașarea neînsușitei atribuții umane.

Ca un Sisif, de astă dată revoltat, clamându-și „vocația de tunar“, poetul declară impetuos: „m-am săturat ... să tot împing lacrima acestei lumi spre vârful nesfârșitului munte“. „Plictisit de civilizația milogilor din urbe, dezgustat de urletul monedelor“, eul poetic se vede totuși „salvat de creditul față de Cuvânt“. Dincolo de tot răul se întrevede un ceva posterior: „simt încolțind, curajos, în mine, un curcubeu mecanic ce zâmbește din toate balamalele sale aceluia care speră să lase cu limbă de moarte ceva“. Răsar îndemnuri ca niște fleșuri de conștiință cu trimitere la divinitatea tutelară: „zdreliți-i prin visele voastre genunchii acestui om fără destin“ sau la sine întreg: „Consolează-te cu ochiul interior și memorează inocența arborilor“ căci „astfel răspunsul tău nu va fi uitat vreodată“. Speranța, în fond, umanismul, dănuie undeva, de aici atitudinea zarathustriană spre renaștere: „eliberați-vă de propriile trupuri, eliberați-vă de voi înșivă!“, „eliberați-vă – respira –!“.

Pe parcurs, poemele din următoarele două volume au evoluat spre limpezirea discursului poetic prin structurare imagistică, lucrurile sunt exprimate mai economicos. În cele din urmă, discursul, de cele mai multe ori, se-ndreaptă spre o potențială Evă, martor tutelar la acest paradis în destrămare: „O! ținătoare a lumii și-a mea“. E părtaşă la ce se-ntâmplă în jur de unde și multe rugăminți către ea, poate cu efect taumaturgic, salvator: „Pune-mă în cumpănă, Femeie“, „Să calci ușor“, „Zădărnicește-mă, Femeie, tu suavă matriță a uimirii“, „slăvește, Femeie, și acest din urmă fel al meu/ de a fi“.

Ca orice poet care se respectă, nu lipsesc profesiunile de credință, traduse prin: „lupta cu cuvintele puse să plodească noi înțelesuri“. E un angajament total, nici o abatere de la jertfă: „eu port tatuate pe-ntinsa mea piele actele voastre/testamentare“. O declarație de dragoste: „port urletul vostru intim în gât“, totul spre a ajunge la un liman mai prielnic vieții, istoriei: „aproape gol, eu învârt această roată/ să vă găsec un rost la țărml crucii“.

* v. Horia Stamatina, *Valea Horăieții – istorie și onomastică de la origine până în prezent*, ed. I, 2003, ed. II, 2016, p. 163...334.

Ancelin Roseti

TEODOR PRACSIU

GHEORGHE GHERGHE . ZĂICOI. OAMENI ȘI LOCURI

Istoricul și cercetătorul Gheorghe Gherghe, bărlădean prin adopție, este originar dintr-un sat oltenesc, Zăicoi, de pe Valea Ploscăi, integrat în 1968 județului Gorj, ca sat component al comunei Dănciulești. Autorul i-a consacrat satului natal un amplu studiu monografic, apărut la Editura Sfera (Bârlad, 2022, 353 p.). De fiecare dată când ajunge în Zăicoi, monografistul se întoarce în chip simbolic în Ithaca, aidoma celebrului erou mitic Ulise, așteptat cu neslăbită încredere de soția lui, frumoasa Penelopa, rămasă în memoria culturală a umanității drept exponenta loialității, credinței, răbdării și fidelității conjugale. Într-o „Scrisoare către urmași” autorul precizează că ar fi dorit să fie înmormântat în satul natal, lângă înaintași. Răspunsul lucid al soției capătă ușoare inflexiuni cinice: „Parcă tu o să știi unde o să fii îngropat!” Resemnat cu privire la posteritate, prevăzător, Gheorghe Gherghe și-a asigurat un loc de veci în cimitirul Eternitatea din Bârlad. Autorul notează apodictic la un moment dat: **viața satului Zăicoi se încheie în cimitir**. Mi-am amintit brusc de zicerea sentențioasă a scriitorului Ion Gh. Pricop, din satul Duda, comuna Duda-Epurenii: „Satul se mută sus, pe Hadadârla!” Acolo se află din 2018 și polivalentul poet, prozator și publicist, care n-a plecat niciodată din orizontul satului său.

Exodul românilor către Vestul prosper este echivalent, în opinia lui Gherghe, cu fuga din istorie. Cioran gândea cam la fel, vorbind de existența românilor în sub-istorie, ceea ce cu o metaforă celebră eseistul a numit „neantul valah”. Născut în vremea „cobilițarilor olteni”, autorul constată astăzi amar că satul s-a împușinat dramatic. Mitologia oltenească, demitizată și remitizată de Marin Sorescu (*La Lilieci*), își estompează ecourile savuroase, pe măsură ce satele intră într-o lentă și ireversibilă implozie. Așezările rurale – spații **închise** și deopotrivă **deschise** spre lume – trăiesc azi o ciudată agonie. Autorul constată că migrația anarhică a românilor a făcut ca între 5 și 8 milioane de conaționali să se afle afară.

Satul Zăicoi, atestat documentar la 1572, a avut un trecut zbuciumat și are un prezent dubitativ. Paradoxul este rostit cu ironie amară: „Satul are asfalt, dar nu mai are oameni!” Și încă o constatare tristă: la 450 de ani de la naștere, în 2022, zăicoienii au uitat să sărbătorească atestarea oficială a satului lor. Unii localnici au refuzat chiar să ofere cercetătorului date despre neamul lor, fiind bănuieșnici și neîncrezători.

Aflăm detalii semnificative despre colegii de joacă ai autorului, despre fântâna cu cumpănă, despre diverse familii ce și-au dus traiul aici timp de mai multe generații, despre proprietățile zăicoienilor, despre onomastica și toponimia locului, elemente de etnografie, primele obiecte de civilizație (bicicleta, patefonul), modul de viață și hrana sătenilor, meseriile, preoțimea, bătrânii și copiii, localnicii morți pentru patrie în secolul XX ș.a. Detaliile cu privire la hrană te lasă gânditor. Sărăcie lucie, alimente puține, sugerând o lume suprarealistă: zeamă de varză îngroșată, mămăligă goală, *zăbic* (bucăți de mămăligă sau de mălai călite în untură), ciorbă de frunze de varză, cârnați oltenești (desigur o delicatose la zile festive).

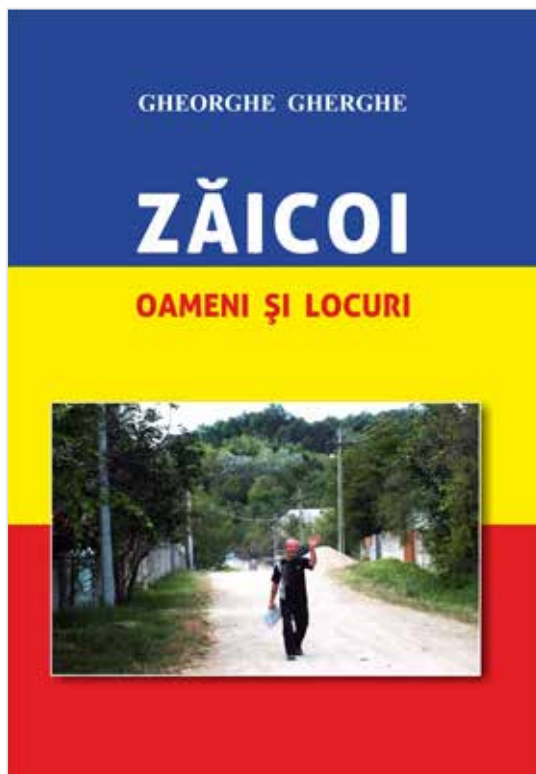
Autorul a realizat un arbore genealogic al neamului său, dar, din păcate, nicio rudă apropiată nu se mai află în Zăicoi.

Vremurile i-au risipit. Sensul cărții este unul sentimental: oameni trec, satul „se topește” inexorabil și undeva, bine ascunsă, pândește uitarea.

Anexele volumului aduc sub ochii cititorului curios și cât de cât avizat o serie de documente zăicoiene: testamente, pomelnice, o listă cu locuitorii satului la 1873, amănunte despre banca rurală, o hartă a comunei, o colecție amplă de fotografii din care nu lipsește autorul nostru și o surprinzătoare conjuncție de istorie literară: comuna Zăicoi și revista „Ion Creangă”, periodic apărut la Bârlad în 1908. Iată cum își dau întâlnire două borne toponimice care au marcat destinul monografistului.

Gheorghe Gherghe iese din canoanele cercetătorului standard prin structură psihointelectuală și prin scriitură. Stilul său este al unui monografist dezinhbat, sentimental cu măsură, un ironic bine temperat, dispus să facă observații critice, dar și să se înduioșeze. Filosofia istoriei pe care o cultivă scriind despre satul natal este aceea a unui fatalist nevindecabil: „secolul înaintea”, oamenii mor și ajung în cimitir, satul se modernizează și deopotrivă se împușinează, românii se află angajați în cel mai amplu și tragic exod din istoria lor și nu mai este nimic de făcut. *Corsi e ricorsi*. Creștere și descreștere. Un vânt al extincției bate peste capetele urmașilor dacilor și romanilor.

Sper din toată inima ca Gheorghe Gherghe să nu aibă în totalitate dreptate în prezicerile sale și neamul românesc să-și regăsească busola mării întoarcerii a cursului istoriei. Ceea ce înseamnă axa coeziunii naționale, un nou proiect de țară, cu argumentele demnității și suveranității ce ne vor asigura renașterea, aidoma păsării Phoenix.

GHIȚĂ CRISTIAN

PREOTUL ALECU DUMITRAȘCU-TĂUNE ȘI POEZIILE LUI

În prefața volumului „Balade adunate și îndreptate”, scrisă de Vasile Alecsandri, apare sintagma *Românul e născut poet*, ca titlu al unui text scris din admirație față de geniul marelui poet anonim, identificat de scriitor ca fiind poporul. *Românul e născut poet! Înzestrat de natură cu o închipuire înaltă și cu o inimă simțitoare, el își revarsă toate tainele sufletului în melodii plăcute și în poezii improvizate... căci nu știe încă nici a ceti nici a scrie. De-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțemirile; își cântă iroii țerii, și astfel sufletul lui este un isvor nesfârșit de dulce poezie*, scria Alecsandri în cartea tipărită în anul 1852 la Iași.

Afirmația este confirmată de bogăția de nestemate literare ce aparțin nenumăraților creatori din literatura populară și cultă ce au îmbogățit tezaurul culturii naționale și universale.

Între creatorii de poezie laică și religioasă, vom remarca mai întâi pe mitropolitul Dosoftei, care la 1673 a scris prima poezie cultă, *Psaltirea în versuri*. Un fragment din *Psalmul lui David – 1: Ferice de omul ce n-a merge/ În sfatul celor fără de lege/ Și cu răii nu va sta-n cărare,/ Nici a șede-a-n scaun de pierzare./ Ce voia lui va fi tot cu Domnul/ Și-n legea lui ș-a petrece somnul,/ De să va-nvăța de zi, de noapte,/ Să-i deprinză poruncile toate...*

Dintre monahii care au cochetat cu zeița poeziei, Clio, am putea să menționăm pe preotul Alexei Mateevici, care ne-a lăsat o „comoară” nemuritoare: *Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată/ Un șirag de piatră rară/ Pe moșie revărsată...*

Lista poate continua cu alți creatori de poezie religioasă și laică: Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic și Tudor Arghezi, care a trecut pe la mănăstirea Cernica, trecere fructificată în „Psalmii” săi și în toată creația sa.

Aici și acum, evocăm un fiu al Covurluiului istoric, născut pe Valea Horincei, în cătunul Posada, comuna Cavadinesti, la 1 aprilie 1900, pe numele său, Alexandru Dumitrașcu-Tăune, *frumos și blond ca un Cupidon, un suflet vesel și trist – fire de poet, cu o voce plăcută de tenor sopran în alto, frumos la chip, frumos la suflet, frumos la glas*. Noi adăugăm – și un romantic:

*Când umbra nopții se destramă
Și albe zori se-nfiripează,
Al clopotelor glas de aramă
Ce piere-n zori pe largul șes,
Atât de mult mă-nduioșează!...
Căci poartă pe aripi durere
Din sufletul ce mi-am ales
Să-mi fie mie mângâiere.
(Când umbra nopții, în „Colinda”, numărul 7, august 1928).*

A urmat școala elementară în satul natal, apoi a început Seminarul la Galați, și l-a terminat la Huși, în 1923. Totodată a absolvit și Școala Normală din aceeași localitate, obținând diploma de învățător, pe baza căreia Ministerul Învățământului l-a repartizat ca titular la Școala din Giurcani, județul Roman, unde mai funcționase ca suplinitor, timp de doi ani, în cătuna Valea Ursului.

Sub influența numeroaselor lecturi din poezii clasici și în special din lirica lui Eminescu la vârsta de 19-20 de ani, a conceput *Glossa*, pe schema: *Viața-i un feeric vis/ Pe a vremii pânză sumbră/ Într-al Neantului abis Ea se pierde ca o umbră...* pe care a cizelat-o

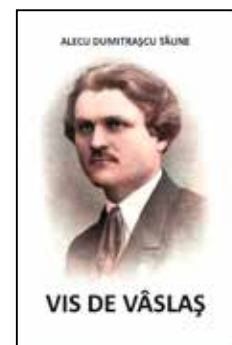
și a publicat-o, mai târziu, într-o formă definitivă.

Înzestrat cu har, publică sub semnătura A.T. Horincea, în revista „Zori de ziuă” din Câmpina-Prahova, poezia *Vis de vâslaş*, dar concepte și alte creații inspirate din bucuriile și necazurile vieții, frumusețile naturii și locurilor natale, lunca Horincei și a Prutulului, dar și de sentimente de dragoste.

În 1925, se căsătorește „din dragoste” cu Teodora (Dora) Lichiardopol din Târgu Bujor, căreia îi va dedica un ciclu de poezii, intitulat *Cântece pentru Dora*, din care cităm:

*Vino, vin a mea mireasă,
Lângă pieptu-mi să te strâng,
Să pornim în dans de nuntă
Și aleanul să mi-l sting...*

*Mai frumoasă și mai dulce,
Ești acuma ca oricând,
Cu ghirlanda de beteală
Și cu bucle fluturând...
(La nuntă)*

Revine în comuna natală și, în 1926, este hirotonit preot la parohia „Sf. Neculai”- Gănești I-Cristești, pe care o va sluji timp de 30 de ani, cu mici întreruperi, 1939 – 1941, când se transferă la parohia „Sfântul Gheorghe”-Deltă, iar, în 1963, la parohia din Balabancea-Tulcea, de unde, în 1971, va ieși la pensie și se va stabili la Balotești, în județul Ilfov.

Pasionat de cultură și cu gândul de a-i lumina pe țăranii din comuna natală, și nu numai, scoate în 1928, împreună cu învățătorul Ioan Petcu, poet și el, *Colinda, revistă literar-culturală*, în care va publica schițe, povestiri și poezii. Va antrena și alți intelectuali: preoți, învățători, avocați, ș.a. dornici de afirmare și de a-și expune propriile creații. Tot aici vor fi publicate și multe poezii ale lui George Tutoveanu.

Animat de intenții empatice, între anii 1934-1935, cu ajutorul Prefecturii Galați, începe construcția noii biserici de la Cristești *cea mai monumentală Biserică de pe Valea Horincei*, după cum o definea însuși părintele Dumitrașcu.

Între 1935-1936, scoate singur câteva numere din revista „Frăția creștină” și publică în „Revista Vremii” poezia *Din umbra nopții de iarnă*.

Între 1937-1939, colaborează la revista „Căminul” a Episcopiei Dunărea de Jos, în care publică poeziile: *În noaptea Învierii, Totul este trecător, Hristos se naște, Pilda cu cei chemați la nuntă*.

Poet de factură semănătoristă, cu mult talent și capacitatea de a alterna versuri ritmate în care se resimt influențe din Alecsandri, Coșbuc, Șt. O. Iosif, poeziile sale, ca și proza, au un farmec aparte, specific perioadei interbelice, și inspiră nostalgie pentru vremuri trecute, pline de liniște, pace spirituală și materială.

Cu regretul de a nu-și fi putut publica toate poeziile adunate în trei caiete, peste 200, părintele Alecu Dumitrașcu și-a încheiat ciclul pământesc la 28 august 1978, la Balotești-Ilfov.

Cu un gând pios pentru preotul care m-a botezat în credința ortodoxă, am publicat, cu ajutorul și acordul familiei, creațiile sale, adunate și nepublicate în timpul vieții, făcându-ne astfel, o datorie de onoare.

Volumul *Vis de vâslaş* a fost tipărit la Editura Sfera în 2022, în condiții grafice de excepție, datorate artizanului Bogdan Artene.

ROXANA GALAN

REGENERAREA LUMII LA ÎNCEPUT DE AN: NOUL AN

Într-o lume a declinului spiritual, mitul intră în uitare, dar „teroaarea istoriei” de care vorbește Eliade în mai multe capitole din opera sa (istoria religiilor, eseuri, prelegeri) îl reinventează, dacă reușim să scăpăm de sub obsesia cotidianului.

Avem deci un timp ce se înscrie în cursul istoriei care se demitizează, dar dincolo de orice tendințe ateiste, omul remitizează lumea, pentru că nu poate trăi în afara simbolurilor prime. Dacă profanul ne acaparează cea mai mare parte din timpul petrecut alături de cei dragi, de cunoștințe, apropiați, cel sacru ne aduce pe linia de plutire în momente de răgaz spiritual, ce urcă de la meditație, rugăciune, dialog cosmocratic, până la credință.

Sacru ne inundă atâta timp cât îl recunoaștem și-l acceptăm ca nevoie de echilibru, de speranță și de credință că vom mai trăi dincolo de timpul istoric ce are un sfârșit, sfârșit pe care omul contemporan îl împinge tot mai departe prin diferite mijloace: primare, medicale, psihice: tărie, voință, concentrare, meditație, practici orientale foarte la modă azi. Orice om care-și rezervă o infimă parte din timp meditației descoperă oriunde sacru în existența rudimentar-profană: un obiect ce consacră viața, un element personal care amintește de nașterea, moartea cuiva drag, simboluri ale unor credințe: icoane, crucifixe, obiecte cu sens apotropaic, fotografii etc.

Sacru este atemporal și, prin el, ajungem la regenerarea timpului și a vieții, de aceea, afirmă Mircea Eliade, el apare în perioade ritmice ale anului fiind consacrat, la nivel omenesc de înțelegere, de moștenire a unor tradiții, ca un nou început. De fapt, sacru este regenerare continuă a cosmosului, și ceea ce ne învață vechile religii, sinteze ale unor mituri venite din *illo tempore*, este că există un timp veșnic reintegrat, repetitiv, care se produce periodic la sfârșit de an și care face posibilă credința în nemurirea sufletului dincolo de moarte (adică, creștinism - învierea morților în vremea de apoi, reluarea ciclului vieții după prăbușirea apocaliptică a lumii).

Noul An echivalează la toate popoarele lumii cu ridicarea tabuului asupra noii recolte care, astfel, este declarată comestibilă pentru toată comunitatea.

Adoptarea anului solar are origine egipteană: 360 de zile, 12 luni a câte 30 zile și știm preocuparea acestui uimitor popor pentru astrul diurn, marele zeu care moare și învie zilnic: Ra se naște copil, crește în miez de zi ajungând matur și moare bătrân, coborând în lumea umbrelor, apoi, învingând tenebrele morții, apare din nou pe cer, reluând ciclul.

Încheierea unei perioade temporale, sau temporare pentru cel care recunoaște sacru, presupune începutul altui timp reînnoit, care cere purificări, posturi, ritualuri, mărturisirea păcatelor, venerarea morților (strămoșii), pentru a se putea produce regenerarea periodică a vieții.

An Nou înseamnă o nouă Creație, repararea actului cosmogonic inițial, regenerarea timpului și abolirea istoriei. Ceremoniile cuprind: 1) expulzarea demonilor prin post, zgomote, stingerea și ațâțarea focului, țipete, lovituri; 2) ritualuri pentru zilele dinaintea Noului An.

Există credința că spiritele rele pot fi alungate cu ajutorul unui „țap ispășitor” (un animal) ce joacă rolul unui vehicul care scoate în afara spațiului comunității răul instaurat. Adesea, la sfârșit de an au loc lupte rituale, dansuri sau orgii colective (v. misteriiile). În timpul acestor manifestări, sufletele morților se apropie de locuințele celor vii, care le ies respectuos în întâmpinare (strămoșii) și care sunt venerați câteva zile, apoi sunt conduși în procesiune la hotar sau alungate.

În această perioadă, la majoritatea popoarelor au loc ceremonii de inițiere a celor tineri în viață. Toate aceste manifestări: alungarea demonilor, a bolilor, a păcatelor, inițieri etc. au coincis cu Anul Nou. Rar se întâlnesc atât de multe evenimente ce au loc într-un timp atât de scurt.

Retrăirea începuturilor, regenerarea timpului au ca sursă reluarea cosmogoniei. La babilonieni, de exemplu, în timpul ceremoniei *akitu* se recita poemul Creației, *Enuma Eliș*: lupta dintre zeul Marduk și monstrul Tiamat.

La creștini, cele douăsprezece zile dintre Crăciun și Bobotează arată, prin noaptea de trecere dintre ani, Anul Nou, că regenerarea este posibilă. Se știe că la început de an, când morții pot reveni printre cei vii, timpul poate fi suspendat, aneantizat și nemurirea poate deveni reală. Numai atunci reînvierea trupurilor este posibilă, ceea ce înseamnă o nouă eră, început nou.

Regenerarea continuă a timpului prin *creatio* este prezentă în mitologia românească prin reîncarnarea naturii cu ajutorul încarnării săvârșite de Crăciun. Petru Caraman spune că termenul nu se găsește decât la slavii din imediata apropiere a românilor, iar în limba dacă ar fi însemnat tot *creațio* sau ceva asemănător.

La orice popor creator de istorie, regenerarea actului cosmogonic îmbracă o importanță covârșitoare în raport cu trăirea timpului sacru. La noi, plugușorul, semănăturile, zeul Crăciun sunt manifestări precreeștine: Crăciunița, (soața bătrânului Crăciun), ajută pe ascuns Fecioara să nască, deși îi fusese interzis de către soț. Descoperind, Crăciun îi taie mâinile, iar Fecioara i le lipește la loc, iar bătrânul, realizând ce a făcut, arde un butuc de brad, care va deveni simbol al sărbătorii (dar în mitologia noastră are multiple semnificații: *axis mundi*, însoțește obiceiuri legate de căsătorie, moarte etc.). Aici, însă, are corespondențe orientale, legate de astrul diurn. Crăciun cântă și dansează în jurul focului de brad, apoi oferă daruri copiilor: lapte, urdă, caș etc., pentru a fi binecuvântat, iertat.

Plugușorul este considerat un fapt istoric mitizat: opera împăratului Traian (Bădița) extinde la maximum agricultura în Dacia cucerită, ce trebuia să devină grâнарul Imperiului. Plugușorul ar reprezenta „sinteza unui tratat de agronomie folclorizată” (v. scenariul mitico-ritual al cucilor-bătaia chiuliciului = bici în vârf cu o opincă ruptă).

Există, la noi, reprezentări mitologice ale Anului Nou: bătrânul An are doisprezece feciori, numiți după luni, care lucrează la vie, strâng vinul într-un butoi și beau succesiv

după cepul lui, așezat deasupra celuiilalt, fiecare așteptându-și rândul; dar Făurar, cel mai mic, trebuia să bea întotdeauna ce rămânea, așa că se înfurie și bea tot vinul, apoi fuge de frații mai mari și scapă. Apar mitizate lunile, zilele săptămânii înfățișate ca sfinți și sfinte, ceasurile din zi și din noapte, ceasuri bune și rele etc. Toate aceste aspecte, atât de amănunțit imaginate și explicate, dovedesc apartenența culturii arhaice (populare) românești la marea cultură mondială. Tocmai acele amănunte specifice plaiului nostru milenar, care își găsesc legături clare în miturile european-orientale, demonstrează integrarea noastră ca popor trăitor într-o zonă lăsată moștenire unui neam care a depășit cadrul milenar al oricărei mari civilizații cu care am avut legături la gurile Dunării sau în spațiul carpato-pontic.

Astfel, regenerarea cosmică are, la orice popor, un rol simbolic prin semințele care vor rodi pământul. Și aici se cunosc mitologii cu adevărat minunate care transformă sămânța în zeități ca Demetra, la greci, Ceres la romani, Isis la egipteni, Mielikki, la finlandezi, Bendis, se pare, la daci/traci... Semințele, agricultura, în sens extins, a fost dăruită omului prin zei, eroi civilizatori, de aceea plugul care intră primăvara în pământul-mamă, creând brazde pentru a da rod, e o binecuvântare pentru noul an, prin care se aduc mulțumiri creatorului.

La fel, zidirea unei case simbolizează o viață nouă, care va atrage după sine o nouă familie, nașterea unei noi vieți; de aceea se aduc jertfe, se fac sacrificii prin ridicarea unui rug, arderea unui trunchi, (v. Crăciun)... La indieni și iranieni, există un zeu al focului cu puteri aparte, cel care participă la nașterea fiecărui An ce se confundă cu Prajapati, creatorul. Zeul Agni,

zeul focului sacru, este în fapt altarul jertfei, construit din 720 de pietre, reprezentând 360 de zile și 360 de nopți.

Se crede că iranienii (sumerienii) au sărbătorit primii Anul Nou. Romanii au început această consacrare a anului în vremea creării Calendarului Iulian (Caesar). Ei au dedicat Anul Nou lui Ianus, zeul porților, al intrărilor și începuturilor, și au numit prima lună din an, Ianuarie.

Înnoirea lumii are legătură și cu înscăunarea regilor: în Egipt, noul faraon ridică brațele spre cer creând o „axis mundi” care sugerează începutul creației.

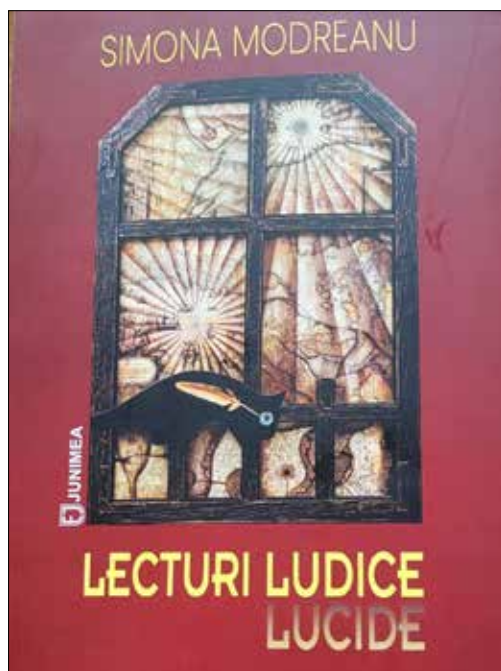
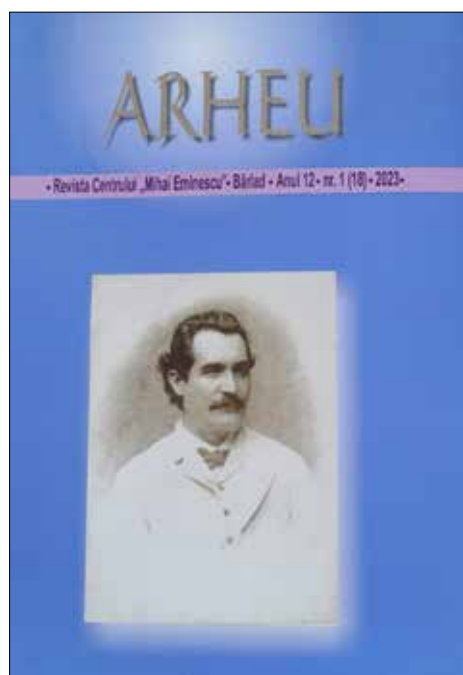
Nemuritorii, se crede, sunt prezenți pe pământ prin locuința, (coliba) considerată sacră: casa reprezintă universul: tavanul este cerul, podeaua pământul, pereții cele patru puncte cardinale, focul-hornul, legătura cu zeii, ușa deschiderea către natură-univers etc.

Dincolo de tot ce ar mai putea fi spus pornind de la studiile făcute de Mircea Eliade, acest împătimit fascinat de credințele străvechi, dincolo de sutele de exemple aduse de folcloriști și alți cercetători ai vechilor mitologii și religii din istoria tuturor civilizațiilor, există oriunde în lume mituri care atestă o degradare continuă a universului populat de oameni, o regresie necesară, care, o dată pe an, suportă o întoarcere la începuturi, o reînnoire a timpului, care trebuie consacrat Marelui Creator, ce reface cosmogonia, pentru ca totul să o ia de la capăt într-un An Nou.

Bibliografie:

1. M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Eseuri, *Drumul spre centru, Sacrul și profanul*;
2. Romulus Vulcănescu, *Mitologie românească*.

SEMNAL

TEODOR OANCĂ

DIN ANTROPONIMIA ROMÂNEASCĂ (IV)

Cea mai veche influență străină exercitată asupra antroponimiei românești a fost cea slavă. Acest lucru s-a petrecut în timpul simbiozei româno-slave, după secolul al V-lea, când slavii își fac apariția în Europa de Est, așezându-se și pe teritoriul locuit de români. Această veche populație slavă a fost treptat asimilată de populația românească mai numeroasă și continuatoare a elementelor de civilizație romană. Influența slavă asupra limbii române s-a exercitat atât la nivelul vocabularului, cât și la cel al numelor de persoană.

Al. Graur, în *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, 1954, identifică 1419 cuvinte ca fundamentale în limba română, din care 827 de origine latină, 24 de origine autohtonă și 305 de origine slavă. Toate cuvintele de alte origini decât cea latină sau autohtonă s-au impus în dauna celor latinești sau autohtone, chiar dacă noțiunile respective sunt de neimaginat ca absente dintr-o limbă. Câteva exemple: *bucura, citi, coborî, dovedi, drum, gât, grijă, hrăni, iubi, lipsi, lovi, milă, muncă, obicei, obraz, odihni, omorî, opri, pipăi, poftă, porni, pricină, prieten, primi, privi, sărac, sfânt, sfârși, stăpân, vesel, vorbă* etc.

Adoptarea de către români a unor nume de persoană slave a fost un fapt firesc în natura relațiilor dintre cele două populații. Așa cum s-au întâmplat lucrurile și în alte părți, numele noi au fost adoptate mai întâi de persoane din stratul superior al societății. Ne explicăm în felul acesta de ce printre primii voievozi moldoveni și munteni au fost persoane care purtau nume de origine slavă.

În secolele al XIV-lea – al XVI-lea au domnit în Țara Românească voievozi români care purtau nume ca: Tihomir-Togomer, Vladislav-Vlaicu, Radu I, Dan I, Mircea cel Bătrân, Vlad

Uzurpatorul, Dan al II-lea, Radu al II-lea, Vlad Dracul, Mircea, fiul lui Vlad Dracul, Vladislav al II-lea, Vlad Țepeș, Radu cel Frumos, Mircea, Vlad Călugăru, Radu cel Mare. În aceeași perioadă au domnit în Moldova: Dragoș, Bogdan. Ceilalți poartă nume calendaristice: Petru, Roman, Ștefan, Alexandru, Iliș, Alexăndrel.

Numele de origine slavă au pătruns și în straturile de jos ale societății, prin imitare.

În ce privește „influența limbii grecești bizantine asupra limbii române, aceasta este numai de natură lexicală” (Ovid Densusianu, *Istoria limbii române, vol. I, Originile, vol. II, Secolul al XVI-lea*, București, 1961, p. 230).

Influența antroponimiei de origine grecească s-a manifestat și înainte de perioada fanariotă (1711-1821), însă în timpul acesteia Moldova și Țara Românească au cunoscut o certă afirmare a istoriografiei, a învățământului, atât în limba română, cât și în limba greacă.

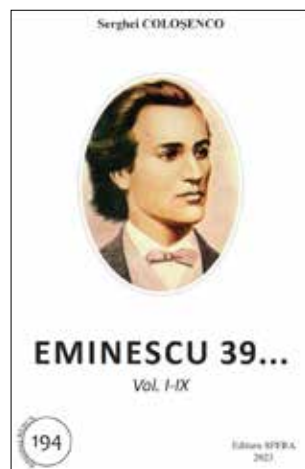
Prezența unui număr considerabil de greci în țările române în secolul al XVIII-lea explică îmbogățirea antroponimiei românești cu nume personale, marea majoritate existente în calendarul ortodox. Reținem, totodată, numele derivate cu sufixul diminutival de origine grecească *-ache*, rezultând nume active, care nu erau de botez, dar care îi numeau în familie sau în anturajul social atât pe boieri, cât și pe cetățenii de rând: Andronache, Anghelache, Costache, Dumitrache, Enache, Manolache, Nicolache, Petrache, Ștefanache, Tudorache etc. De la nume primare derivate cu acest sufix au rezultat hipocoristice ca: Lache, Mache, Nache, Pache, Rache, Sache, Tache, frecvente în secolul al XIX-lea, care și-au consolidat prezența în antroponimia românească încă din acea vreme ca nume de familie.

NECONTENIT, EMINESCU...

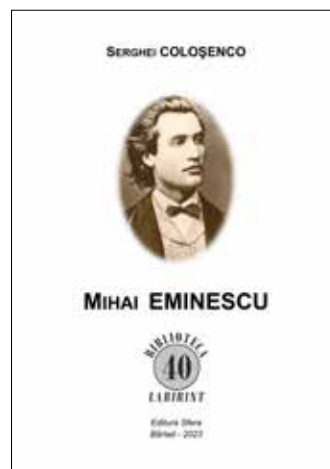
Poetul Nepereche a fost omagiat și anul acesta, la 15 ianuarie, de Serghei Coloșenco prin:

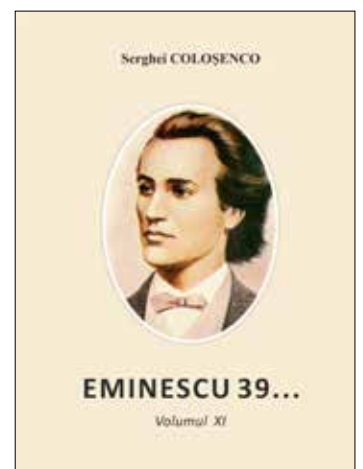
Volumul are o prefață semnată de Aristotel Pilipăuțeanu,

placheta cu nr. 194 a *Bibliotecii Rebus*

și printr-o altă plachetă a *Bibliotecii Labirint*.

Volumul XI al serialului „*Eminescu 39...*”, pe care autorul și l-a făcut cadou de ziua sa de naștere.

Cele 4 tipărituri au apărut la Editura Sfera din Bârlad.

SIMION BOGDĂNESCU

TRĂDĂTOAREA MEA HAINĂ

N-am să te mai agăț în cuier
moale ca o veveriță lunatică,
sperioasă, de toamnă, împușcată,
muta mea, străvechea mea,
trădătoarea mea haină,

N-am să mai vorbesc
pe-ntuneric niciodată
cu mânecile tale vlăguite, beat
n-am să le mai sărut
cu sfințenie atârând pe omeraș în șifonier
ca mâinile mamei mele, fără păcat,
străvechea mea, muta mea,
rufoasa mea, trădătoarea mea haină.

Deja am început să miros
a levănțică, a câmp, a mohor.
Deja presimt că stau gol
spânzurat deasupra unei ape întunecate,
a unei feluci întunecate.
Deja iubita mea parc-a fost uzată
– o cârpă de-mprumut
cusută pe margini, un petic în gri
la coate, o trădătoare cusătură de prisos...

Într-o zi neînsemnată,
plină de ciulini, de spini, de cenușă, de scai
zeii te vor găsi aruncată pe plajă
singură, roasă, morbidă, șifonată, târfa
trădătoarea mea haină,
muta mea haină,
străvechea mea haină,
ca și cum ai fi ajuns
din nebăgare de seamă
și tu un stârv
și n-ai fi știut vreodată
în vremuri și-n vremi
la țărnul mărilor
de trupul și de sufletul meu...

ÎNTRE DEZILUZII

Între deziluzii stă masa de scris
a poetului
din lemn, din tăceri pietrificate,
din zboruri condensate de pescăruși.
Masa de scris a poetului
ține pe ea un stilou și un teanc de hîrtii,
imaginea melodiilor lumii,
un sfeșnic de teamă, ochelari de-mprumut
și-un portret de vid în cuarț.
Dac-ar avea gură, masa poetului,
masa de scris a poetului,
v-ar povesti deziluziile sale, trădările
de care a avut parte în iubire,
toate eșecurile la care nici nu s-a gândit.
V-ar povesti câte a îndurat
noaptea, înainte de nașterea poeziilor;
v-ar povesti și că tot ea va susține
cu tărie și resemnare
leșul poetului,
cînd vor începe în lume să umble statuile

Traducere în limba spaniolă de CARMEN BULZAN

MI ABRIGO TRAIADOR

Ya no te voy a colgar en la percha
suave como una ardilla lunática,
aterrador, otoñal, disparado,
mi mudanza, mi antigua,
mi abrigo traidor,

No voy a hablar más
en la oscuridad nunca
con las mangas cerradas, borracho
nunca más tengo que besarlos
con la santidad colgada de la percha del armario
como las manos de mi madre, sin pecado,
mi antiguo, mi mudanza,
mi harapiento, mi abrigo traidor.

Ya he empezado a oler
a la lavanda, al campo, al trigo.
Ya siento que estoy de pie desnudo
colgado sobre un agua oscura,
de un barco oscuro.
Ya mi novia parecía haberse desgastada
– un paño de préstamo
cosido en los bordes, un parche en gris
en los codos, una costura traidora superflua...

En un día insignificante,
lleno de cardos, espinas, cenizas, cuero
los dioses te encontrarán tirado en la playa
soltero, robusto, mórbido, arrugado, perra
mi abrigo traidor,
mi abrigo mudo,
mi vestimenta antigua,
como si hubieras llegado
por desprevenidos
y tú una garza
y nunca lo habrías sabido
en tiempos y climas
a las orillas de los mares
de mi cuerpo y de mi alma...

ENTRE DESILUSIONES

Entre desilusiones está la mesa de escritura
del poeta
de madera, de silencios petrificados,
de velos condensados de gaviotas.
La mesa de escritura del poeta
sostenga en ella un bolígrafo y una pila de papeles,
la imagen de las canciones del mundo,
un candelabro de miedo, gafas de alquilar
y un retrato de un vacío en cuarzo.
Si tuviera una boca, la mesa del poeta,
la mesa de escritura del poeta,
contaría sus desilusiones, las traiciones
que tenía en amor,
todos los fracasos en los que ni siquiera pensó.
Ella les diría cuánto soportó
por la noche, antes del nacimiento de los poemas,
les diría y que todo lo que ella apoyará
con fuerza y resignación
el cuerpo muerto del poeta,
cuando las estatuas comenzarán a caminar en el mundo.

VIAȚA ACADEMIEI

Sâmbătă, 10 decembrie 2022, ora 11, foaietul Teatrului „Victor Ion Popa” a găzduit o interesantă activitate culturală, prilejuită de debutul editorial al poetei Ioana Dor, cu volumul „Logodnă în singurătate”. Cartea a văzut lumina tiparului la Cronedit Iași, cu susținerea Academiei Bârlădene, a Primăriei și a Consiliului Local Bârlad.

Publicul numeros, select și receptiv, a urmărit atent introducerea

Poeta Ioana Dor

În imagine: Ioana Dor, Simion Bogdănescu, Valeriu Stancu, Teodor Pracsu, Elena Monu.

făcută de moderatoarea Elena Monu și prezentările scriitorilor Valeriu Stancu, Simion Bogdănescu și Teodor Pracsu, prezentări urmate de intervențiile doamnelor Marieta Stafie și Elena Popoiu.

Imagine din sală: pe primul rând, în dreapta, invitatele noastre, Daniela Oatu și Mariana Stancu.

Poeta Ioana Dor a mulțumit cu emoție prezentatorilor, publicului și a dezvăluit câteva trăsături estetice și momente din biografia sa, a citit din creația proprie și a dat numeroase autografe cititorilor.

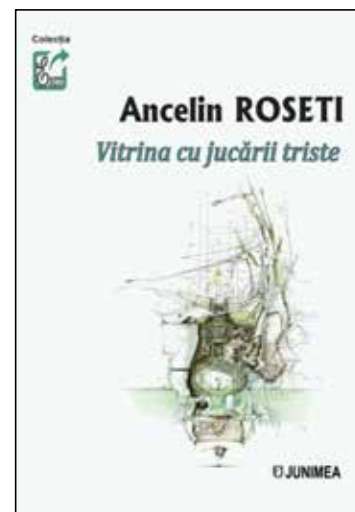
Sâmbătă, 17 decembrie 2022, ora 10.30, a avut loc la sediul nostru ultima reuniune a anului. În program: prezentarea cărții „Zăicoi. Oameni și locuri”, autor Gheorghe Gherghe, apărut anul trecut la Editura Sfera, Bârlad. Volumul a fost prezentat de invitații speciali ai reuniunii: Teodor Pracsu, Laurențiu Chiriac, Gruia Novac. Au luat de asemenea cuvântul Ștefan Mihai, Georgeta Popovici Strat și, desigur,

Protagonistii reuniunii: Elena Monu, Teodor Pracsu, Gruia Novac, Laurențiu Chiriac, Gheorghe Gherghe.

autorul. Cu aceeași ocazie a fost lansat nr. 4(89) al revistei „Academia Bârlădeană”, prezentat de Elena Popoiu. În revistă, la rubrica „Pledoarie pentru școală”, apare articolul „Dialog pentru schimbare” al profesoarei Otilia Vîrvorea, care i-a invitat la reuniune pe patru dintre membrii Biroului executiv al Consiliului Elevilor de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, participanți la două recente evenimente organizate la nivel național în București: Gala Drepturilor Copilului și Forumul Copiilor și Tinerilor din România; în numele lor a vorbit Bianca Pintilie, președinta Consiliului Elevilor. O nouă, salutară, deschidere a Academiei spre publicul tânăr.

Sâmbătă, 21 ianuarie 2023, ora 11, Clubul Junimea Scriptor a organizat la Bârlad, în Sala Bibliotecii „Stroe S. Belloescu”, ediția specială cu nr. 184 a reuniunilor sale. Manifestarea a avut ca subiect lansarea cărții lui Ancelin Roseti, „Vitrina cu jucării triste”, recent apărută la Editura Junimea, în Colecția „Exit”. Au colaborat: Academia Bârlădeană și instituția gazdă, reprezentată de directoarea Cristina Vizitiu. Un public numeros a ascultat cu mare interes comunicările susținute de invitații speciali ai manifestării: Simona Modreanu, director Editura Junimea, Nicolae Corlat, redactorul revistei *Hyperion*, Lucian Vasiliu, fondator și coordonator al revistei „Scriptor”, prof. Elena Monu, președinta Academiei Bârlădene, prof. Gruia Novac. S-a implicat în pregătirea manifestării

Prezidiul reuniunii dedicate poetului Ancelin Roseti: Cristina Vizitiu, Gruia Novac, Nicolae Corlat, Simona Modreanu, Dumitru Boroș, Elena Monu, Lucian Vasiliu.

În dreapta imaginii, Simona Nedelcu, soția poetului omagiat.

Pe scările Bibliotecii, organizatorii și participanții la reuniunea din 21 ianuarie.

Roxana Galan

comemorative doamna Simona Nedelcu, soția poetului, împreună cu alți membri ai familiei.

Duminică, 22 ianuarie, ora 11, la sediul Academiei Bârlădene, prof. Roxana Galan a reluat ciclul Conferințelor academice. Tema aleasă: „Anul Nou. Regenerarea lumii la început de an.” Pornind de la ideea că la orice popor creator de istorie, regenerarea actului cosmogonic îmbracă o importanță imensă în raport cu trăirea timpului sacru, expunerea a pus

accentul pe reprezentări mitologice ale Anului Nou. Incitați de tema în discuție, au luat cuvântul: Ștefan Mihai, Georgeta Popovici Strat, Gheorghe Ghergh.

Marți, 24 ianuarie, 2023, ora 12.30, Academia Bârlădeană a ținut să omagieze Actul Unirii Principatelor, care a pus bazele statului național unitar român, prin invitarea prof. univ. dr. Cătălin Turliuc, specialist în istoria modernă a României și cercetător științific la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” Iași.

Reputatul istoric a susținut conferința: „Alexandru Ioan I în memoria contemporanilor. Reflector peste timp”.

Invitatul Academiei Bârlădene, prof. univ. dr. Cătălin Turliuc.

În tabloul lui Stavru Tarasov, Elena Monu i-a identificat pe membrii cvartetului; Stavru Tarasov însuși, Isac Weinfeld, Sașa Canzigel, Emanoil Boteanu. Singura prezență feminină este Elena Boteanu, născută Pogonat.

Expunerea l-a vizat pe Cuza, omul Unirii de la 1859, dar și Domnitorul reformator al Principatelor Unite. Invitatul a dăruit Bibliotecii Academiei și celor prezenți exemplare ale cărții sale „Alexandru Ioan I și Epoca Sa”, apărută în 2022, la Editura Junimea. În continuare, surpriza... „anunțată” de președinta Academiei Bârlădene, în legătură cu volumele (cinci!) editate tot la Junimea, „Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică”, avându-i drept coordonatori pe Cătălin Turliuc, Mircea Munteanu și Alexandru Rufanda: este vorba de informații, edite și inedite, din istoria francmasoneriei bârlădene între anii 1880-1940 și de prezentarea tabloului, creația pictorului Stavru Tarasov, aflat în proprietatea Elenei Monu. Lucrarea îi înfățișează pe membrii cvartetului Academiei Bârlădene în deceniul al 3-lea al secolului trecut, care erau membri ai Lojei Masonice „Acacia”. Menționăm contribuția unor membri ai Asociației „Manolache Costache Epureanu” din Bârlad la organizarea activității.

Miercuri, 15 februarie 2023, ora 16, Clubul Junimea-Scriptor din Iași a organizat, sub genericul „Anul Dimitrie Cantemir”, lansarea noii ediții a lucrării marelui cărturar, „Descriptio Moldaviae”, Editura Junimea 2023. Prof. univ. dr. Simona Modreanu, directoarea editurii și amfitrioana reuniunii, a precizat că alegerea datei a fost determinată de împlinirea a trei ani de la inaugurarea noului sediu al Junimii-Scriptor și i-a prezentat pe conferențiarilor: lector univ. dr. Livia Iacob, prof. Elena Monu, dr. în istorie, dr. Florin Cântec, directorul Arhivelor Naționale Iași, prof. univ. dr. Bogdan Crețu. În cuvântul său, Elena Monu a expus publicului date edite și inedite privitoare la istoria Cantemireștilor. Manifestarea a cuprins, de asemenea, medalionul Mihai Ursachi, alcătuit de Livia Iacob, care a anunțat deschiderea Cercului Literar Junimea-Scriptor pentru tineri. Nr. 1-2/2023 al revistei „Scriptor” a fost prezentat de Frăguța Zaharia, redactor al apreciatei publicații.

Revista „s-a deplasat” și la Chișinău: fondatorul și coordonatorul ei, Lucian Vasiliu, a participat, în zilele de **13-15 februarie**, la prima ediție a „Zilei Naționale a Lecturii”, desfășurată la Chișinău. L-a însoțit poetul și editorul Valeriu Stancu.

Prezidiul reuniunii: Florin Cântec, Bogdan Crețu, Simona Modreanu, Elena Monu, Livia Iacob.

La încheierea întâlnirii, poză de grup: Florin Cântec, Ioana Dor, Elena Monu, Simona Modreanu, Bogdan Crețu.

Ziua Națională a Lecturii

Ediția I 2023

13 FEBRUARIE

ORA 15⁰⁰
MASĂ ROTUNDĂ A REVISTEI LITERARE: „NOI PARADIGME POETICE. CUM SE CITEȘTE POEZIA CONTEMPORANĂ?”
LOCUL DESĂȘURĂRII: UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

14 FEBRUARIE

ORA 11⁰⁰
LANȘAREA ANTOLOGIEI POEZIA ROMÂNEASCĂ DUPĂ 1945, ÎN PATRU VOLUME, ANTOLOGATOR: ION POP, EDITURA „ȘTIINȚA”; RECITAL POETIC; AUTOGRAFE.
LOCUL DESĂȘURĂRII: UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

15 FEBRUARIE

ORA 11⁰⁰
COLOCVIU CU PARTICIPAREA CRITICILOR LITERARI DIN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA, ISTORIA ȘI GEOGRAFIA LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE: GENERAȚII POETICE; SCHIMBĂRI DE PARADIGMĂ; SPĂTUL POEZIEI ROMÂNE CONTEMPORANĂ;
LOCUL DESĂȘURĂRII: UNIVERSITATEA „ȘTIINȚA”
ORA 11⁰⁰
LECTURI POETICE ȘI ÎNTÂLNIRI ALE POETILOR CU ELEVII CLUBULUI DE LECTURĂ LA LICEUL „SPIRU HAREȚ” CU ELEVII LICEULUI „ARISTOTEL”.

Antologia de **ION POP** Ediție în **4** volume

Poezia românească după 1945

INVITAȚII SPECIALE:

- Ion POP
- Ana BLANDIANA
- Al. CISTELGAN
- Ion MUREȘAN
- Ion Bogdan LEFTER
- Adrian POPESCU
- Simona POPESCU
- Lucian VASILIU
- Valeriu STANCU
- Nicolae LEAHU

IN MEMORIAM C.D. ZELETIN

ANDALUZIA

Unde m-aș duce,
orice cărare,
tot o răscruce,
și-o-însingurare.

Când împânzire,
și când reducere,
pururi sosire,
pururea ducere.

Când este cândul,
unde e unde?
Rărit mi-e gândul,
fluieră unde.

Clipa descarcă
din suflet greul,
deodată parcă-n
el văd Dumnezeu.

Sfiala roatei
îmi frânge-înotul:
totul se poate
când nu vrei totul.

În lumea largă
pân' și defunctul
spre punct aleargă
și uită punctul...

Când împânzire
și când reducere,
pururi sosire,
pururea ducere.

Granada, 1978

CASETA GÂNDURILOR GNOMICE

- O tensiune misterioasă nu-mi dă pace nici ziua nici noaptea. E grija clipei ca nu cumva să mă înghită timpul, adică moartea pe care el o reprezintă.
- Între onoare și bunătate există o deosebire filozofică. Onoarea e perfecțiunea corectitudinii, în timp ce bunătatea iartă incorectitudinea. Astfel, în timp ce onoarea rămâne în sfera omenescului, bunătatea trece dincolo de ea, într-o înălțare metafizică pe care onoarea n-o cunoaște în totalitate.
- Nu legați strâns trecutul de prezent. Îi veți contamina puritatea, cucerire a sufletului ce uită...

C. Zeletin

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.

Anul XXVIII, nr. 1(90), ianuarie 2023, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.

Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor-șef), Ritta Mintiade, Simion Bogdănescu, Elena Popoiu, Otilia Vîrvorea, Ioana Dor, Bogdan Artene, Florian Pricop, Constantin Romete.

Fotografii: Gabi Ghidoveanu, Ioana Dor, Otilia Vîrvorea, Cezar Crăescu.

Responsabili de număr: Elena Popoiu, Simion Bogdănescu, Serghei Coloșenco.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

